

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

Simona Pocytė

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTRA KLAIPĖDOS
REGIONE**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
prof. dr. Irena Pekarskienė

KAUNAS, 2019

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTRA KLAIPĖDOS
REGIONE

Baigiamasis magistro projektas

Verslo ekonomika, 6211JX042

Vadovas

..... prof. dr. Irena Pekarskienė
(parašas) 2018 12 18

Recenzentas

..... doc. dr. Daiva Laskienė
(parašas) 2018 12 18

Projektą atliko

..... Simona Pocytė
(parašas) 2018 12 18

KAUNAS, 2019

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Simona Pocytė

Verslo ekonomika, 6211JX042

Baigiamojo magistro projekto „Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Klaipėdos regione“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2018 m. gruodžio 17 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano, Simonos Pocytės, baigiamasis magistro projektas tema „Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Klaipėdos regione“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame projekte nėra viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose sąrašė. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį projektą niekam nesu mokėjusi.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Simona Pocyte. Small and Medium Business Development in Klaipeda Region. Master's Final Degree Project/ supervisor prof. Irena Pekarskienė; School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Study area, study field: Social Science, Economics.

Keywords: small and medium enterprises, business development, financing, business support, Klaipeda region, business promotion.

Kaunas, 2019. 74 pages.

SUMMARY

Small and medium-sized enterprises are crucial for the economy and development of each country and regions. Economic development is the main objective of regional policy. Small and medium-sized business activities are a major contributor to the achievement of this objective. Opportunities of small and medium business is very different in each region. The reason of this is different demographic situation, natural conditions, different educational opportunities and uneven development of social or industrial infrastructure and other various factors. The aim of this work was to identify the main factors and causes that stimulates and hinders the development of small and medium business in the Klaipeda region. The object of this work is small and medium-sized businesses in the Klaipėda region.

The work is divided into 2 parts. The first part analyzes the importance of small and medium-sized enterprises (SME) and development issues, describes the theoretical aspects of the development of small and medium-sized businesses, identifies the factors affecting SME's activities and forms of promotion.

This part is based on the analysis of scientific literature defining the concept, importance and development issues of small and medium business.

The second part analyzes the situation of SMEs in Lithuania and Klaipeda region. The analysis and comparison of business development of the country and Klaipėda region was carried out. This part also describes the forms of small and medium-sized business support and financing in the Klaipėda district, presents the comparative analysis of European Union structural assistance of the regions of Lithuania. A correlation analysis was also carried out, which results is that the number of small and medium enterprises is most closely correlated with the level of employment, export volumes and the average salary. In the second part experts from the Klaipėda region were interviewed. The analysis of the expert questionnaire revealed that the region of Klaipeda is favourable to the development of business. Factors contributing to business development are the strategic position of the region, low-cost workforce and etc. Factors of interfering business development includes a volatile political situation, legislative and fiscal change, bureaucracy, worker shortages and many others.

Pocytė, Simona. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Klaipėdos regione. Magistro baigiamasis projektas / vadovas prof. Irena Pekarskienė; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų sritis, studijų kryptis: Socialiniai mokslai, Ekonomika.

Reikšminiai žodžiai: *smulkus ir vidutinis verslas, verslo plėtra, finansavimas, parama, Klaipėdos regionas, verslo skatinimas.*

Kaunas, 2019. 74 puslapiai.

SANTRAUKA

Smulkios ir vidutinės įmonės yra ypatingai svarbios kiekvienos šalies, taip pat ir regionų ekonomikai bei plėtrai. Ekonominė plėtra dažnai būna pagrindinis regionų politikos tikslas. Prie šio tikslo įgyvendinimo labai stipriai prisideda smulkiojo ir vidutinio verslo veikla. Smulkiojo verslo plėtos galimybės visuose regionuose yra skirtingos. To priežastis: skirtinga demografinė padėtis, gamtinės sąlygos, skirtingos išsilavinimo galimybės, netolygiai išplėtos socialinės ar gamybinės infrastruktūros ir kiti įvairūs veiksniai. Šiuo darbu siekta identifikuoti pagrindinius veiksnius ir priežastis, kurios skatina ir stabdo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą Klaipėdos regione. Apie smulkų ir vidutinį verslą, jo skatinimą vyksta daugybė diskusijų, atliekami tyrimai. Kadangi darbu, kuriuose būtų analizuojama smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra Klaipėdos regione nėra, svarbiausiu darbo objektu pasirinkta smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra Klaipėdos regione.

Kad pasiekti darbo tikslą, buvo išsikelti uždaviniai, pagal kuriuos darbas padalintas į 2 dalis. Pirmoje dalyje yra analizuojama smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) svarba ir plėtos problematika, apibūdinami SVV plėtos teoriniai aspektai, identifikuojami SVV veiklą veikiantys veiksniai bei skatinimo formos. Ši dalis atlikta remiantis mokslinės literatūros analize apibrėžiančia smulkiojo ir vidutinio verslo sampratą, svarbą ir plėtos problematiką.

Antroje dalyje atlikta Lietuvos ir Klaipėdos regiono SVV situacijos analizė. Atliktas šalies ir Klaipėdos regiono statistinių duomenų, susijusių su verslo plėtra, analizė ir palyginimas. Apibūdinamas SVV finansavimas ir paramos formos Klaipėdos regione. Pateikta Europos Sąjungos struktūrinės paramos palyginamoji analizė su Lietuvos regionais. Palyginus svarbiausius rodiklius, kad patikrinti rodiklių įtaką vienas kitam, atlikta koreliacinė analizė, kurios rezultatas yra tai, kad smulkių ir vidutinių įmonių skaičius labiausiai koreliuoja su užimtumo lygiu, eksporto apimtimis bei vidutinio darbo užmokesčio dydžiu. Taip pat atlikta Klaipėdos regiono ekspertų apklausa. Išanalizavus ekspertų anketos atsakymus nustatyta, kad Klaipėdos regionas yra palankus plėtoti verslą. Veiksniai skatinantys verslo plėtrą – strateginė regiono padėtis, nebrangi darbo jėga ir kt. Veiksniai trukdantys verslo plėtrai yra nepastovi politinė situacija, įstatymų ir mokesčių kaita, biurokratija, darbuotojų trūkumas ir kt.

TURINYS

ĮVADAS.....	9
1. SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO SVARBA IR PLĖTROS PROBLEMATIKA.....	11
1.1. Smulkiojo ir vidutinio verslo svarba	11
1.2. Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros problematika.....	14
2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS TEORINIAI ASPEKTAI.....	17
2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata	17
2.2. Verslo plėtros sąvoka.....	22
2.3. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinimo priemonės	23
2.4. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą veikiantys veiksniai.....	29
3. TYRIMO METODOLOGIJA	36
4. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS GALIMYBIŲ KLAIPĖDOS REGIONE TYRIMAS	39
4.1. Lietuvos ir Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo situacijos analizė	39
4.2. Smulkaus ir vidutinio verslo paramos formos Lietuvoje ir Klaipėdos regione.....	50
4.3. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių ir Klaipėdos regiono ekonominių rodiklių koreliacinė analizė.....	55
4.4. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybių Klaipėdos regione vertinimas.....	58
IŠVADOS.....	66
LITERATŪRA.....	68
PRIEDAI	72

Paveikslų sąrašas

- 1 pav. Klaipėdos apskrityje veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių skaičius;
- 2 pav. Verslumo lygio rodikliai Lietuvoje 1000 gyventojų, vnt.
- 3 pav. Veikiančių įmonių struktūra pagal dydį 2018 m. pradžioje
- 4 pav. Veikiančių įmonių struktūra pagal veiklos sritį 2018 m. pradžioje
- 5 pav. Europos Sąjungos, Lietuvos ir Klaipėdos apskrities BVP vienam asmeniui
- 6 pav. Lietuvos ir Klaipėdos apskrities BVP, Lietuvos ir Klaipėdos apskrities BVP, to meto kainomis
- 7 pav. Lietuvos ir Vilniaus, Klaipėdos, Kauno apskričių užimtumo lygio palyginimas, proc.
- 8 pav. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis BRUTO
- 9 pav. Lietuvos ir Vilniaus, Klaipėdos, Kauno apskričių tiesioginių užsienio investicijų struktūra, mln. Eur
- 10 pav. Lietuviškos prekių kilmės Eksportas, mln. Eurų
- 11 pav. ES fondų panaudojimo statistika
- 12 pav. Gautų paraiškų struktūra didžiuosiuose Lietuvos miestuose, 2017 – 2018 m.
- 13 pav. Įmonių skaičiaus priklausomybė nuo užimto proc. Klaipėdos apskrityje
- 14 pav. Įmonių skaičiaus priklausomybė nuo eksporto apimčių Klaipėdos apskrityje
- 15 pav. Įmonių skaičiaus priklausomybė nuo vidutinio darbo užmokesčio Klaipėdos apskrityje
- 16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal veiklos sritį
- 17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal patirtį
- 18 pav. Respondentų nuomonė apie SVV skatinimą Lietuvoje
- 19 pav. Respondentų atsakymai į pateiktus teiginius
- 20 pav. Lietuvos mokesčių sistemos trūkumai
- 21 pav. Klaipėdos apskrities verslo galimybių vertinimas
- 22 pav. Priemonės padėsiančios verslui sėkmingai plėstis Klaipėdos apskrityje
- 23 pav. Vidinių aplinkos veiksnių svarba
- 24 pav. Išorinių aplinkos veiksnių svarba verslo plėtrai
- 25 pav. Verslo finansavimo pobūdis Klaipėdos apskrityje
- 26 pav. Verslo finansavimo problemos Klaipėdos apskrityje
- 27 pav. Svarbiausios kryptys, kurioms Klaipėdos savivaldybė turėtų skirti lėšas

Lentelių sąrašas

- 1 lentelė. Mikro, mažos ir vidutinės įmonės kriterijai
- 2 lentelė. Mikro, mažos ir vidutinės įmonės kriterijai.
- 3 lentelė. SVV įmonių darbuotojų skaičius pagal atskiras šalis.
- 4 lentelė. Veiksniai įtakojantys smulkių ir vidutinių įmonių plėtrą.
- 5 lentelė. Koreliacijos stiprumo interpretacija.
- 6 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos įmonių skaičiaus rodikliai 2008 – 2018 m.
- 7 lentelė. Klaipėdos apskrityje įregistruoti ir veikiantys ūkio subjektai 2015-2017 m.
- 8 lentelė. Vidutinis darbo užmokestis BRUTO (mėnesinis) Klaipėdos apskrityje
- 9 lentelė. Klaipėdos apskrityje esančių rajonų savivaldybių tiesioginės užsienio investicijos, mln. Eur
- 10 lentelė. Klaipėdos apskrities verslo ir ekonomikos rodiklių apibendrinimas
- 11 lentelė. Koreliacinėje analizėje naudojami kintamieji ir jų duomenys 2012-2017 m.
- 12 lentelė. Koreliacinės analizės rezultatai
- 13 lentelė. Teigiami ir neigiami veiksniai veikiantys Klaipėdos regiono verslo plėtrą

IVADAS

Temos aktualumas. Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) yra ypač svarbus ne tik visame pasaulyje, bet ir Lietuvoje, nes tai yra neatsiejama ekonomikos dalis, pagal kurią galima spręsti apie šalies ekonominę padėtį. Būtent iš SVV įmonių valstybėse yra surenkama didžiausia mokesčių suma, SVV taip pat padeda spręsti kylančias su užimtumu susijusias problemas, kuria darbo vietas, rinkai suteikia būtiną lankstumą bei didina konkurencinę aplinką. Šių įmonių kūrimas ir skatinimas yra šalių ekonomikos gerėjimo bei stabilumo pagrindas.

Smulkus ir vidutinis verslas turi ypač svarbią reikšmę regionų socialiniam gyvenimui bei regiono ekonominei plėtrai. Tačiau reikia pastebėti, kad SVV plėtrai dažnai įtaką daro valstybė ar savivaldybės, kurios sudaro tinkamas ir palankias plėtros sąlygas. Taip pat žinoma, kad ir Europos Sąjunga, skiria ypač daug dėmesio šio sektoriaus įmonėms, suteikia galimybę įmonėms pasinaudoti įvairia teikiama parama bei ES struktūriniais fondais.

Pastaraisiais metais smulkiosios ir vidutinės įmonės Lietuvoje plėtėsi. Vidutiniškai 2015 - 2017 m. Lietuvoje 1000 gyventojų teko 16 smulkių ir vidutinių įmonių. Klaipėdos rajono savivaldybėje ir kituose didesniuose Lietuvos savivaldybėse SVV struktūra yra didelė, o šių įmonių skaičius augantis. Klaipėdos rajono sav. juridinių asmenų skaičius augo beveik dvigubai greičiau nei vidutiniškai visoje Lietuvoje, siekdamas didesnę nei 4 % augimą per metus. Per pastaruosius penkerius metus, Klaipėdos apskrityje smulkių ir vidutinių įmonių skaičius per metus vidutiniškai padidėja 3 % , kai Lietuvoje - 4 %. Tačiau keliose Klaipėdos apskrities savivaldybėse 2017 m. didesnė dalis SVV įmonių buvo išregistruotos, lyginant su įregistruotomis. Skuodas ir Šilutė – vienintelės Klaipėdos apskrities savivaldybės, atsiliekančios nuo Lietuvos vidurkio. Skuodo r., Palangos m. ir Kretingos r. savivaldybėse per paskutinius 7 m. juridinių asmenų skaičius sumažėjo, Palangos mieste siekdamas net – 1 % mažėjimą per metus. Pagal sukuriama pridėtinę vertę Klaipėdos regiono dalis 2011-2015 m. traukėsi nuo 13,07 % iki 12,26 %.

Tyrimo problema. Nepaisant to, kad smulkiajam ir vidutiniam verslui skiriamas svarbus dėmesys Lisabonos ir Lietuvos SVV plėtros ir skatinimo strategijoje, o valstybė bei Europos Sąjunga turi įvairių pagalbos ir plėtros smulkiosioms ir vidutinėms įmonėms įrankių, įmonės bankrutuoja. Tokią situaciją lemia įvairios priežastys, tokios kaip: didelė mokesčių našta, stambių įmonių konkurencija, neaiški vyriausybės kreditavimo ir paramos politika, ar pačių įmonių negebėjimas pasinaudoti parama, sumažina sėkmingai besiplečiančių įmonių skaičių. Analizuojant šias priežastis galima identifikuoti įmonių plėtros tendencijas bei suprasti verslo daromas klaidas. Apie smulkųjų ir vidutinį verslą, jo skatinimą vyksta tiek mokslininkų, tiek praktikų diskusijos, atliekami įvairūs tyrimai. Tačiau darbų, kuriuose būtų analizuojami ar lyginami Lietuvos regionai nėra pakankamai. Yra

atliktų tyrimų, kuriuose analizuojami didieji Lietuvos miestai, tačiau šių tyrimo rezultatų daugumai negali būti taikomi, kadangi regionai pasižymi specifika, todėl ir siekta išsiaiškinti, kokie veiksniai skatina bei stabdo SVV plėtrą būtent Klaipėdos regione.

Tyrimo objektas. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Klaipėdos regione.

Tyrimo tikslas. Identifikavus pagrindinius veiksnius ir priežastis, kurios skatina ir stabdo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą Klaipėdos regione, numatyti SVV plėtros galimybes šiame regione.

Darbo uždaviniai.

1. Išanalizuoti smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) svarbą ir plėtros problemas.
2. Išanalizuoti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros teorinius aspektus.
3. Identifikuoti SVV reguliuojančius veiksnius, kliūtis bei skatinimo formas.
4. Atlikti Lietuvoje ir Klaipėdos regione SVV situacijos analizę.
5. Atlikti ekspertinę apklausą ir identifikuoti SVV plėtros problemas bei plėtros galimybes Klaipėdos regione.

Tyrimo metodai

Mokslinės literatūros, įstatymų, teisinių dokumentų, antrinių informacijos šaltinių, analizuojančių SVV veiklą, analizė, statistinių duomenų rinkimas, susisteminimas ir analizavimas, koreliacinės analizės ir ekspertų apklausos duomenų sugrupavimas ir grafinis vaizdavimas.

1. SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO SVARBA IR PLĖTROS PROBLEMATIKA

1.1. Smulkiojo ir vidutinio verslo svarba

Daugelyje Europos ir kitų pasaulio šalių ekonomikos konkurencingumą bei augimą didžia dalimi lemia smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra (SVV). „Smulkusis ir vidutinis verslas yra neatsiejama kiekvienos šiuolaikinės ekonomikos dalis, o šių įmonių veikla yra labai reikšminga šalies ekonominei plėtrai“ (Pačėsa, 2007, p.45). Kaip teigia Bartkus ir Piktys (2007) smulkiosios ir vidutinės įmonės yra ypač svarbi ekonomikos dalis, kurianti darbo vietas ir taip didinanti užimtumą, skatinanti visiškai naujų veiklos sričių atsiradimą bei technologijų panaudojimą.

Galima surasti labai įvairių požiūrių, apibrėžiančių smulkiojo ir vidutinio verslo vaidmenį ir svarbą. Šia tema rašoma daugybė straipsnių tiek mokslinėje, tiek populiariojoje literatūroje, įvairių autorių mintis dažnai kartoja politikai bei kiti verslo atstovai. SVV veiklos aspektus bei svarbą nagrinėja tiek Lietuvos tiek užsienio tyrėjai, tarp kurių: Dorozynski (2014), Kuna-Marsalek (2014), Brahma ir Laadjal'as (2015), Piza (2016), Pagan (2017), Chaundry Zaid (2018), Pačėsa (2007), Garuckas (2007), Bartkus (2007), Misiūnas (2008), Davulis (2013), Stripeikis ir Žukauskas (2018), Viskontaitė (2016) ir daugybė kitų.

„Išsivysčiusių pasaulio šalių praktika rodo, kad smulkusis ir vidutinis verslas (SVV) yra šalių ekonomikos varomoji jėga, veikianti nacionalinį ekonomikos gyvybingumą bei konkurencingumą, taip pat yra svarbus socialinio stabilumo garantas“ (Pagan, 2017 p.120). Dorozynski ir Kuna-Marsalek (2014) teigia, kad mažosios ir vidutinės įmonės užima didelę dalį tarp visų verslo subjektų, todėl jos atlieka ypač svarbų vaidmenį ekonomikoje. Tokių įmonių gausa ir plėtra taip pat veikia atskirų geografinių vietovių plėtrą.

Akivaizdu, kad mažų ir vidutinių įmonių (MVI) vaidmuo ekonomikoje yra labai svarbus, nes būtent tos įmonės ypač greitai reaguoja į rinkos pokyčius. MVI taip pat stipriai prisideda prie darbo vietų kūrimo, didelių pajamų generavimo, procesų pažangos, naujų prekių ir paslaugų kūrimo taip patenkinant klientų poreikį ir kuriant konkurencinį spaudimą didelėms įmonėms. (Krasniqi, 2007). Mažos ir vidutinės įmonės taip pat labai svarbios tarptautiniu mastu, dėl savo pagrindinių savybių: lankstumo, tinklų kūrimo, kas įvairiais aspektais leidžia konkuruoti su didelėmis tarptautinėmis įmonėmis. Dėl savo dydžio mažos įmonės lengviau prisitaiko prie aplinkos pokyčių. Vidinė komunikacija vyksta greičiau, o tai leidžia visus reikalingus veiksmus organizavimo ir procesų pokyčių srityse atlikti greičiausiai.

Hatten'as (2008) išskiria keletą priežasčių, dėl kurių visose išsivysčiusiose šalyse smulkių įmonių yra didžioji dalis ir jos užima ypatingą reikšmę. Autoriaus teigimu, smulkios įmonės yra viena iš varomųjų ekonomikos vystymosi jėgų. Tokios įmonės skatina iniciatyvas, naujoves bei verslumą. O jų savybės leidžia daug lengviau prisitaikyti prie aplinkos pokyčių ir taip aplenkti didžiąsias įmones.

Stefanovic'ius ir Milosevic'ius (2009) teigia, kad MVI yra labai svarbus ekonominis segmentas kiekvienoje šalyje ir jų vaidmuo yra panašus tiek Europos Sąjungoje, tiek pasaulyje. Anot ekspertų šios įmonės ypač prisideda prie užimtumo lygio didinimo, nes daugybė darbuotojų dirba būtent smulkiose ir vidutinėse įmonėse. Papildomai šių įmonių vaidmuo yra vertinamas ir dėl konkurencijos skatinimo.

Kaip teigia Stripeikis ir Žukauskas (2004) vienas iš augančios, konkurencingos ekonomikos požymių yra smulkių ir vidutinių įmonių (SVI) gausa, o valstybės parama smulkiajam ir vidutiniam verslui – savarankiška jos ekonominės politikos dalis. „Smulkusis ir vidutinis verslas (SVV) vaidina svarbų vaidmenį ekonomikoje. SVV subjektai – mažos ir vidutinės įmonės (MVI) bei individualūs gamintojai Lietuvoje yra gausiausia šalies socialinė ekonominė grupė” (Davulis, 2013 p. 20). Šiandien SVV struktūros dalis yra 99 proc., tarp visų įmonių esančių Lietuvos Respublikoje. Būtent smulkios ir vidutinės įmonės sudaro virš 50 proc. BVP, o šio tipo įmonėse dirba virš 70 proc. visų dirbančiųjų. Anot autoriaus, buvusios ekonominės krizės metu smulkios ir vidutinės įmonės, lyginant su didžiosiomis, greičiau ir lengviau prisitaikė prie įvairių ir netikėtų ekonomikos pokyčių. SVV padeda kurti naujas darbo vietas, kas yra labai svarbu esant aukštam nedarbo lygiui. Smulkusis verslas taip pat skatina konkurenciją rinkoje. Dar vienas svarbus aspektas tai, kad MVI užpildo tas nišas, kurių stambios įmonės nesugebėtų užpildyti dėl savo mastų.

Smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) svarbą nagrinėja ir kiti autoriai. „SVV įmonės geba aktyviai prisitaikyti prie rinkos pokyčių ir augančios konkurencijos, didinti užimtumą ir darbo lankstumą, kurti naujus ir dažnai geresnės kokybės produktus, paslaugas bei gamybos procesus, tokiu būdu ne tik aptarnaudamos didelės įmonės, bet ir sudarydamos joms konkurenciją“ (Garuckas ir kt., 2007). Šiems autoriams pritaria ir Bartkus (2010) anot kurio, smulkių ir vidutinių įmonių yra vienas svarbiausių ir išskirtinių indėlių, kadangi yra kuriamos naujos darbo vietos, inicijuojamos novacijos, paspartina konkurenciją, efektyviai teikia paslaugas ar galima prekes.

Pačėsa (2007) pažymi, kad smulkių ir vidutinių įmonių plėtra yra dažnai ir gana plačiai apkalbama tematika, tuomet kai diskutuojama apie šalies socialinę ir ekonominę raidą. Anot autoriaus ji yra neatsiejama ūkio plėtros valdymo dalis, siekiant daryti įtaką verslo kūrimo bei plėtros tempams. Taip pat mano Brahmi, ir Laadjal'as (2015) smulkusis ir vidutinis verslas yra didelė ekonominės struktūros dalis. Dėl šių įmonių vaidmens socialiniame ir ekonominiame vystymesi jų svarba ir įtaka vis didėja.

„Smulkus ir vidutinis verslas šalies ekonomikai yra svarbus daugeliu aspektų, kurie reiškiasi socialiniu, politiniu, ekonominiu ir evoliuciniu veikimu“ Misiūnas (2008). Kaip teigia ir Štreimikienė (2007), būtent SVV sprendžia šias socialines problemas – užimtumas ir gyventojų pajamų augimas, o tai skatina ekonomikos augimą.

Stripeikis ir Žukauskas (2004) savo straipsniuose akcentuoja, kad smulkiosios ir vidutinės įmonės atlieka svarbų socialinį vaidmenį. Autorių teigimu, „SVV daugeliui suteikia galimybę realizuoti savo idėjas, siekius, sugebėjimus ir žinias. Taip pat SVI įdarbina nemažai socialinės rizikos grupės gyventojų, kuriems darbo vietos stambiose įmonėse sunkiai prieinamos. Jaunieji specialistai dažniausiai pradeda veiklą taip pat SVV įmonėse.“

„Socialinis SVV vaidmuo suteikia galimybę daugeliui įgyvendinti savo idėjas bei turimas žinias savo paties iniciatyva. Socialinis aspektas pasireiškia ir tuo, kad sudaro sąlygas daugeliui potencialių verslininkų įsijungti į ekonominę šalies veiklą ir tapti reikšmingesniems ne tik sau, bet ir visuomenei, mažinant vieną iš pagrindinių socialinių problemų – nedarbą“ (Misiūnas, 2008, p.63). Autorius atkreipia dėmesį ir į politinio vaidmens reikšmę. Anot jo, smulkūs ir vidutiniai verslininkai yra vidurinėsios klasės pagrindas, o klestinti vidurinioji klasė tai politinio stabilumo garantas.

SVV daug prisideda ir prie inovacijų kūrimo. Ciarmatori, Bocconcelli, Pagan (2017) straipsnyje rašoma, kad apie 30 – 60 % smulkiųjų ir vidutinių įmonių yra charakterizuojamos, kaip inovatyvios. Naujovių diegimas ir technologinių žinių tobulinimas įmonėse laikomas ekonominio augimo, užimtumo ir socialinio stabilumo pagrindu. „Įmonės, kuriose yra diegiamos naujosios inovacijos, pasižymi didesniu produktyvumu, kadangi jose sukuriami geresni produktai ir naudojami naujesni gamybos metodai, labai greitai prisitaikoma prie naujų technologijų ir nuolat kintančio vartotojų poreikio.“ Kadangi smulkiosios ir vidutinės įmonės užima didelę dalį, jos gana dideliu laipsniu lemia šalies bendrojo produktyvumo augimą. Dažniausiai smulkios ir vidutinės įmonės yra pranašesnės tuo, kad dėl savo gebėjimo lanksčiai žiūrėti į problemas, jos daug greičiau prisitaiko prie rinkos pokyčių, (Gunasekaran 2011).

SVV įmonės pasireiškia ir evoliuciniame vaidmenyje, įmonės yra į pokyčius orientuotos, nebijo rizikuoti, drąsiai eksperimentuoja, pasižymi lankstumu ir išradingumu, akcentuojant maksimalų esamų ir potencialių poreikių tenkinimą. Mokslininkai teigia, kad SVV įmonės yra ypač aktyvios mokslinėse-techninėse sferose. JAV atlikti tyrimai rodo, jog didžioji dalis (devyniose iš dešimties įmonių) naujausių idėjų, inovacijų ar technologijų atsiranda būtent mažose įmonėse, o naujų idėjų įgyvendinimo lygis šiose įmonėse vidutiniškai vienam darbuotojui yra du kartus didesnis negu didelėse įmonėse. „Daugelyje veiklų smulkusis ir vidutinis verslas greičiau ir mažesnėmis sąnaudomis įdiegia inovacijas, skirtas gamybai, paslaugoms technologijoms vystyti. Dinamiška smulkių ir vidutinių įmonių kaita ir konkurencija nuolat keičia rinkos struktūrą“ (Girdvainienė, 2009, p 54). Šie

veiksniai, siekiant savo veiklą operatyviai adaptuoti prie besikeičiančių rinkos sąlygų, didina darbo, kapitalo ir vartojimo rinkos elastingumą, skatina rinkoje veikiančių subjektų lankstumą ir novatoriškumą. „Pokytis – pagrindinė sąvoka, charakterizuojanti smulkiojo ir vidutinio verslo vaidmenį, sąlygojanti ekonominius evoliucinius procesus“ (Stripeikis ir Žukauskas 2004).

Apibendrinant reikia pastebėti, kad autoriai vieningai pripažįsta, jog smulkus ir vidutinis verslas turi itin didelę reikšmę šalies ekonomikoje, socialiniame bei politiniame gyvenime, nes sukuria daugiausiai naujų darbo vietų, užtikrinančių stabilų ekonomikos augimą, skatina gamybinių pajėgumų plėtrą, lanksčiai prisitaiko prie pokyčių, greičiausiai diegia inovacijas, aukštas technologijas bei kuria naujoves. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės stiprina atskirų regionų ekonomiką, siekdamos sumažinti išsivystymo netolygumus bei užtikrinti sėkmingą šalies ekonominę plėtrą.

1.2. Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros problematika

Smulkusis ir vidutinis verslas tiek pasaulyje, tiek Lietuvoje vertinamas, kaip vienas iš perspektyviausių, didelę naudą teikiančių šalių ekonominiam vystymuisi, nepaisant to jo veikla ir plėtra susiduria su eile problemų. Tai valstybių valdymo institucijas ir mokslininkus skatina skirti didesnę dėmesį analizuojant smulkiojo verslo tendencijas, procesus, perspektyvas, ieškoti efektyvesnių SVĮ naudos ekonominio bei socialinio vystymosi didinimo būdų. Priežastys, kurios trukdo smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrai, bei plėtros kliūčių šalinimo būdai yra nuolat analizuojamos mokslinėje literatūroje.

Užsienio autorių Griffiths ir Wall 2008 teigimu, bankų nenoras skolinti, aukštos palūkanos bei įmonių įgūdžių ar žinių trūkumas, netinkama teisinė aplinka, sudėtingas ir painus įstatymų aiškinimas yra pagrindinės problemos su kuriomis tenka susidurti verslui.

Drucker'is (2014) teigia, kad augimą stabdančios kliūtys gali apimti tiek vidaus, tiek išorės veiksnius. Smulkiosios ir vidutinės įmonės turinčios motyvuotą vadovą gali būti daug pranašesnės. Tokios įmonės siekia augimo bei sveikos konkurencijos. Jos prioritetą teiks darbo vietų kūrimui, resursų ir pajėgumų plėtrai. Tad dažnai įmonių plėtrai trukdo net ir kompetencijų tam darbui neturintis vadovas. Taip pat tai gali būti problemos susijusios su gamybos modeliu, produkto kokybe, senų technologijų naudojimu bei esant nepakankamiems ištekliams (Drucker, 2014). Dažnas autorius pažymi, jog didelė problema kyla dėl to, kad trūksta kvalifikuotų darbuotojų, tai lemia žemą našumą, prastą produkto ar paslaugos kokybę. Taip pat MVI nesulaukia palaikymo iš vyriausybės, kuri dėmesį skiria didelėms įmonėms. (Chaudhry, 2017)

Banys ir kt. (2006) pateikia pagrindines smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtis skirstydamas į keturias kategorijas: formalūs, neformalūs veiksniai, aplinkos veiksniai bei įgūdžių stoka. Anot šių autorių, formalūs veiksniai yra tiesiogiai susiję su valdžios politika bei jos veikla, tokie kaip

įstatymai ir jų pakeitimai, dažniausiai siejami su mokesčių tarifais bei jų administravimu, darbo reguliavimu ir pan. Neformalios kliūtys siejamos su žmogaus vadovo, darbuotojo socialine elgsena, t.y. su mokesčiu slėpimu, norėjimu apeiti juos bei kita įstatymais nusikalstama veikla. Aplinkos veiksniai susieti su šalies potilika, teismų sistema, finansinių išteklių ribojimas ir kita. Nepakankami darbo įgūdžiai ir darbo jėgos išsilavinimas yra taip pat reikšmingos kliūtys siekiant užtikrinti verslo plėtrą.

Vijeikis ir Baležentis (2010) teigia, kad verslumo dinamika Lietuvoje yra ganėtinai silpna. „Administracinės naujų įmonių steigimo procedūros sudėtingos, verslininkai stokoja pradinio kapitalo ir vadybos bei finansinių gebėjimų, rinkodaros bei eksporto įgūdžių ir informacijos. Sprendimai dėl ekonomikos skatinimo bei verslo aplinkos gerinimo, įgyvendinami vangiai ir kol kas laukiamų rezultatų neduoda. Verslo plėtrai siūlomos lėšos, reikia brangiai skolintis. Savivaldos institucijos finansiškai neremia naujų smulkių ir vidutinių įmonių steigimosi ir jau veikiančių mažų ir vidutinių įmonių plėtos, gaunama nedidelė parama iš savivaldybių biudžeto lėšų, trūksta regioninių smulkių ir vidutinių įmonių skatinimo fondų.“ (Vijeikis, Balažentis, 2010 p, 65).

Misevičius (2010) taip pat atkreipia dėmesį, jog stegiant naujas įmones administraciniai, biurokratiniai procesai yra per daug sudėtingi, o įmonių vystymąsi stipriai įtakoja greitai besikeičiantys ir netobuli šalies įstatymai, kreditų teikimo tvarkos, per didelė smulkių įmonių priežiūra. Anot autoriaus didžiausia verslo plėtos kliūtys yra einamųjų – apyvartinių pinigų trūkumas bei kvalifikuotos darbo jėgos suradimo ir apmokestinimo problemos. Mažoms įmonėms, dažnu atveju, neužtenka finansinių, pradinio kapitalo, valdymo bei kitų gebėjimų.

„Lietuvoje, pastebimi nauji akcentai – dėl darbo jėgos emigracijos atsiranda kvalifikuotų specialistų trūkumas. Norint pritraukti naujus ir išlaikyti esamus kvalifikuotus darbuotojus, verslininkai priversti didinti darbo užmokesčius, o tai turi neigiamos įtakos įmonės finansinei būklei. Smulkaus ir vidutinio verslo veiklai plėtoti trukdo nevienodos konkurencijos sąlygos su stambiomis įmonėmis, kurios bet koku atveju turi pranašumą rinkoje.“ (Davulis, 2013). Kiti mokslininkai taip pat pastebi ir papildomą tendenciją – įmonių savininkai neigia savo negebėjimą veikti esamomis sąlygomis ir dėl to yra linkusios kaltinti išorinius veiksnius, nekreipdamos dėmesio į vidinę įmonės aplinką. Dėl to atsiranda papildoma problema plečiant smulkių įmonių veiklą tai – vadovų, direktorių vadovavimo įgūdžių nebuvimas ir negebėjimas prisitaikyti prie rinkos ekonomikos sąlygų. Davulis, 2013 taip pat pažymi ir konsultacijų, mokymų, informacijos stokos problemas. Anot jo – „verslo sėkmė ir jos plėtra priklauso ir nuo to ar gaunama išsami verslo informacija. Tam, kad verslininkas būtų užtikrintas savo įmone ir galėtų ją plėsti, reikia nuolat domėtis tuo, kas vyksta rinkoje, kokie pokyčiai atsiranda įstatyminėje bazėje, kokias galimybes teikia valstybė bei Europos Sąjunga.“ (Davulis, 2013).

Pačeso ir Puko (2002) ekspertinis tyrimas parodė, kad nedarbo lygis dažniausiai didesnis yra tose apskrityse, kuriose savivaldybės mažiau arba visai neremia naujų įmonių steigimosi. Dažniausiai žemiausią santykinį SVĮ skaičių turinčios apskritys turi atitinkamai ir mažiausius BVP/1 gyv. Rodiklius. „Smulkių, vidutinių įmonių skaičius turi tiesioginę įtaką bendrojo vidaus produkto (BVP) kūrimui, taigi lemia ekonominę, socialinę teritorinio vieneto ir šalies situaciją.“ O daugiausia mažų įmonių pagal darbuotojų skaičių yra mažiau urbanizuotose savivaldybėse.

Šią tendenciją pastebi ir Vijeikis, Pačesa (2010). Anot jų: „svarbi kliūtis, stabdanti SVV įmonių plėtrą Lietuvoje, yra nevienodas šio ūkio sektoriaus plėtros potencialas bei išsivystymas skirtinguose regionuose.“ Anot autorių verslui palankiausia aplinka yra Kauno bei Vilniaus apskrityse, nes ten labai išplėtotą verslo infrastruktūrą. Kita vertus, gana didelė kliūtis plėstis įmonėms yra per maža perkamoji galia. Ši problema ypač aktuali Klaipėdos ir mažesniuose regionuose. Per dešimtmetį Klaipėdos apskrities gyventojų skaičius sumažėjo beveik 40 tūkstančių, daugiausia gyventojų emigravo iš Klaipėdos m., Skuodo ir Šilutės savivaldybių. Tuo tarpu Lietuvoje 2007 - 2017 m. sumažėjo 402 tūkst. arba 12,4 proc. gyventojų. Visos Lietuvos savivaldybės fiksavo neigiamus tarptautinės migracijos saldo rodiklius, tačiau Šiaurės Lietuva nukentėjo labiausiai. Nepaisant to smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje koncentruojasi aplink didžiuosius ekonominius traukos centrus – Vilnių ir Kauną.

Įvertinus SVV svarbą ir jos plėtros problematiką galima daryti tokius apibendrinimus: smulkių ir vidutinių įmonių steigimasis ir jų skatinimas vienareikšmiškai yra ekonomikos pagrindas, smulkiojo ir vidutinio verslo indėlis ir reikšmė su kiekvienais metais vis didėja, nepaisant to, šios smulkiosios įmonės susiduria su daugybe kliūčių. SVV sektoriaus veiklos efektyvumas yra mažas dėl to, kad finansiniai ištekliai yra naudojami neracionaliai, per mažai skatinamos inovacijos, naujų technologijų diegimas, trūksta investicijų į žmogiškąjį kapitalą. Nepaisant to, kad vyriausybė, ES inicijuoja įvairias smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo priemones, dėl gebėjimų ir informacijos stokos, dalis verslo subjektų nesugeba pasinaudoti šiomis priemonėmis, to pasekoje mažėja veiklos efektyvumas, didėja regionų išsivystymo lygio skirtumai. Norint užtikrinti vienodą regionų plėtrą svarbu skatinti verslumą mažiau išsivysčiusiuose regionuose. Smulkių ir vidutinių įmonių skaičius ir didžiausia bendrojo vidaus produkto dalis sukuriama tik Vilniaus ir Kauno apskrityse.

2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS TEORINIAI ASPEKTAI

2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata

Smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) įmonės turi didelę naudą šalies ekonomikai, tačiau tokios įmonės jautriausiai reaguoja į įvairius pasikeitimus: biurokratiją, korupciją ir kitokio lygio nesąžiningumą. Taip pat smulkios ir vidutinės įmonės greičiausiai pajaučia klestėjimą, jeigu jas supa naudingos sąlygos ir aplinka, pavyzdžiui skiriama parama ar lengvatos vykdomai veiklai. Esant tokioms sąlygoms galimybė sėkmingai plėtoti verslą yra didesnė.

Gineitienė (2005) teigia, kad SVV yra neatskiriama kiekvienos šalies ekonomikos dalis, todėl kiekviena šalis privalo turėti stiprią ekonominės plėtros politiką, rėmimo programą, kurios padėtų įmonėms plėstis. Siekiant būti konkurencinga šalimi pasaulyje labai svarbu tinkamai rūpintis smulkiuoju ir vidutiniu verslu. Ne veltui 2000 metais Europos Tarybos patvirtintoje Lisabonos strategijoje: „atramos tašku siekiant paversti Europos Sąjungą konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje darni ekonominė plėtra būtų suderinta su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda yra laikomos būtent smulkios ir vidutinės įmonės“.

Nėra vieningo SVV įmonių apibrėžimo, kurį taikytų visos pasaulio šalys, ekonomikos tyrinėtojai ar statistikos agentūros. Vieningas SVV apibrėžimas yra ypatingai svarbus ruošiant statistinius duomenis, stebint sektorių lygį ekonomikoje ir lyginant tarp regionų, taikant mokesčius ar taisykles nustatant tinkamumą konkrečioms visuomenės paramos formoms.

Šiuolaikinėje ekonomikos literatūroje smulkaus ir vidutinio verslo sąvoka apibrėžiama labai įvairiai, nors panašumų galima rasti daug. Pavyzdžiui, literatūroje vartojamos įvairios skirtingos sąvokos: „smulkusis verslas“, „vidutinis verslas“ „mažos ir vidutinės įmonės“, tačiau vienareikšmės sąvokos apibrėžiančios šį verslą bei įmones – nėra.

„Smulkios ir vidutinės įmonės – tai pati mobiliusia, nuolat besikeičianti įmonių grupė, kurios egzistavimas ir ekonominė būklė yra viena iš esminių rinkos santykiais pagrįstos ekonomikos komponentų, turinti lemiamą poveikį bendram ekonomikos augimui ir socialiniam stabilumui“ (Stripeikis ir Žukauskas, 2004, p. 57).

Chaudhry Zaid (2018) ir kt. pažymi, kad mažos ir vidutinės įmonės (MVI) sąvoka kiekvienoje šalyje gali skirtis. Anot jų MVI apibrėžiamos kaip bet kuri įmonė ar subjektas, dalyvaujantis finansinėje ekonominėje veikloje, kuriems ypač būdinga partnerystė. Šiai sąvokai priskiriami asmenys dirbantys savarankiškai pagal verslo liudijimą ar individualią veiklą, asociacijos ir šeimyniniai verslai.

Mokslinėje literatūroje pažymimi įvairūs ir skirtingi kriterijai, pagal kuriuos įmonės skirstomos į smulkiąsias arba vidutines. Kaip nurodo, Urbonavičius ir Ivanauskas (2002) yra virš 40 rodiklių, pagal kuriuos galima nustatyti kuriai verslo kategorijai, smulkiai ar vidutinei galima priskirti. Paminėtų autorių teigimu, dažniausiai naudojami šie rodikliai: dabuotojų skaičius ir metinė apyvarta.

Stefanovic, Milosevic (2009) teigia, kad kiekvienoje šalyje yra daugybė kriterijų, pagal kuriuos įmonės skirstomos į smulkias ar vidutines įmones. Kriterijai gali būti įvairūs – kokybiniai ar kiekybiniai. Nepaisant to pagrindinis, anot autoriaus, pagrindinis kriterijus yra darbuotojų skaičius. Pagal šią kategoriją įmonės skirstomos į: yra: 1) mikro įmonės (1-9 darbuotojai), 2) mažos įmonės (10-49 darbuotojai), 3) vidutinės įmonės (50-249 darbuotojai). Įmonės turinčios iki 249 darbuotojų yra pagrindinė rinkos ekonomikos kūrimo jėga. Paprastai šios įmonės yra ekonomikos ir verslininkystės varomoji jėga.

Smulkiosios ir vidutinės įmonės taip pat gali būti priskiriamos pagal labai įvairias teisinės formas, tokias kaip: akcines bendroves (AB), uždąsias akcines bendroves (UAB), individualias įmones (II), tikrąsias ūkines bendrijas (TŪB), komanditines ūkines bendrijas (KŪB), žemės ūkio bendroves (ŽŪB), viešąsias įstaigas (VŠĮ), mažąsias bendrijas (MB). (Lietuvos respublikos ūkio ministerija).

Pasak Simanavičienės (2003) smulkios ir vidutinės įmonės skirstomos pagal tris svarbiausius kriterijus: darbuotojų skaičių, metinę apyvartą ir balansinį turtą. Bartkus, Piktytis (2007) pateikia žemiau išvardintus požymius, skirtus įmonės dydžiui nustatyti:

- Darbuotojų skaičius;
- Pardavimų apimtys;
- Aktyvų (turto) dydis;
- Draudimas;
- Indėlių apimtis.

Mažosios ir vidutinės įmonės pavadinamos jas indikuojančiais dydžiais, taigi ekonomistai linkę jas suskirstyti į grupes pagal tam tikrus kiekybinius išmatuojamus rodiklius. Labiausiai paplitęs kriterijus – darbuotojų skaičius. (Hatten, 2011).

Baršauskas (2003) teigia, kad smulkių verslo įmonių sampratą lemia verslo plėtros sąlygos ir jų pokyčiai. Europos Sąjungos šalyse smulkiomis ir vidutinėmis įmonėmis laikomos ganėtinai mažą rinkos dalį užimančios, savarankiškos, mažos lyginant su panašią veiklą vykdančiomis įmonėmis. Įmonė bei kapitalas priklauso šeimai, vienam asmeniui arba santykinai mažai asmenų grupei. Lietuvoje SVV subjektai atitinkantys Europos Komisijos rekomendacijas apibrėžiami Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutiniojo verslo plėtros įstatyme, galiojančiame nuo 2003 m. sausio 1 d. Įstatymas apibrėžia SVV subjektus, jiems taikomas paramos formas ir kitas šiam verslui svarbias nuostatas. Naujausioje redakcijoje numatyta, kad SVV subjektais gali būti vidutinės ir mažos įmonės

(tarp jų ir mikro įmonės), taip pat būtina pažymėti, kad prie SVV yra priskiriami ir fiziniai asmenys, „įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašia veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą“ (LR SVV įstatymas 2 str. 1 dalis). Pasaulyje nėra vieningo smulkių ir vidutinių įmonių (SVI) apibrėžimo, o kartu ir griežtų kriterijų, į kuriuos atsižvelgiant verslas būtų priskirtinas šiai verslo grupei. 1 lentelėje pateikti Lietuvoje galiojantys smulkių ir vidutinių įmonių kriterijai.

Anot Shiroka Pula (2015) yra ganėtinai sunku rasti dvi institucijas, statistikos agentūras ar šalis, kurios smulkų verslą apibūdina vienodai, nepaisant to pastebima, kad SVV sąvokai apibrėžti dažniausiai yra naudojami skaičiai. Akademikai, įvairių straipsnių autoriai, politikos formuotojai taiko skirtingus SVV apibrėžimus, skirstomus į dvi dalis: universalius ir unikalius atsižvelgiant į sektorių specializaciją. Autoriaus teigimu SVV kokybiniai kriterijai ir ypatybės lengvai jas atskiria nuo didelių įmonių, kiekybiniai kriterijai daugiausia naudojami jų matmenų klasifikacijai.

Europos Komisija yra nustačiusi pagrindinius veiksnius lemiančius ar įmonė yra maža, t.y. darbuotojų skaičius, taip pat du finansinius kriterijus, pagal kuriuos iš tikrųjų galima suprasti įmonės veiklos rezultatus, palyginti jų padėtį bei dydį tai yra: metinės pajamos arba turto balansinė vertė (žr. 1 lentelė). Pagal Europos Komisiją darbuotojų skaičiaus kriterijus yra privalomas, kiti likusieji yra įmonės pasirinkimas. Tokia apibrėžtis galioja nuo 2005 metų.

1 lentelė. Labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės kriterijai (Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas, 3 straipsnis)

Kategorija	Darbuotojų skaičius	Finansiniai duomenys atitinka bent vieną iš šių sąlygų	
		Metinės pajamos, mln. Eur	Turto balansinė vertė, mln. Eur
Labai maža (mikro) įmonė	Mažiau kaip 10	2	2
Maža įmonė	Mažiau kaip 50	10	10
Vidutinė įmonė	Mažiau kaip 250	50	43

Atsižvelgiant į Europos komisijos rekomendacijas yra bendri smulkiojo ir vidutinio verslo kriterijai visoms ES narėms: labai maža (mikro) įmonė, kurioje dirba ne mažiau kaip 10 darbuotojų. Maža įmonė tai įmonė, kurioje dirba iki 50 darbuotojų, metinės pajamos neviršija 10 mln. eurų arba turto vertė sudaro iki 10 mln. eurų. Vidutinė įmonė – tai įmonė, kurioje dirba iki 250 darbuotojų, metinė apyvarta neviršija 50 mln. eurų, arba balansinė turto vertė sudaro ne daugiau kaip 43 mln. Eurų. Lietuvoje taip pat SVV subjektų samprata apibrėžta vadovaujantis Europos Komisijos rekomendacijomis, aprašyta smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme.

Pasaulio bankas taiko tris kiekybinius SVV apibrėžimo kriterijus: darbuotojų skaičius, bendrasis turtas (JAV doleriais) ir metinė pardavimų suma (žr. 2 lentelė). Verslas privalo atitikti darbuotojų skaičiaus kriterijų ir bent vieną finansinį kriterijų, norint būti priskiriamam prie mikro, smulkios ar vidutinio dydžio įmonės statuso.

2 lentelė. Mikro, mažos ir vidutinės įmonės kriterijai. (Sudaryta remiantis Pasaulio Banko duomenimis)

Kategorija	Darbuotojų skaičius	Kai duomenys atitinka bent vieną iš šių sąlygų	
		Metinės pardavimų pajamos, doleriais	Turto balansinė vertė, doleriais
Labai maža (mikro) įmonė	Mažiau kaip 10	≤100.000	≤100.000
Maža įmonė	Mažiau kaip 50	>100.000 ≤3.000.000	>100.000 ≤3.000.000
Vidutinė įmonė	Mažiau kaip 300	>3.000.000 ≤15.000.000	>3.000.000 ≤15.000.000

Lyginant abiejų lentelių duomenis, matome, kad vienas iš pagrindinių kriterijų atspindinčių įmonės dydį yra – darbuotojų skaičius, išskyrus tai, kad Pasaulio bankas padidina vidutinės įmonės maksimalią darbuotojų skaičiaus ribą iki 300 darbuotojų. Išreikšti finansiniai kriterijai yra taip pat skirtingi – EUR ir USD. Kadangi ES naudoja metinį pajamų dydį ir turto balansinę vertę, o Pasaulio bankas bendrą metinį pardavimų dydį, abiejų institucijų finansiniai kriterijai yra sunkiai palyginami. Pasaulio bankas taiko daugiau minimalių ribų nei Europos Sąjunga. Nors ES mikro įmonės apyvarta gali siekti iki dviejų milijonų eurų, Pasaulio banko atveju metiniai pardavimai negali viršyti šimto tūkstančių dolerių. ES nustato maksimalią penkiasdešimt milijonų eurų ribą vidutinėms įmonėms atskirti nuo didelių, o Pasaulio bankas nustato tik penkiolika milijonų dolerių už du finansinius kriterijus.

1 ir 2 lentelėse pateikti duomenys yra du dažniausiai vartojami apibrėžimų kriterijai, nepaisant to jog darbuotojų skaičius skiriasi, šis rodiklis yra vienas iš pagrindinių. Literatūros šaltiniuose dažniausiai mažos ir vidutinės įmonės apibrėžiamos kaip tos, kurių ribinė vertė yra 1 - 250 darbuotojų.

Išanalizavus daugybę SVV apibrėžimų, pastebėta, jog dažniausiai naudojamas Europos Komisijos klasifikavimas. Nors ES rekomenduoja, šis apibrėžimas yra privalomas tik institucijoms ir įmonėms, siekiančioms gauti finansavimą (Carter ir Jones-Evans, 2006).

Kaip ir buvo paminėta, MVĮ teorija remiasi daugybe apibrėžimų. Kiekviena šalis naudojami laisve savaip apibrėžti mažo ir vidutinio verslo sąvoką. Toliau pateikta 3 lentelė, kurioje palyginami įvairių šalių darbuotojų skaičiaus dydžiai smulkios ir vidutinės įmonės. Tarp visų MVĮ apibrėžimų dažniausiai naudojamas Europos Sąjungos apibrėžimas.

3 lentelė. SVV įmonių darbuotojų skaičius pagal atskiras šalis. (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. OECD, 2017))

	Labai maža (mikro) įmonė	Maža įmonė	Vidutinė įmonė	SVV
ES šalys	1-9	10-49	50-249	1-249
Australija	0-9	10-49	50-199	0-199
Kanada	0-9	10-49	50-499	0-499
Japonija	4-9	10-49	50-249	1-249
Meksika	0-10	11-50	51-250	1-250
Naujoji Zelandija	1-9	10-49	50-99	1-99
Turkija	1-19	20-49	50-249	1-249
Amerika	1-9	10-99	100-499	1-499

Įmonės dydis, vertinamas pagal darbuotojų skaičių yra sąlyginis. , Naujoje Zelandijoje SVI yra tokia, kurioje dirba 1 - 99 darbuotojų, o Japonijoje, Turkijoje, ir kitose ES šalyse 1 – 249 darbuotojų. Kanadoje ir JAV įmonėse gali dirbti net iki 499 darbuotojų. Įdomu tai, kad JAV MVI apibrėžimas priklauso nuo pramonės šakos, pagrįstos Šiaurės Amerikos pramonės klasifikavimo sistema (NAICS). NAICS yra JAV, Kanados ir Meksikos sukurta sistema, skirta standartizuoti ir palengvinti verslo statistikos rinkimą ir analizę. JAV smulkiojo verslo administracija (SBA) pateikia smulkiojo verslo dydžio standartų, atitinkančių NAICS kodus, sąrašą. Pavyzdžiui, gamybos sektoriuose esančios smulkios įmonės gali turėti maždaug 500 darbuotojų arba daugiau, o toms kurios užsiima didmenine prekyba - paprastai 100 ar mažiau darbuotojų. Skirtumai tarp sektorių taip pat gali labai skirtis. Pavyzdžiui karjerų eksploatavimo ir naftos bei dujų kalnakasyboje veikiantis verslas gali turėti net iki 1500 darbuotojų ir vis dar būti laikomu smulkia įmone, tuo tarpu brangakmenių kalnakasyboje iki 250 darbuotojų. Kinijoje smulkių ir vidutinių įmonių dydis taip pat yra apibrėžiamas pagal sektorių, kuriame įmonė veikia, pavyzdžiui sunkioji pramonė gali turėti iki 1000 darbuotojų, kai tuo tarpu didmenine prekyba užsiimantys iki 200. Įdomu tai, kad „informacijos perdavimo“ sektoriuose gali būti iki 2000 darbuotojų. (Pramonės ir informacinių technologijų ministerija, Nacionalinės plėtros ir reformų komisijos ir Prekybos ministerija Kinijoje)

Apibendrinant pastebėta, kad valstybės skirtingai apibrėžia smulkaus ir vidutinio verslo sąvoką. Žinoma, vienas populiariausių ir visose šalyse esančių kriterijų smulkiam ir vidutiniam verslui apibrėžti yra įmonėje dirbančių darbuotojų skaičius. Objektyviausiai SVV apibūdina tokie parametrai kaip, kapitalo dydis ir metinė apyvarta. Yra atvejų, kai atsižvelgiama ir į priklausomybę tam tikram sektoriui ar į kitus kriterijus. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių klasifikacijos neapibrėžtumas ir skirtumai įvairiose pasaulio šalyse iššaukia nesusipratimus ar tampa palyginimo bei neaiškumų priežastimi, norint suteikti pagalbą šioms įmonėms, tačiau trūksta vieningo bendro apibrėžimo.

2.2. Verslo plėtros sąvoka

Tarp verslo terminų – plėtra užima ypatingą vietą, ši sąvoka literatūroje aprašyta, kaip pokytis iš paprastos būsenos į sudėtingą. Verslo plėtros kontekste: apibrėžiant vieną iš įmonių funkcijų (kitos yra gamyba, administravimas ir rinkodara) arba apibrėžiant metodus, naudojamus analizuoti iškilusias problemas ar klausimus, kurie paskatintų judėti tinkama kryptimi.

Plėtros funkcija įmonėse dažniausiai yra skirta produktų plėtrai arba, žinių, gebėjimų, koncepcijos gerinimui. Naudotini ir kiti terminai, kurie siejami su žodžiu „plėtra“, tarp kurių - „Rinkos plėtra“ reiškia užimamos rinkos (klientų) didėjimą, kita sąvoka - „organizacijos plėtra“, kuri reiškia darbuotojų atsakomybės sričių, įvairių kontrolės sistemų, naujovių atsiradimą bei tobulinimą. Nepaisant to, pagrindinė žodžio „plėtra“ prasmė yra „prekių ir paslaugų plėtra (tobulinimas) įmonėje, siekiant patenkinti esminių klientų poreikių struktūras ir tokiu būdu didinant paklausą savo produktams“ (Beck, Deminguc-Kunt, Levine, 2003). „Plėtros ištekliai turi būti naudojami produkto gamybos produktyvumui gerinti. Daugeliu atvejų ištekliai turi būti skiriami kitoms funkcijoms, kurias vykdant galima pasiekti didžiausią galimą klientų pasitenkinimo didėjimą ir kurios savo ruožtu sukuria konkurencinį pranašumą. „Verslo plėtra yra klausimas, kaip paskirstyti išteklius, kad jie sukurtų didžiausią galimą konkurencinį pranašumą per kuo trumpesnę laiką“ (Žukauskas, 2002).

Įžymus austrų ekonomistas Jozefas Šumpėteris (Joseph Schumpeter), sąvokos „plėtra“ prasmę aiškina paprasčiau sprendžiant administravimo problemas. Tai svarbūs klausimai, atsirandantys skirtingose veiklos srityse, reikalaujantys gana daug dėmesio, jų analizavimas ir yra plėtra. Kainų koregavimas, naujų darbuotojų paieška, jų kompetencijos kėlimas, sąmatų kūrimas, ataskaitų analizavimas ir kt. Tad iškilusių klausimų sprendimas ir yra verslo plėtra arba kaip autorius sako „statiškas veiksmingumas“.

Verslo plėtra dar apibūdinama, kaip strategijos plėtra orientuota į augimą, charakterizuojama bei įvertinama rizika susijusi su pelnu arba nuostoliais. Strategijos plėtra gali apimti vieną iš dviejų funkcijų: priimti svarbius sprendimus apie šiuo metu vykdomos veiklos plėtrą ateityje arba sukurti ir išnaudoti naujas verslo galimybes (Karlof, Lovingsson, 2006). „Abu strategijos plėtros būdai yra esminiai, pirmasis yra svarbus visais laikais, o antrasis – išnaudoti naujas verslo galimybes – yra nebūtinai sprendžiamasis sėkmingos verslo plėtros veiksnys“, (Karlof, Lovingsson, 2006). Kita vertus yra daug tinkamų sąlygų, kad verslo plėtra būtų sėkminga: įvykus sėkmei, pasiekus pakankami pelno, esant sąlygoms lengvai diponuoti įmonės kapitalu, įmonė paskatinama plėstis, pirkti daugiau turto, kurti naujas prekes, paslaugas, plėsti verslą į kitas šalis ir pan. Dažnai ir esami klientai gali būti suinteresuoti gauti didesnius prekių kiekius ar paslaugas. Kitos prielaidos plėstis gali astirasti ir netikėtai, įmonei įėjus į naują rinką, kuri galbūt anksčiau atrodė neprieinama ir neapsaugota.

Įmonių plėtros procesuose sunku įvardinti savaime aiškius dalykus. Plėtros išteklių gali būti naudojami paslaugai ar produktui gerinti su tikslu pritraukti kuo daugiau klientų, o tai sukurtų didesnę įmonės konkurencinį pranašumą prieš kitas įmones. „Verslo plėtra yra klausimas, kaip paskirstyti išteklius, kad jie sukurtų didžiausią galimą konkurencinį pranašumą per kuo trumpesnę laiką. SVV plėtros sąlygos – žinios, lėšos ir atitinkama aplinka, skatinanti įmones augti ir stiprėti.“ (Žukauskas, 2002, p.54). Kalbant apie žinias, svarbu pažymėti, jog ypatingai svarbus yra informacijos apie verslą sklaidos ar mokymų, konsultacinių paslaugų prieinamumas kiekvienam. „Aplinkos tobulinimas – tai pirmiausia – SVV teisinės ir ekonominės aplinkos gerinimas, atsižvelgiant į Europos Sąjungos šalių patirtį. Tų trijų būtinausių sąlygų įgyvendinimas, siekiant paminėtų tikslų, ir sudaro SVV strateginės plėtros (raidos) esmę“ (Žukauskas, 2002 p. 54)

Brahmi ir Laadjal (2015) teigimu, pagrindinė verslo plėtros įdėja yra būti rinkos lyderiu, konkrečiai tai reiškia apyvartos ir tikslų siekimą ir įgyvendinimą, rinkos dalies didinimą, naujovių, naujų technologijų įgyvendinimą.

Apibendrinant smulkus ir vidutinis verslas yra laikomas ekonominės ir socialinės raidos pagrindu. O šio sektoriaus įmonių verslo plėtra yra pagrindinis ir prioritetas ES ir Lietuvos vyriausybės tikslas.

2.3. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinimo priemonės

„Pasaulio, Europos bei Lietuvos ekonomikos konkurencingumą ir augimą stipriai įtakoja SVV plėtra. Būtent dėl šios priežasties smulkių įmonių skatinimas yra vienas iš pagrindinių Europos ir Lietuvos plėtros uždavinių“ Davulis (2013). Daugybė autorių pažymi, kad smulkiojo ir vidutinio verslo įmonės susiduria su įvairiomis problemomis plėtojant veiklą. Esant tokiai problemai valstybė bei Europos Sąjunga suteikia pagalbą įvairiais būdais, kuriais gali pasinaudoti verslininkai. Kaip teigia Pačėsa (2007) valstybės parama ir vaidmuo yra pagrindiniai elementai, įtakojančios smulkių ir vidutinių įmonių plėtrą, sudarantys prielaidas šių įmonių vystymuisi rinkoje, įgyvendinant pagalbos priemones, atitinkančias įmonių interesus ir valstybės įmonių skatinimo ir plėtros strategiją. Kiekviena valstybė pasirenka, kaip svarbus yra verslas ir kokius pagalbos įrankius verslui suteikti. Autoriaus teigimu dažniausiai valstybės politika gali būti skirstoma dviem kryptimis: stipri valstybės pagalba, kai ypatingai greitai steigiasi nauji ir sėkmingai plečiasi jau veikiančios ūkio subjektai. vystosi esančios įmonės ir nedidelė valstybės parama, dėl kurios sumažėja naujų įmonių kūrimas.

„Verslo parama SVV pagerina įmonių veiklos rezultatus, padeda kurti darbo vietas, turi teigiamą poveikį darbo našumui, eksportui, investicijoms. Dotacijų įsisavinimas turi teigiamą poveikį naujų darbo vietų kūrimui ir darbo našumo didinimui. Suteikiama parama smulkioms ir vidutinėms įmonėms teigiamai veikia įmonių veiklos rodiklius“ (Piza ir kt., 2016).

Kaip teigia Adomonienė ir kt. (2008), finansavimas smulkioms įmonėms yra aktualus visą įmonių gyvavimo laiką. Europos Komisijos iniciatyva 2011 metais atnaujintas Smulkiojo verslo aktas (angl. „Small Business Act“). Šis smulkiojo verslo aktas yra pagrindinė mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) politikos Europos Sąjungoje sistema, kuria siekiama pagerinti verslumo Europoje požiūrį, supaprastinti MVI reguliavimo ir politikos aplinką ir pašalinti likusias jų vystymosi kliūtis. Svarbiausi šio akto prioritetai yra verslumo skatinimas, mažesnė įmonių reguliavimo našta, galimybių gauti finansavimą didinimas, rinkų prieiga ir internacionalizacija. (The small Business act for Europe, 2011).

Stripeikio ir Žukausko (2018) teigimu, smulkių ir vidutinių įmonių parama gali būti finansinė ir nefinansinė. Finansinė parama apima finansinius šaltinius, gaunamus iš finansinių institucijų, Europos Sąjungos, valstybių, savivaldybių, kapitalo fondų, duodamų garantijų, užsienio fondų ir kitų organizacijų, o nefinansinė parama tai įstatyminės ir teisinės bazės problemų sprendimas bei verslo konsultaciniai centrai, paramos agentūros, asocijuotos struktūros.

Lietuvos rinkoje veikiančios finansinės priemonės suskirstytos į penkias grupes: paskolų, vertybinių popierių, garantijų, privataus ir rizikos kapitalų ir sutelktinio finansavimo produktus. Finansinių paslaugų teikėjais gali būti privatūs subjektai arba valstybės institucijų įsteigtos įstaigos. (Invega, 2018).

Adamonienės (2008) teigimu verslo finansavimo produktai gali būti skirstomi į išorinius ir vidinius. Vidiniai šaltiniai yra įmonių viduje, dažnu atveju laikomi patikimesniais, nes kapitalas yra steigėjų, draugų ar šeimos narių. Vidinėmis finansavimo priemonėmis gali būti nepaskirstytas pelnas, kurį reinvestavus galima padidinti įmonės akcijų vertę. Prie vidinių šaltinių priskiriami ir turto amortizacija, kitaip nusidėvėjimas. „Mokesčių apskaitoje amortizaciją galima pagreitinti, kai taikomas didesnis nusidėvėjimo normatyvas – taip mažinamas mokėtinas pelno mokestis ir didinamos įmonės galimybės greičiau atnaujinti turimą ilgalaikį turtą. Pajamos pardavus ilgalaikį turtą - tai pajamos, gautos už turtą, kurį įmonės paprastai naudoja ilgiau nei vienus metus. Dažniausiai ilgiau kaip metus įmonės naudoja šį turtą – pastatus, įrenginius ir kt., kurie daugelį kartų naudojami gamybos ir aptarnavimo procesuose. Ilgalaikis turtas gali būti tiek materialus, tiek ir nematerialus (pvz., prestižas)“ (Vainienė, 2005).

Tačiau įmonės naudojasi ne tik vidiniais finansavimo šaltiniais. Neturint pakankamai nuosavų lėšų, verslo plėtra gali būti finansuojama iš išorinių šaltinių. Liustrovaitės ir kt. (2015) nuomone, išorinis finansavimas įmonėms yra pagalba sprendžiant su likvidumu iškilusias problemas. Įmonei paėmus paskolą, įmonės gamybos apimtys tikėtina didės daug labiau ir greičiau, lyginant su įmonėmis, kurios naudoja nuosavas lėšas (Jasienė, 2013). Nepaisant to, jaunam, ką tik įsikūrusiam verslui labiau įmanomas vidinis finansavimas, o išoriniai šaltiniai yra daug sunkiau prieinami, bet be jų verslo vystymasis yra sunkiai įmanomas (Adamonienė ir kt., 2008).

Finansinės institucijos. Liustrovaitės teigimu (2015) esant lėšų trūkumui, tolesnė verslo plėtra gali būti finansuojama iš išorinių šaltinių. Pasak autorės Lietuvoje veikiančios smulkiosios ir vidutinės įmonės, norinčios gauti kreditą, turi galimybę kreiptis į finansų imones - bankus bei kredito unijas. Adamonienės ir kt. (2008) teigimu – moksliniuose straipsniuose, kaip labiausiai žinomas ir populiariausias finansavimo būdas yra komercinių bankų išduodami kreditai. Banko kreditas gali būti suteikiamas tiek pradant verslą, tiek jį plečiant. Šios finansų institucijos įmonėms teikia įvairias paskolas, pagal įvairius kriterijus, pavyzdžiui ilgalaikės (10 m. ir daugiau) bei trumpalaikės (iki 10m.) paskolas. Kreditų dydžiai priklauso nuo įmonės veiklos, finansinių rezultatų, įsipareigojimų vykdymo istorijos ir kt. veiksnių.

Ne tik bankai gali suteikti finansavimą plėtrai. Lietuvoje viena svarbiausių smulkiojo verslo skatinimo institucijų yra Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija, kuri kuria bei įgyvendina SVV skatinimo ir plėtros politiką, aktus bei plėtros programas. Nauji ar besiplečiantys ūkio subjektai yra skatinami pasinaudoti įvairia valstybės parama. Pasak Smagurauskienės (2009), valstybės parama skirstoma į tiesioginę arba netiesioginę. Pastaroji apima įvairias valstybės suteiktas mokesčių lengvatas, lengvatines sąlygas prekių eksportui ir draudimui eksportuojant, įvairios teisinės lengvatos, paskolų garantijos, palankūs sprendimai politikoje. Tiesioginė parama – kompensacijos, negrąžinamos subsidijos ar dotacijos.

Lietuvos valstybės parama. Įteisinta LR smulkaus ir vidutinio verslo įstatyme, kuriame yra pateiktas paramos formų sąrašas:

- 1) mokesčių lengvatos (jei jos nustatytos įstatymų), rinkliavų lengvatos;
- 2) teisės aktų nustatyta tvarka finansinė parama: lengvatinių kreditų suteikimas, pilnas arba dalinis palūkanų kompensavimas, kreditų draudimas, rizikos kapitalo fondų pagalba, garantijų suteikimas, darbo vietų subsidijos, steigimo, tyrimų, garantijų mokesčių, kreditų draudimo įmokų, sertifikavimo (registravimo), atitikties įvertinimo ir kitų išlaidų dengimas bei kompensavimas.
- 3) Verslo inkubatorių, verslo informacijos centrų, mokslo ir technologijų parkų steigimas bei viešųjų paslaugų verslui teikimas juose.
- 4) Vyriausybės ir savivaldybių teikiamos kitos paramos formos.

Šios paramos formos yra teikiamos, pasak įstatymo, pagal Vyriausybės, apskričių ar savivaldybių smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros programas. MVĮ programos, skirtos šio sektoriaus plėtrai, yra rengiamos bei įgyvendinamos iš valstybės ir savivaldybių fondų lėšų bei biudžetų. Taip pat Vyriausybės sprendimu skiriamos iš Privatizavimo fondo lėšų. Verslininkai ir juos vienijančios organizacijos, klasteriai, teikia projektus dalyvaudami konkursuose pagal Vyriausybės, apskričių ar savivaldybių vykdomas SVV plėtros programas. (LR Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas, 2008).

Stripeikis ir Žukauskas (2018) teigimu, smulkiosios ir vidutinės įmonės, vykdydamos veiklą, gali naudotis įvairiomis teisės aktų lengvatomis bei specialiomis nuostatomis:

- Mokesčių administravimo procedūrų lengvinimas;
- Pelno mokesčio lengvata;
- Valstybinio socialinio draudimo privalomųjų įmokų mokėjimo atidėjimas;
- Registravimasis pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju;
- Supaprastinta įmonių išregistravimo tvarka.

Lietuvos darbo biržos parama. Parama vykdoma pagal įvairias programas, pagrinde darbo vietoms steigti. Subsidijuojamas naujų darbo vietų steigimas, savarankiškas užimtumas, kai asmuo susikuria darbo vietą sau. Paramos forma – subsidija darbo vietoms steigti. Pateikusiems paraiškas, subsidijos suteikiamos: darbo priemonių įsigijimui, montavimui ar pritaikymui, patalpų, valdomų nuosavybės teise, remontui ir mokymams, jei steigiamai darbo vietai reikia profesinės kvalifikacijos ar kompetencijos. Darbo birža taip pat suteikia subsidijas dirbantiems individualiai arba pagal verslo liudijimą – iš dalies kompensuoja pajamų mokesčio ir valstybinio socialinio draudimo įmokų išlaidas. (www.ldb.lt)

Savivaldybių parama. Smulkiosios ir vidutinės įmonės, savivaldybės pagalba, gali naudotis tuomet, kai jų veikla registruota būtent tam tikroje savivaldybės teritorijoje. Savivaldybių skatinimo fondų lėšos gali būti skirtos įmonės steigimo išlaidoms kompensuoti, lengvatiniams kreditams, palūkanų kompensavimui, interneto svetainių kūrimo ar nuomos išlaidų padengimui, parodų ir verslo misijų dalyvavimo išlaidų padengimui, verslo informacijos skatinimui, įmonių plėtrą skatinančių priemonių rėmimui ir kt. (L. Smagurauskienė, 2011).

Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo įmonės. Investiciniai fondai įsteigiami profesionaliai veikiančių rizikos kapitalo investuotojų. Fondai išsiskiria tuo, kad dažniausiai suteikiant finansavimą naujoms, ką tik įsikūrusioms įmonėms. Toks investavimas pagal iš anksto sukurtas ir patvirtintas naisykles. Rizikos kapitalo fondai gali investuoti net iki 3 mln. eurų. J. Grėblikaitės ir kt. (2014), teigimu, šių fondų veikla pasižymi dažniausiai aukšta grąža, bet tuo pačiu ir didele investicijų rizika. . Versli Lietuva (2018) išskiria šiuos rizikos kapitalo fondus:

1. „Contrarian Ventures“ - Lietuvos Energijos Sumanios Energetikos Fondo („Smart Energy Fund powered by LE“) valdytojas. Fondas investuoja į ankstyvos („pre-seed“ ir „seed“) stadijos įmones, kurios kuria naujas technologines inovacijas energetikos sektoriuje.“
2. „Open Circle Capital“ fondas investuoja į Lietuvoje kuriamus ir plėtojamus startuolius bei naujas kuriamas technologijas ir jų komercializavimą.

3. „Livonia Partners“ privataus kapitalo fondas išperka verslą (angl. buyouts) iš esamų akcininkų. Livonia Partners neinvestuoja į startuolius ir nekilnojamąjį turtą.
4. „BaltCap Private Equity Fund II“ - rizikos kapitalo fondas investuoja Baltijos šalyse į sparčiai augančių įmonių plėtrą (pvz. įmonės pajėgumų plėtrą; konkurentų įsigijimą, esamų banko paskolų sumažinimą). Investuojama įsigyjant naują akcijų emisiją ir įnešdami naują kapitalą skirtą įmonės plėtrai.
5. „LitCapital“ - rizikos kapitalo fondas investuoja į Lietuvos įmonių kapitalą, padedant įmonėms įgyvendinti plėtros ir augimo planus.
6. „Verslo angelų fondas“ - rizikos kapitalo fondas investuojantis tik kartu su Verslo Angelu. Verslo Angelas – tai bendrovė arba privatus asmuo, pasirengęs investuoti į pasirinktą bendrovę dalį savo kapitalo ir su šios bendrovės vadovais dalintis asmenine verslo patirtimi.

UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (Invega) – teikia garantijas kredito įstaigoms, kurios prilyginamos valstybės suteiktoms garantijoms. Verslo atstovai, kreipdamiesi į kredito įstaigą, su tikslu gauti paskolą verslo pradžiai ar plėtrai, susidūrus su netinkamo ar nepakankamo užstato problema, Invega suteikia garantiją. INVEGA kredito įstaigai garantuoja, kad suteiks pirmojo kredito dalies grąžinimą kredito įstaigai iki 80 proc. Taip pat Invega suteikia lengvatines paskolas, pagal įvairias priemones, kurios sudaro palankias sąlygas fiziniams asmenims arba smulkioms įmonėms gauti finansavimą įkurti verslą ir vystyti iki 1 metų veikiančią verslą. „Invega“ siūlo įvairius instrumentus, palengvinančius paskolų gavėjų įsitvirtinimą rinkoje: dalinis palūkanų kompensavimas; subsidijos verslo pradžiai; kompensuoja darbo užmokesčio, konsultacijų išlaidas ir kt. (<http://invega.lt/lt/>)

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama. Lietuvai 2004 metais patapus ES nare, atsirado daugiau galimybių naudotis ES siūloma parama. Kadangi SVV labiausiai prisideda prie šalies ekonominio stabilumo ir augimo, greičiausiai diegia naujoves bei kuria darbo vietas, dėl šių priežasčių itin daug dėmesio yra skiriama smulkiam ir vidutiniam verslui. Europos Sąjunga remia smulkų ir vidutinį verslą įkurdamą įvairias finansavimo programas, kurių lėšos dažniausiai teikiamos mokymams, mokslinei, ekspertinių tyrimų ir technologinei plėtrai, skatinti eksportą bei veiklų optimizavimą. (Adamonienė ir Trifonova, 2007)

Be šių tradicinių finansavimo galimybių, SVV plėtrai skatinti yra galimos ir alternatyvūs finansavimo būdai, kurios rizika vertina lanksčiau, nesudaro įmonėms daugybės reikalavimų, suteikia kreditus daug greičiau nei bankai ar kredito unijos, bet skolina daug brangiau. Daugelis bankų ir kredito unijų orientuojasi į didelį pelną nešančias bendroves bei didelius kreditus, to pasekoje jaunai įmonei bankų teikiami kreditai yra sunkiai prieinami. Alternatyva smulkioms įmonėms yra rinkoje vis labiau populiarėjančios sutelktinio finansavimo platformos, kurios kreditus suteikia daug lengviau. Šių

platformų pagalba amenys turintys laisvai disponuojamų pinigų, gali juos investuoti į įmones, o smulkios įmonės lengviau gauti kreditą. Stripeikis ir Žukauskas (2018).

Papildomas šaltinis, kurio pagalba įmonės gali gauti finansavimą iš grupės specialių investuotojų (pvz bankai, verslo angelai, rizikos kapitalistai) yra minios finansavimas. „Šis finansavimo būdas remiasi aukojimo principu paprastai vykstančiu per socialinius tinklus, specialias platformas. Naudodamas minios finansavimo platformą, verslo ar socialinio projekto autorius paskelbia savo idėją ir jos įgyvendinimui reikiamą sumą, o žmonės skiria nedideles sumas jiems patinkančiai idėjai“ (Liustrovaitė, 2015, p. 78). Minios finansavimo pagrindas yra tai, kad surinkti pinigai yra skirti finansuoti konkrečius projektus, o ne įmones. Anot autorės surinktų pinigų, grąžinti nereikia, nes skolinantys žmonės juos skolina savo noru, dažniausiai atsidėkojama sukurtais produktais, gaminiais, paslaugomis arba remėjų viešiniu.

Įmonės yra teikiama ne tik finansinė parama, taip pat valdybėje gausu nefinansinės paramos išraiškų. Išanalizavus Lietuvos verslo plėtros agentūros (LVPA) duomenimis (2018) šiuo metu tokias paslaugas teikia:

- Verslumą ir inovacijas skatinančios institucijos Versli Lietuva, Investuok Lietuvoje, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, Lietuvos inovacijų centras, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras.
- Asocijuotos verslo struktūros - Lietuvos pramonininkų konfederacija, Lietuvos pramonės, prekybos ir amatų rūmų asociacija, Lietuvos verslo konfederacija, Lietuvos verslo darbdavių konfederacija;
- Verslo informacijos centrai veikiančys daugumoje miestų, verslo inkubatoriai, agentūros, bei technologijų parkai.
- ES investicijas administruojančios institucijos.

Populiarios yra įvairių verslo konsultacinių centrų, inkubatorių teikiamos paslaugos. Paminėtos įstaigos teikia subsidijuojamas lengvatines paslaugas, teikia konsultacines paslaugas, organizuoja mokymus, praktinę pagalbą, suteikia pigesnę patalpų nuomą, padeda surasti verslo partnerius tiek užsienyje, tiek Lietuvoje. Verslo informacijos centrai veikiančys atskiruose miestuose ar savivaldybėse teikia pagalbą įmonių kūrimo, įregistravimo klausimais, teikia konsultacijas apie įstatyminę bazę, padeda paruošti verslo planą ar kitą informaciją reikalingą verslui kurti ir plėsti. Tokios verslo paramos organizacijos, taip pat suteikia konsultacijas įmonėms įvairiais Europos Sąjungos paramos klausimais, esant būtinybei suranda partnerius, kurie padeda parengti paraiškas paramai gauti. Smulkioms įmonėms padeda plėsti veiklą į užsienio rinkas, teikia informaciją apie partnerius ir galimybes užsienyje, konsultuoja eksporto klausimais. Lietuvos inovacijų centras SVV įmonėms suteikia informaciją apie naujoves, rengdami įvairius renginius bei konsultacijas. Taip pat teikia

pagalbą inicijuojant bei rengiant inovacinius projektus įmonėse, įsisavinant ES Struktūrinių fondų lėšas. Daugumos šių įstaigų pagrindinis tikslas yra padėti smulkiąjam ir vidutiniam verslui, inicijuoti plėtrą, inovacijas, skatinti mažas ir vidutines įmones didinti jų konkurencingumą, analizuojant verslo plėtros galimybes, organizuojant informacinius pranešimus bei renginius įmonių vadovams. bei teikiant informaciją apie paramos gavimo galimybes, organizuojant verslininkų konsultavimą ir mokymą.

Adamonienės ir Trifonovos (2007) teigimu svarbu paminėti, kad teikiama nefinansinė parama yra taip pat svarbi, kaip ir finansinė, nes šios organizacijos rengia įvairias programas, kurios padeda įgyvendinti SVV paramos ir plėtros priemones. Organizuoja įvairius mokymo kursus, teikia konsultacijas MVĮ atstovams. Autorių teigimu, kad šių SVV paramos įstaigų skaičius nuolat auga, bet ir paslaugų įvairovė plečiasi, nes verslo informacija yra ne mažiau svarbi nei kapitalo trūkumas.

„Nepaisant to, kad valstybė suteikia nemažai galimybių plėtoti verslą, ypatingai svarbu atkreipti dėmesį, kad pagrindinį vaidmenį atlieka valstybė, kuri siekiant paskatinti verslo kūrimą ir plėtrą šalyje suformuoja tam palankias sąlygas, nustato valstybės pagalbos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams sąlygas (verslo plėtros) ir prioritetus, valstybės smulkaus ir vidutinio verslo subjektams formas ir apribojimus mokesčius, biurokratizmo lygį.“ (Viskontaitė, 2016, p. 105).

Apibendrinant galime teigti, jog Lietuvos Respublikos vyriausybė stengiasi sukurti palankias verslo vystymosi sąlygas. Smulkios ir vidutinės įmonės paramą gali gauti įvairiais būdais: pradedant nuo įmonės vidinių šaltinių, valstybės paramos, rizikos kapitalo fondų. Pereinant prie išorinių šaltinių, tokių, kaip finansinės institucijos (bankai ir kredito unijos), baigiant naujausiais finansavimo būdais būdais – minios finansavimu. Smulkiam verslui daug naudos suteikia ir tai, kad Lietuva 2014 m. prisijungė prie Europos Sąjungos, nes ji ypatingai didelį dėmesį skiria smulkioms ir vidutinėms įmonėms, finansuoja jų plėtrą. Įmonėms teikiama ne tik finansinė parama, valstybėje yra gausu ir nefinansinės paramos priemonių, kurios apima mokslo ir technologijų parkų, verslo inkubatorių ir kitų verslo organizacijų teikiamos konsultacinės paslaugos.

2.3 Smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą veikiantys veiksniai

Kiekvienas ūkio subjektas susiduria su problemomis, nepaisant to, kad smulkios įmonės prie pokyčių gali prisitaikyti greičiau, užklupusios problemos smulkųjį verslą pažeidžia labiau nei dideles organizacijas. Banys ir kt. (2006) SVV plėtros kliūtis skirsto atsižvelgiant į North'o sukurtą klasifikaciją, kai organizaciniai veiksniai skirstomi į formalius ir neformalius veiksnius. „Neformalios kliūtys susijusios su socialine elgsena, dauguma šių veiksnių yra susiję su skirtingu korupcijos lygiu, poveikio darymu, šešėliu ir nusikalstama veikla“ (Banys ir kt., 2006). Dar vienas svarbus neformalus veiksnys – antikonkurenciniai veiksmai ir korupcija arba šešėlinė veikla. Formalūs veiksniai

apibūdinami, kaip veiksniai tiesiogiai susiję su politine situacija šalyje, t.y. įstatymai ir jų pakeitimai. Be šių veiksnių autoriai taip pat pažymi dar papildomus tris formalius veiksnius darančius įtaką SVV plėtrai, t.y. mokesčių dydis bei jų administravimas ir reguliavimo politikos neapibrėžtumas. Prie North'o veiksnių klasifikacijos autoriai prideda dar du veiksnius – įgūdžių (darbo jėgos išsilavinimo) kitaip intelektualio kapitalo stokos ir aplinkos veiksniai, t.y. valstybės, Europos Sąjungos politika. Anot autorių visos problemos yra reikšmingos SVV plėtrai, todėl nėra išskiriama viena pagrindinė. Visi šie veiksniai autorių nuomone pagal svarbumą nuo svarbiausiai iki nevisai svarbių pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. Veiksniai veikiantys smulkių ir vidutinių įmonių plėtrą. Šaltinis: R. Banys, V. Rudminaitis, V. Grybėnas, „Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje“.

Neformalūs veiksniai	Aplinkos veiksniai	Įgūdžiai
1. Antikonkurenciniai veiksniai ir šešėlinė ekonomika; 2. Korupcija 3. Nusikalstamumas, tvarkos pažeidimai, vagystės.	1. Finansinių išteklių prieinamumas ir jų kaina, 2. Galimybė įsigyti naudoti žemę/patalpas; 3. Makroekonomikos nebuvimas, Teismų sistema/ ginčų sprendimas.	1. Darbo jėgos kvalifikacija bei turimi įgūdžiai; 2. Darbo jėgos išsilavinimas.

„Dauguma smulkių verslininkų, ypač pradedančiųjų susiduria ne tik su finansinių išteklių stokos problema, jis nurodo, kad daugelis problemų atsiranda ir dėl kitokių aplinkybių ir kliūčių, tokių kaip: nepalanki mokesčių sistema, mažos galimybės gauti banko kreditus, didelė rizika, sunkumai apsirūpinant gamybos priemonėmis“, (Kličius, 2011 p. 33). Anot autoriaus pagrindinė kliūtis verslo plėtrai yra sudėtinga, greitai besikeičianti mokesčių sistema, dėl kurios sumažėja verslininkų pajamos bei stabdoma verslo plėtra.

Rutkauskas ir Krutkienė (2011) teigia, jog reikėtų atsižvelgti į įstatymus reguliuojančius įmonių veiklą, kadangi įmonėms palanki teisinė sistema sudaro verslo plėtrai palankias sąlygas, o teisinių aktų aiškus pateikimas, bei jų pakeitimų išaiškinimas yra efektyvios plėtros priežastis. Šalyje kuriami ne visai palankūs verslą reguliuojantys įstatymai, kurie yra nederinami su asocijuotomis verslo struktūromis. Verslo sėkmę taip pat įtakoja lengvai prieinama ir suprantama informacija, kokybiškos verslo konsultacijos ar mokymai, kuriuos turėtų teikti kuriami nauji verslo centrai ar inkubatoriai. Viena iš didžiausių problemų yra ta, kad įmonės turi ribotas finansines galimybes, apyvartinių lėšų problemas, todėl valstybės pareiga turėtų būti: inicijuoti kreditų lengvatas, smulkioms ir vidutinėms įmonėms, įgyvendinant specialius projektus. Autoriai pabrėžia: „itin svarbu tai, kad valstybės teikiama finansinė parama smulkioms ir vidutinėms įmonėms būtų gerai organizuota, numatytos priemonės, kurios būtų pagrįstos bei laiku įgyvendinamos. Taip pat, norint pasiekti geriausio rezultato, būtina užtikrinti valstybės paramos skaidrumą bei nuolat vykdyti paramos teikimo kontrolę“. (Rutkauskas ir Krutkienė, 2011, p. 24)

Lisowska (2016) teigimu mažų ir vidutinių įmonių plėtrai įtakos turi daugybė vidaus veiksnių (susijusių su verslininko asmenybe ir įmonės ypatumais), taip pat išoriniai aplinkos veiksniai, kurių pagrindinė dalis yra verslo aplinkos įstaigos, kurios remia SVV įmones, suteikia konsultacijas, informuoja, moko įgyti įgūdžių organizacinėse ir teisinėse srityse. Tokia verslo aplinkos įstaigų parama laikoma ypatingai svarbiu veiksniumi palengvinančiu įmonių plėtrą.

Plėtrai ypatingai svarbi yra verslo aplinka, kuri ir yra ekonomikos dalis, užpildanti atotrūkį tarp rinkos mechanizmų ir viešojo administravimo veiksmų, teikiančių paslaugas per institucinės infrastruktūros tinklą, kuris leidžia verslui augti ir plėtoti (Bakowski ir Mazewska, 2012 m.). Anot Dominiak (2013) verslo aplinka apima institucinę infrastruktūrą, įtraukiant verslo aplinkos institucijas, kurios teikia patariamąsias, mokymo, finansines paslaugas verslui. Autoriaus teigimu inovatyvi verslo aplinka tai vidiniai ir išoriniai ryšiai su inovacijų centrais ir mokslinių tyrimų bei plėtros institucijomis. Kaip teigia Brahmi ir Laadjal (2015) verslo aplinka gali būti suskaidyta į du lygius: pirmasis yra visuomeninis, kuris apima visų tipų bendruomenes ir vietines įstaigas, o antrasis - tai pramonė, kurios verslo plėtrą riboja šiais veiksniais: tiesioginiai konkurentai, netiesioginiai (gaunami potencialai ir pakaitalai) klientai ir tiekėjai, verslą reguliuojančios institucijos.

Verslo aplinkoje veikia mažosios ir vidutinės įmonės, kurios nuolatos turi būti prisitaikiusios prie pokyčių ir siekiančios plėtros. Šie požymiai yra vieni išsvarbiausių besivystančiai įmonei. Visi aplinkos veiksniai kartu sukuria puikų ir įvairų verslo klimatą, tačiau ne visi jie turi tik teigiamą ar neigiamą vaidmenį įmonėms. Viena iš didžiausių problemų, su kuria susiduria mokslininkai analizuodami SVV, būtent ir yra svarbiausių SVV plėtrai būdingų veiksnių nustatymas atsižvelgiant į ekonomikos ypatybes. Pasaulyje nėra nustatytų vienodų veiksnių veikiančių SVV plėtrą, veiksniai ypatingai priklauso nuo ES, pasaulio šalių reikalavimų. Sąlygos, kuriomis vystomas verslas ir sprendžiamos problemos, įvairiose šalyse yra skirtingas.

Nepriklausomi veiksniai, kurie Brahmi ir Laadjal'o (2015) manymu, yra labai svarbūs yra išskiriami į dvi pagrindines grupes - vidaus ir išorės veiksniai, darančius įtaką įmonių augimui. Vidaus veiksnių grupė apima technologinius veiksniai ir pačios įmonės charakteristikas. Technologinis veiksnys apima įmonės gebėjimą naudoti naujus gamybos procesus, gaminti naujus produktus, sukurti naują organizacinę struktūrą ir įtraukimą į kitus tinklus. Autorių teigimu sėkmingos įmonės charakteristikos bruožai yra šie: tinkamas vadovaujančio personalo požiūris į inovacijas, žmogiškasis kapitalas bei bendradarbiavimas su kitomis verslo organizacijomis.

Tinkamas įmonės vadovų požiūris į naujus, inovatyvius dalykus yra labai svarbus, ypač kuriant naujas technologijas ir panaudojant inovacijas. Inovacijų veikla įskaitant veiklos sritis, esamo produkto ar gamybos proceso tobulinimo. Naujų technologijų diegimas privalo būti įtrauktas į įmonės planus, nes tuomet plėtros augimo tempas bus daug didesnis. Kitas inovacinių įmonių bruožas yra gebėjimas

nustatyti naujas rinkas net jei šakoje dominuoja galingos ir didelės įmonės (Baumol 2004). Inovacinės įmonės bruožai visada apima organizacinį lankstumą ir gebėjimą prisitaikyti prie sparčių ekonominės aplinkos, paklausos, technologijų, demografinių ir kitų pokyčių. Technologinės naujovės - technologijos pokyčiai (daliniai ar visuminiai), gamybos proceso pokyčiai, esamo produkto tobulinimas ir kt. Inovatyvios įmonės siekia naujovių, kuria naujas sritis, kas leidžia plėtoti veiklą, vykdyti didžiules organizacines naujoves arba visiškai pakeisti organizacinę struktūrą.

Žmogiškasis kapitalas - taip pat yra dar vienas labai svarbus veiksnys, turintis įtakos verslui augimas (Brahmi ir Laadjal, 2015). Dažniausiai žmogiškojo kapitalo kokybė matuojama pateikiant darbuotojų, turinčių aukštą išsilavinimą procentą. Taip pat smarkiai įtakoti įmonės plėtrą gali darbuotojų amžius, žmogiškasis kapitalas, nuosavybės teisė, orientacija į eksportą. Santykis tarp įmonės gyvavimo laiko ir įmonės augimo dabar yra dažnai analizuojamas, kaip susijęs veiksnys turintis įtakos įmonių augimui. Tai gerai žinoma teorija rėmiamasi yra 1931 m. Gibroto įstatymas, kuriame pabrėžiama, kad įmonių augimas išlieka proporcingai jo dydžiui. Kita teorija, 1982 m. Pateikta Jovanovič, pateikia argumentus, kad įmonės mokosi iš blogiausios patirties ir bando išvengti jų ateityje. Mokslininkų nuomone manoma, kad vidutinė įmonė turės didesnę augimo greitį negu maža arba mikro įmonė.

Taip pat ir tinklų mezgimas ir dalyvavimas verslo organizacijose, daro įtaką įmonių populiarumui iš šių organizacijų gaunama informacija prisideda prie įmonių augimo, plėtros ir pelno didėjimo.

Eksportuojančios įmonės labai ženkliai prisideda prie plėtros ir augimo. Brahmi ir Laadjal, 2015 teigimu, dėl tokių priežasčių, kaip: orientavimasis į naujas rinkas, užsienio rinkų konkurencija ir kt. eksportuojančios įmonės turi didesnę plėtros potencialą nei kitos.

Antroji veiksnių grupė apima išorės aplinkos veiksnius arba vadinamus verslo klimato veiksniais: finansai, konkurencija, mokesčiai ir kt. Išorės veiksnių, kliūčių, kuris turi neigiamus padarinius įmonės veiklai ir ekonomikai yra daugybė, tad sunku pasirinkti labiausiai neigiamus veiksnius. Brahmi ir Laadjal (2015) pateikia šiuos išorinės aplinkos barjerus turinčius įtakos mažųjų ir vidutinių įmonių augimui: finansavimo kliūtys, mokesčiai, korupcija ir nesąžininga konkurencija. Šių kliūčių mažinimas yra vienas svarbiausių iššūkių, su kuriuo susiduria besivystančios šalys. Šis faktorius gali ypač sumažinti įmonės veiklą arba gali įmonę vesti į bankrotą.

Autoriai Chaudhry ir kt. (2018) pateikia 10 pagrindinių veiksnių stabdančių SVV plėtrą:

1. *Riboti finansiniai ištekliai*. Smulkios ir vidutinės įmonės turi mažai galimybių gauti finansavimą ir todėl dažniausiai priklauso nuo neoficialiais šaltiniais gaunamų lėšų. Įvairiose straipsniuose pažymima, kad riboti finansiniai ištekliai riboja MVĮ augimą.

2. *Stipri konkurencija.* Šiandienos konkurencingame pasaulyje SVV yra ypatingai sunku konkuruoti su didesnėmis organizacijomis. Dažnai konkurencijos įstatymai nėra teisingi. Vietiniai konkurentai taip pat egzistuoja rinkoje, turintys daugiau galių ir idėjų labai sunku SVV išgyventi ir išaugti tokioje stiprioje konkurencijoje. Įmonės, gamintojai siekdami išlikti rinkoje ir pritraukti pirkėją nustato per mažas, kurios neigiamai veikia verslą. (Bourletidis, 2013 m.).

3. *Senų technologijų naudojimas.* Technologijų tobulinimas yra pagrindinis konkurencinio pranašumo komponentas privalomas tiek vietos, tiek tarptautinėje rinkoje veikiančioms įmonėms. Deja, dažna maža ar vidutinė įmonė neturi kompetencijų aukštųjų technologijų srityje, o tai neleidžia pilnai pasinaudoti naujų technologijų teikiama privalumais. Daugybė verslininkų negali sustiprinti savo verslo pasenusiomis technologijomis ar senais gamybos metodais. Haneef (2010) tyrimai rodo, kad dauguma verslininkų net nežino, kokia nauja technologija tiktų jų verslui.

4. *Nepakankamas įmonių savininkų ir vadovų išsilavinimas.* MVĮ savininkų ir valdytojų tinkamo išsilavinimo stoka yra vienas iš veiksnių įtakojančių mažesnių įmonių augimą Saini ir Budhwar (2008) pabrėžia, kad daugiausia SVV įmonės neturi tinkamos formalizuoto mokymo sistemos, ir jiems trūksta profesionalumo valdyme.

5. *Tyrimų plėtros stoka.* SVV augimas taip pat gali būti ribotas dėl per mažo investavimo į mokslinius tyrimus arba jų visiško nebuvimo. Autoriaus teigimu inovacijų stoka atsiliepiama ir darbo našume. Verslininkų požiūris į mokslinius tyrimus ir plėtrą yra gana konservatyvus perduoti vidaus finansavimui, o ne skolai. Skiriant didelį dėmesį produkto atnaujinimui verslininkai dažniausiai tiesiog kopijuoja kitus produktus, kai galėtų daugiau dėmesio skirti mokslinių tyrimų plėtrai, kad padėtų sukurti unikalų produktą. (Chaudhry ir kt., 2018)

6. *Žmogiškųjų išteklių trūkumas.* Įmonės susiduria su nepakankamai įgūdžių turinčiais darbuotojais, juos sunku apmokyti. Darbuotojų skaičius yra nepakankamas dėl nepakankamo raštingumo lygio ir išsimokslinimo. Nepakankamas įgūdžių sąstatas sulėtina inovacijų procesą. (Krasniqi, 2007, Ding, 2010).

7. *Vyriausybės paramos ir paskatos trūkumas.* Visas pasaulis pripažįsta SVV svarbą ekonomikai, deja jų augimą riboja Vyriausybės, priimdamas netinkamus plėtros, stebėsenos politikos sprendimus. Neteisinga vyriausybės politika sunaikina SVV galimybes plėtrai, o šis procesas yra sudėtingas ir brangus.

8. *SVV savininkai ir vadovai netaiko į eksportą orientuotos veiklos.* SVV įmonės vaidina svarbų ir rimtą vaidmenį plėtojant ES eksportą į bet kurias šalis. Nuo verslininkų požiūrio į eksportą priklauso eksporto veiksniai ir paskatos. Pasak Hessels & Parker, (2013 m.) Smulkios įmonės susiduria su daugiau iššūkių eksportuojant, lyginant su didelėmis organizacijomis. Įmonės dydis taip pat svarbus orientavimui į eksportą.

9. *Didelės gamybos sąnaudos.* Didėjančios verslo sąnaudos daro įtaką įmonių veiklos rezultatams. Pasak Haneef, (2010) didelės gamybos sąnaudos, darbo jėgos trūkumas sumažina MVĮ veiklos rezultatus. Daugelis MVĮ negyvena ir uždaro savo verslą dėl neatitikimų elektros tiekimas ir didelės gamybos sąnaudos.

10. *MVĮ savininkų ir valdytojų požiūris į riziką.* Sėkmingų MVĮ savininkai susiduria su rizika ir investuoja į rizikingus projektus. Verslininkų, kurie nerizikuoja požiūris yra konservatyvesnis. Siekiant išvengti rizikos bei MVĮ savininkų ir valdytojų požiūrio išorės faktoriaus baimė gali paveikti jų verslo augimą (Chaudhry ir kt., 2018)

Anot Rakauskienės (2006) pagrindinė kliūtis, su kuria susiduria Lietuvos smulkiosios ir vidutinės įmonės yra konkurencija tarptautinėje rinkoje, dėl šios priežasties šalių vyriausybių tikslas turėtų būti – SVV parama užtikrinant greitus ir stabilius ekonominės raidos tempus, išlaikyti aukštą gyventojų pragyvenimo lygį, nes šalių išsivystymo lygis yra tiesiogiai priklausantis nuo smulkių įmonių indėlio į biudžetą bei konkurencijos lygį. Taip pat autorė pažymi, kad veikiačių ūkio subjektų plėtrą stabdo, ne vien konkurencinis spaudimas iš kitų įmonių, bet ir kiti rinkos trūkumai, kaip negebėjimas organizuoti inovacinės veiklos ir mokslinių tyrimų, ribotos ir biurokratinės finansavimo galimybės. „Visuomenės informuotumo didinimo, verslo konsultacinių ir panašaus pobūdžio paslaugų plėtra, jų kokybės ir prieinamumo gerinimas pripažįstami pagrįstais ir tinkamais instrumentais skatinti verslumą daugumoje ES dokumentų MVĮ politikai įgyvendinti“ (Rakauskienė, 2006).

Svetiko (2006) teigimu, smulkių ir vidutinių įmonių reikšmė Lietuvos ekonomikoje padidėtų, jeigu būtų sylvarkyta SVV plėtros padėtis Lietuvoje, būtų skatinamas ir formuojamas teisingas požiūris į sąžiningą verslą. Nepaisant šių, verslo sėkmei įtaką daro ir darbuotojai, jų išsilavinimas, turima kvalifikacija bei teisingas požiūris į įmonę ir darbą joje. Taip pat svarbu, kad šalyje būtų sudarytos sąžiningos konkurencijos ir prekybos sąlygos. Norint įsitvirtinti užsienio rinkoje labai svarbi yra vadovų patirtis, geri derybų įgūdžiai, gebėjimas prisitaikyti prie įvairių situacijų, užsienio partneriams svarbus ne tik įmonės tipas, bet ir jod dydis bei siekiai. Dažnas verslininkas susiduria su informacijos apie užsienio rinkas stoka, dėl to kyla problemus bendraujant su užsienio įmonėmis, kyla neaiškumai, kaip pristatyti savo produktus ar paslaugas, kur ir kokiuose renginiuose tai galima padaryti. Autoriaus teigimu egzistuoja daugybė konsultantų dirbančių šioje sferoje, įmonėms naudinga kreiptis į šias organizacijas, nes iš jų gaunama aiški ir patikima informacija, sumažėja rizika suklysti. yra labai naudinga. Nepaisant to, jog kalbama, kad yra daugybė finansinių ir nefinansinių paramos formų, apsiriboti vien tik teikiamomis priemonėmis nereikėtų, nes kartais jos yra ne visai veiksmingos. Šiandieninėje ekonomikoje kiekvienas verslas, turi pats rūpintis rezultatais, nes tik tokiu atveju įmanoma pažanga.

Grublienės ir Lengvinienės (2011) atliktame tyrime paaiškėjo, kad pagrindinės problemos, trukdančios plėstis ir kurtis verslui yra: nepasitikėjimas darbuotojais, vadovavimo kompetencijų trūkumai, verslui reikalingos informacijos stoka, laiko trūkumas ir nenoras kelti kvalifikaciją, finansinių išteklių trūkumas, darbo jėgos ir išlaikymas problemos, įstatymų nepastovumas ir dideli mokesčiai. Autorių teigimu problemos, trukdančios plėsti verslą yra politinės arba ekonominės aplinkos analizės stoka, įmonės vadovų pasitikėjimo trūkumai bei savo darbo ir komandos nesuderinimas. Esminė problema Lietuvoje – lėšų trūkumas ir finansavimo galimybių stoka.

Apibendrinant mokslininkų teiginius, įmonės sėkmingai plečiančios veiklą pasižymi šiomis charakteristikomis: siekia darbo vietų kūrimo, sveikos konkurencijos, resursų bei pajėgumų didinimo. Skyriuje aprašyti veiksniai stabdantys įmonės plėtrą, kurie apima ir vidaus ir išorės veiksnius. Smulkiam verslui nepakanka išteklių, žinių bei kompetencijos tobulinant gamybos procesą ir naudojant bei diegiant naujas technologijas. Esant ribotiems ištekliams atliekama mažai tyrimų, todėl įmonės sunkiau vystosi. Susirūpinimą kelia ir tai, kad trūksta kvalifikuotų darbuotojų, dėl to atsiranda žemas našumas, prasta kokybė ir dažnai pakyla produkto ar paslaugos kaina. Didelė kliūtis SVV plėtrai yra tai, kad vyriausybės daugiau dėmesio skiria stambiam verslui.. Pagrindinėmis kliūtimis išlieka – finansavimo galimybių trūkumas – nežinojimas kokios galimybės yra sukurto verslui ir ypatingai didelė konkurencija.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

Hipotezė. Nepaisant to, kad pačiame Klaipėdos regione yra palankios ir konkurencingos sąlygos plėtotis smulkiam ir vidutiniam verslui. Šioje vietovėje veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių atstovai susiduria su įvairiomis problemomis. Viena iš pagrindinių verslo plėtrą stabdančių problemų yra didelė mokesčių našta ir tai, jog Klaipėdos regiono smulkūs ir vidutiniai verslininkai neįsisavina valstybės teikiamos paramos, o norėdami ją gauti verslininkai susiduria su intelektualinio kapitalo stoka bei nepakankamais jo ugdymo tempais. Taip pat keblumų kelia sudėtinga ir neaiški paramos gavimo sistema, korupcijos ir nesąžiningos konkurencijos apraiškos.

Tyrimo objektas – Klaipėdos apskrityje veikiančių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtra.

SVV plėtra Klaipėdos apskrityje bus vertinama atliekant statistinių duomenų analizę, palyginant Lietuvos ir atskirų apskričių verslo, ekonomikos rodiklius. Siekiant išanalizuoti SVV plėtros galimybes, pagrindines paramos smulkioms įmonėms formas bei veiksnius, slopinančius verslo plėtrą. Klaipėdos apskrityje bus atlikta ekspertų apklausa. Siekiant nustatyti ryšį tarp SVV plėtrą įtakančių veiksnių atliekama koreliacinė ekonominių rodiklių įtakos analizė.

Tyrimo etapai:

1. Analizuojami SVV Klaipėdos apskrities statistiniai duomenys visos šalies kontekste.
2. Atliekamas SVV Klaipėdos regione esančios paramos (formos ir skaičiai) su kitais regionais palyginimas.
3. Atliekama koreliacinė analizė, siekiant įvertinti ryšį tarp SVV rodiklių ir regionų ekonominių rodiklių.
4. Atliekama ekspertų apklausa, siekiant išryškinti egzistuojančias problemas bei plėtros galimybes.

Tyrimo metodai bei jų aprašymas. Tyrime bus analizuojami statistiniai duomenys ir atliekama ekspertų apklausa.

I-oji tyrimo dalis. Pirmajame tyrimo etape taikyta statistinių duomenų palyginimas bei jų koreliacinė analizė. Išanalizuojami statistiniai duomenys aprašomi ir informacija pavaizduojama grafiškai. Toks duomenų sisteminimo metodas, leidžia daryti pagrįstas išvadas apie nagrinėjamas savybes (Čekanavičius, Murauskas, 2003). Informacija pateikiama koncentruotai, skaičiuojami kintamųjų dažniai, siekiant išsiaiškinti rečiausiai ar dažniausiai pasikartojančias duomenų charakteristikas bei savybes. Remiantis šiuo metodu koncentruotai pateikiama informacija, esanti dideliuose duomenų masyvuose.

Koreliacinė analizė parodo stastinį ryšio stiprumą tarp analizuotų kintamųjų, išreiškiamas tam tikru koeficientu. „Koreliacija parodo ryšio kryptį – vieno kintamojo reikšmei didėjant, kito kintamojo

reikšmė gali didėti arba mažėti. Koreliacijos koeficientai įgyja reikšmes nuo -1 iki 1 . Teigiama reikšmė – tiesioginė koreliacija, neigiama reikšmė – atvirkštinė koreliacija. Kuo reikšmė arčiau -1 arba 1 , tuo priklausomybė tarp kintamųjų yra stipresnė“ (Janilionis, 2001, p.8).

Koreliacinės analizės tikslas atsakyti į žemiau pateiktus klausimus:

- Ar atsitiktiniai dydžiai yra priklausomi?
- Koks yra ryšio stiprumas tarp kintamųjų?
- Kokia kintamųjų priklausomybės išraiška?

5 lentelė. Koreliacijos stiprumo interpretacija. (Šaltinis: Bilevičienė T., Jonušauskas S., 2013. –171 p.)

Interpretacija	Koreliacijos koeficiento reikšmė
Labai stipri koreliacija	Nuo 0,9 iki 1,0 arba nuo -0,9 iki -1,0
Stipri koreliacija	Nuo 0,7 iki 0,9 arba nuo -0,7 iki -0,9
Vidutinė koreliacija	Nuo 0,5 iki 0,7 arba nuo -0,5 iki -0,7
Silpna koreliacija	Nuo 0,3 iki 0,5 arba nuo -0,3 iki -0,5
Koreliacija nereikšminga	Nuo 0,3 iki -0,3

II-oji tyrimo dalis. Antrajame tyrimo etape taikytas kokybinis tyrimo būdas – struktūrizuota ekspertų anketinė apklausa. Siekiant identifikuoti veiksnius įtakančius Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtrą buvo apklausti savivaldybių, verslo organizacijų, ekonominės plėtros, laisvosios ekonominės zonos atstovai – ekspertai. Ekspertų metodą pasirinktas, siekiant pateikti ir įvertinti institucijų turinčių svarbą verslo plėtrai nuomones ir realius pasiūlymus. Ekspertai atsakė į pateiktus klausimus apie verslo padėtį Klaipėdos regione, plėtros galimybes ir kliūtis. Kaip teigia Kardelis (2002) ir Tidikis (2003), šis metodas yra tinkamiausias duomenų pagrindimui ir patikrinimui. Ekspertu laikomas amuo yra tas, kuris turi didelę profesinę patirtį, yra labai kompetetingas tiriamos problemos kontekste, dėl savo gyvenimo ar darbo patirties yra sukaupęs pakankamai informacijos apie tiriamą objektą. (Tidikis, 2003). Anketavimas yra standartizuotas metodas su griežtais nurodymais. Anketą sudaro tiriamą problematiką atitinkantys susiję klausimai, į kuriuos ekspertai (respondentai) pateikia atsakymus. Anketavimo metodas greičiausiai nėra apibūdinamas. Klausimų pobūdis ir eiliškumas priklauso nuo tyrime išsikeltų tikslų. (Augustinaitis, 2009).

Ekspertų anketa sudaryta autorės, remiantis pirmoje darbo dalyje išanalizuota teorine medžiaga. Pateikti aiškūs, lengvai suprantami klausimai. Anketoje pateikta 13 uždarų klausimų. Pateikti klausimai yra su pasirenkamais atsakymų variantais, tad ekspertų paprašyta pasirinkti vieną arba kelis pateiktus atsakymų variantus. Tokios anketos atsakymai yra lengviau apdorojami bei konkretūs. Atsakymai yra tinkamesni norint išsiaiškinti tikslų respondentų požiūrį į tiriamąjį objektą.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas atliktas 2018 m. lapkričio – gruodžio mėn. Anketos perduotos tiesiogiai arba siunčiamos elektroniniu paštu ekspertams. Anketą atsakė 20 ekspertų, tarp kurių aukščiausio lygio vadovai, regioninės svarbos institucijų atstovai, laisvosios ekonominės zonos atstovai, įmonių savininkai, verslo savivaldos organizacijų ekspertai.

Tyrimo rezultatų apibendrinimas. Statistiniai duomenys suvesti, susisteminti bei sugrupuoti, naudojantis Microsoft Excel programa. Įvertinta SVV plėtra Klaipėdos regione, remiantis tyrimo ir ekspertinės apklausos rezultatais, pateiktos išvados ir rekomendacijos.

4. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS GALIMYBIŲ KLAIPĖDOS REGIONE TYRIMAS

3.1. Lietuvos ir Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo situacijos analizė

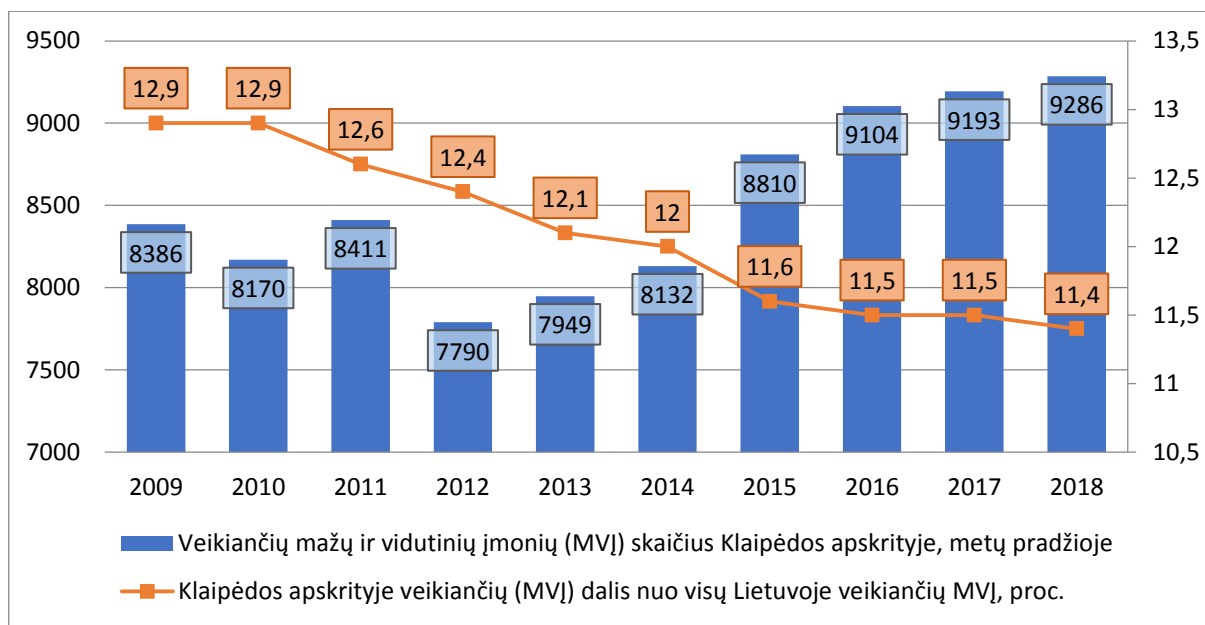
Pagal Juridinių asmenų registro (JAR) duomenis 2018 m. pradžioje Lietuvoje veikė 83,4 tūkst. įmonių. Nauji juridiniai asmenys steigiasi sparčiai ir verslo sektorius ekonomikoje yra labai aktyvūs. Remiantis Juridinių asmenų registro duomenimis, naujų juridinių asmenų steigimas 2018 m. yra šiek tiek lėtesnis nei 2017 m., tačiau jis tebėra spartus. 2017 m. išregistruotų įmonių skaičius siekė 4,8 tūkst., 2016 m. matyti ypatingai didelis išregistruotų įmonių skaičius, to priežastis susijusi su įstatyminės bazės keitimu – LR Vyriausybės nutarimu, leidžiančiu iš Juridinių asmenų registro 2016 m. išregistruoti tam tikrą skaičių juridinių asmenų. Naujai įregistruojamų įmonių skaičius vis auga, 2017 m. siekė 11,4 tūkst. Įregistruotų - išregistruotų juridinių asmenų skaičiaus balansas yra gerėjantis, dėl šių priežasčių įmonių kūrimosi ir plėtros rodikliai yra pozityvūs (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos įmonių skaičiaus rodikliai 2008 – 2018 m. (sudaryta pagal Juridinių asmenų registrą, Lietuvos statistikos departamentą, Eurostat)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Juridiniai asmenys, tūkst. vnt.											
Juridinių asmenų skaičius	176,2	179,3	182,2	187,3	195,6	207,6	217,8	225,6	231,3	224,7	
Veikiančių įmonių skaičius	63,6	65,6	63,8	66,8	62,9	65,8	68,3	76,4	79,8	83,3	83,4
Veikiančių MVĮ skaičius	63,2	65,4	63,4	66,5	62,6	65,5	67,9	76,1	79,5	82,9	83,1
Veikiančių MVĮ skaičius tūkstančiui gyventojų	19,8	20,6	20,3	21,9	20,9	22,1	23,2	26,2	27,6	29,2	29,7
Naujai įregistruotų įmonių skaičius	8,6	8,3	9,2	10,4	14,9	13,5	13,9	10,2	10,5	11,4	
Išregistruotų įmonių skaičius	4,7	5,1	6,1	3,2	3,2	3,2	4,0	4,9	17,3	4,8	
Bankrotų skaičius	2,8	3,8	7,1	10,0	11,2	11,1	11,6	11,4	11,8	12,3	

Klaipėdos apskritis yra Lietuvos vakaruose ir ribojasi su Baltijos jūra ir Kuršių mariomis, kaimyninės šalys yra Latvija ir Rusija (Kalniningrado sritis). Lietuvoje yra šalia Telšių ir Tauragės apskričių. Apskirtyje yra 8 savivaldybės: Klaipėdos ir Palangos miesto, Skuodo, Kretingos, Klaipėdos, Šilutės rajonų ir Neringos savivaldybės. Pagrindinė ir svarbiausia apskrities vieta yra Klaipėdos miestas. Kiti apskrities miestai – Gargždai, Kretinga, Neringa, Palanga, Priekulė, Salantai, Skuodas ir Šilutė. Klaipėdos apskrityje veikiančių įmonių statistika pavaizduota 1 paveiksle. Klaipėdos apskrityje

veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metais sudarė 12,9% visų Lietuvoje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių (MVI), 2018 m. – 11,4%. Išanalizavus miestų statistika, pastebima, kad didžiausia SVV įmonių koncentracija yra didžiuosiuose Lietuvos miestuose, įskaitant Klaipėdos miestą. Klaipėdos apskrityje įmonių skaičius nuo 2012 m. didėja, o dalis tarp visų Lietuvoje veikiančių įmonių mažėja. Pastaraisiais metais Klaipėdos apskrityje SVV įmonių skaičius kiekvienais metais vidutiniškai didėjo po 3 % (visoje Lietuvoje - 4 %).

1 pav. Klaipėdos apskrityje veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių skaičius (sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

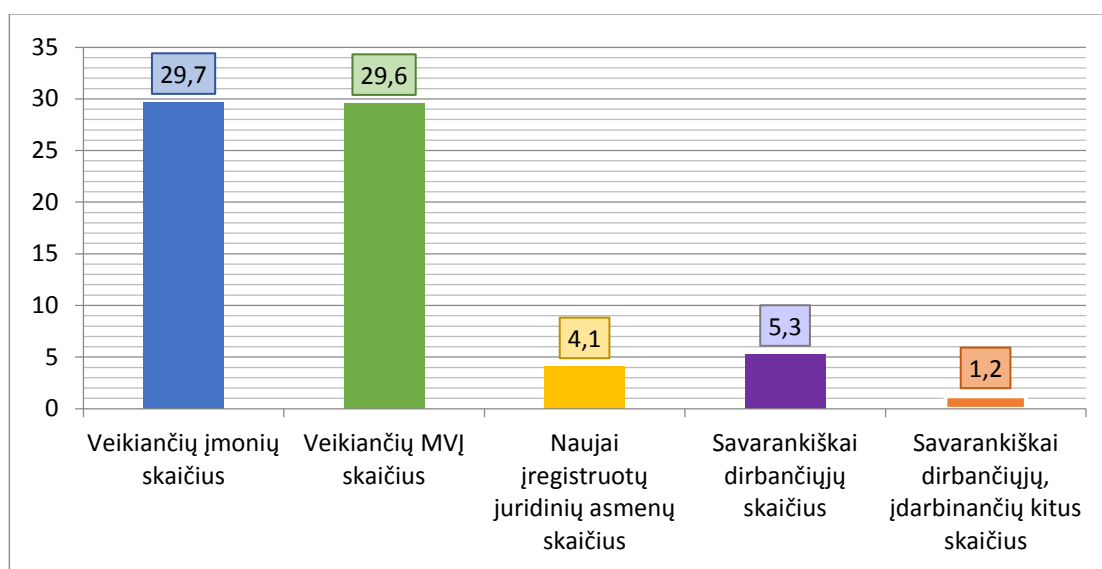
2018 m. sausio 1 d. duomenimis Klaipėdos apskrityje veikė 11620 ūkio subjektai, iš kurių 9286 smulkios ir vidutinės įmonės. Klaipėdos apskrityje 2017 metų pradžioje veikiančių ūkio subjektų dalis, palyginti su visomis įregistruotomis įmonėmis įsudarė 55,3 proc. (žr. 7 lentelę), tai reiškia, kad tik pusė visų įregistruotų ūkio subjektų yra veikiantys. Daugiausia veikiančių ūkio subjektų yra Klaipėdos rajono savivaldybėje. Skuodas, Šilutė ir Neringa – Klaipėdos apskrities savivaldybės, turinčios mažiausiai įmonių. Didžioji dalis įmonių Klaipėdos apskrityje veikia Klaipėdos miesto (59,2%) ir rajono (14,5%) savivaldybėse.

7 lentelė. Klaipėdos apskrityje įregistruoti ir veikiantys ūkio subjektai 2015-2017 m. (Lietuvos statistikos departamentas)

	Įregistruotų ūkio subjektų skaičius			Veikiančių ūkio subjektų skaičius		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Klaipėdos apskritis	24525	24742	23692	10529	11141	11620
Klaipėdos m. sav.	14732	14720	14104	6271	6508	6616
Klaipėdos r. sav.	2961	3059	3077	1427	1576	1702

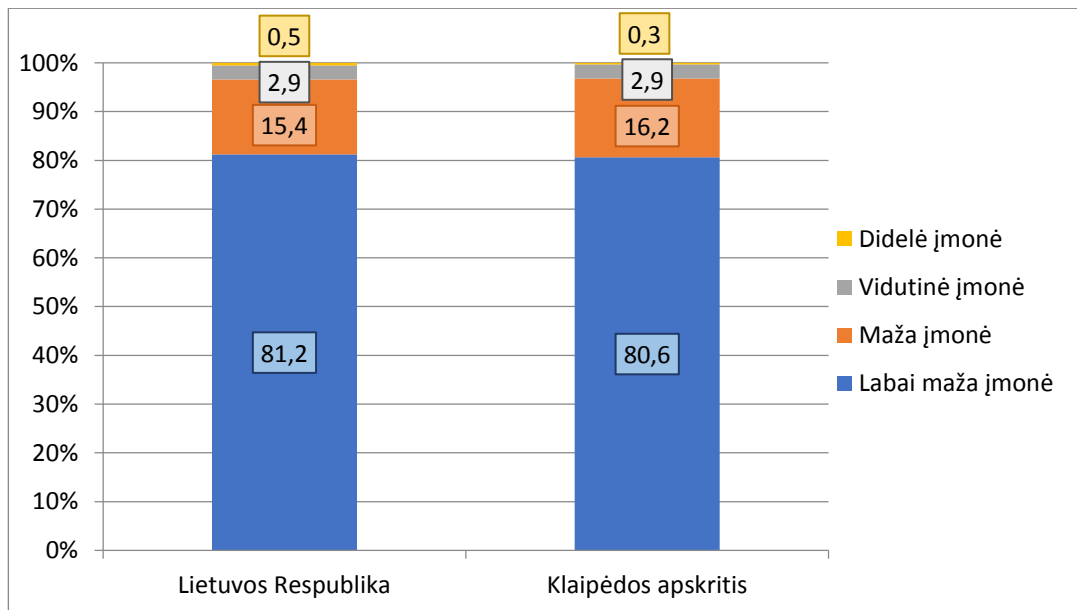
Kretingos r. sav.	1946	1976	1845	837	912	989
Neringos sav.	443	452	447	207	226	238
Skuodo r. sav.	1901	1942	1742	672	703	737
Šilutės r. sav.	1940	1979	1910	862	938	1034

Verslumo indikatoriai Lietuvoje rodo, kad veikiančių įmonių skaičius 1000 gyventojų ir veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius 1000 gyventojų didėja. 2018 m. pradžioje šių rodiklių reikšmės siekė 29,7 ir 29,6 vnt. 1000 gyventojų (žr. 2 pav.). Šių rodiklių didėjimas susijęs ne tik su veikiančių įmonių skaičiaus pokyčiais, bet ir su gyventojų skaičiaus mažėjimu. Naujai įregistruotų įmonių skaičius 1000 gyventojų 2018 m. pradžioje siekė 4,1 įmonę tūkstančiui gyventojų. Lietuvoje 5,3 asmenys tarp 1000 gyventojų dirba savarankiškai, o iš jų 1,2 netgi įdarbina kitus.

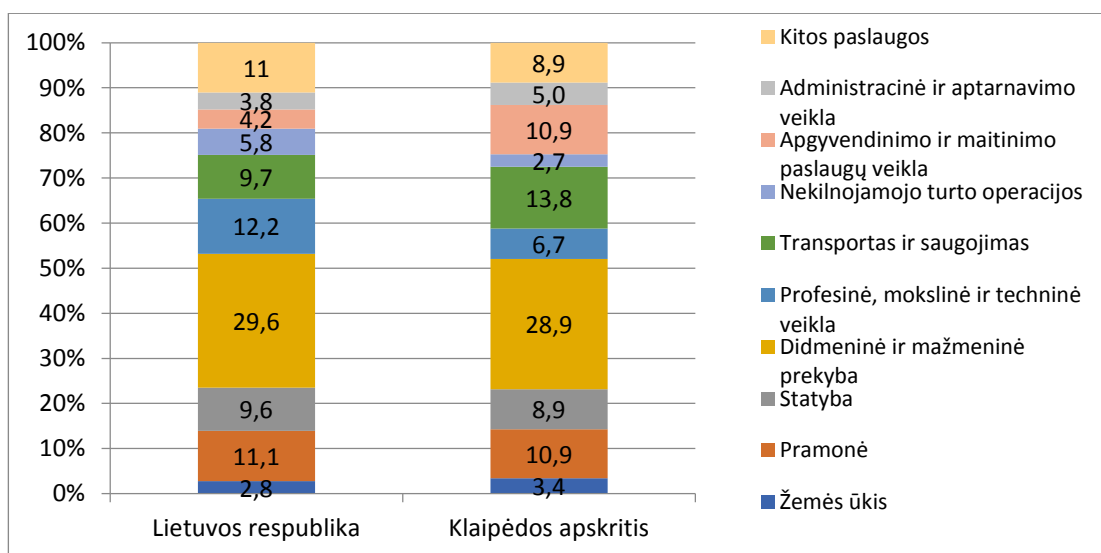
2 pav. Verslumo lygio rodikliai Lietuvoje 1000 gyventojų, vnt. (Lietuvos statistikos departamentas)

Statistiniais duomenimis 2018 m. pradžioje Lietuvoje veikė 83,4 tūkst. įmonių – daugiausia jų (81,2%) buvo mikro dydžio įmonės (turinčios 0–9 darbuotojus) (žr. 3 paveikslas). Kitą dalį - 15,4 proc. sudaro mažos įmonės turinčios 10-49 darbuotojus. Veikiančių įmonių, įdarbinančių nuo 50 iki 250 darbuotojų dalis – 2,9 proc. Šalyje jau ilgą laiką mažų ir vidutinių įmonių dalis šalies ūkyje nekinta ir sudaro virš 99 proc. Tarp Klaipėdos rajono verslo subjektų taip pat vyrauja panašios tendencijos. Daugiausia labai mažų įmonių, kuriose dirba iki 9 darbuotojų ir tai sudaro 80,6 proc. visų įmonių. Mažų įmonių dalis (10-49 darbuotojų) sudaro – 16,2 proc. Įmonės su mažu darbuotojų skaičiumi pasižymi kompaktiškumu, dažnu atveju greičiau reaguoja į pokyčius, informacija įmonėje sklinda greičiau. Smulkusis verslas lengviau išnaudoja nišines ar geografiškai sunkiai pasiekiamas rinkas, teikiant nedidelę apyvartą nešančius specializuotus produktus.

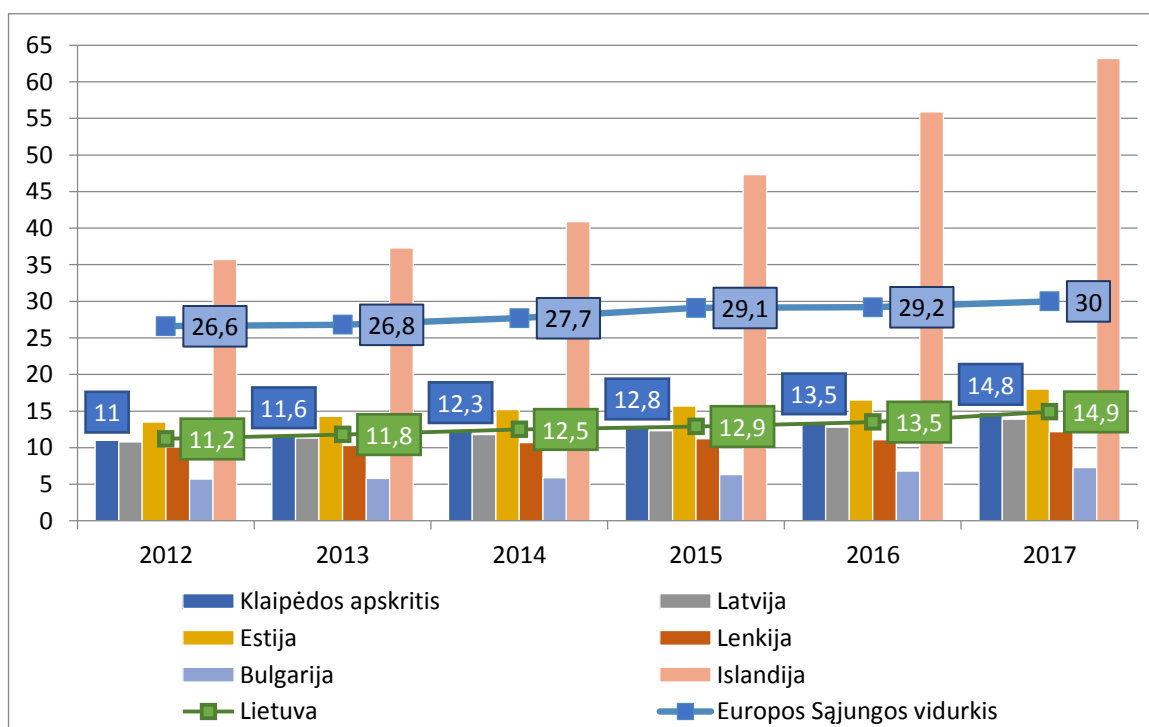
3 pav. Veikiančių įmonių struktūra pagal dydį 2018 m. pradžioje (Lietuvos statistikos departamentas)

Lietuvos statistikos duomenimis, daugiausia įmonių 2018 m. pradžioje užsiėmė prekybos veikla (29,6 proc. arba 24,7 tūkst.) taip pat ir paslaugų sektoriuje 12,2 proc. - 10,2 tūkst įmonių. Transporto ir saugojimo veikla užsiima 9,7 proc. arba 8,1 tūkst. (Žiūrėti 4 paveikslą). Pramonės sektoriuje veikė 9, tūkst. arba 11 proc., statybų sektoriuje - 8,0 tūkst. (arba 9,6 proc.) visų įmonių. Mažiausia dalis žemės ūkio sektoriuje siekia 2,3 tūkst. arba 2,8 proc. visų Lietuvos įmonių. Per metus labiausiai daugėjo veikiančių įmonių statyboje (0,3 tūkst.), tačiau mažėjo prekyboje (0,5 tūkst.). Analizuojant situaciją Klaipėdos apskrityje įmonių dalis išsidėsto panašiai, kaip ir visoje Lietuvoje, išskyrus transportą ir saugojimą, Klaipėdoje tai sudaro 13,8 proc., aptarnavimo ir administracinė veikla – 5 proc. Klaipėda yra pajūrio regione todėl čia populiarūs apgyvendinimo bei maitinimo paslaugų veikla, kuri užima 10,9 proc. Klaipėdos kraštas apgyvendina daugiau nei 20 poc. visų Lietuvos turistų. Klaipėdos apskrityje per pus mažesnę procentą lyginant su Lietuva užima profesinė, mokslinė ir techninė veikla – 6,7 proc. ir nekilnojamojo turto operacijos – 2,7 proc.

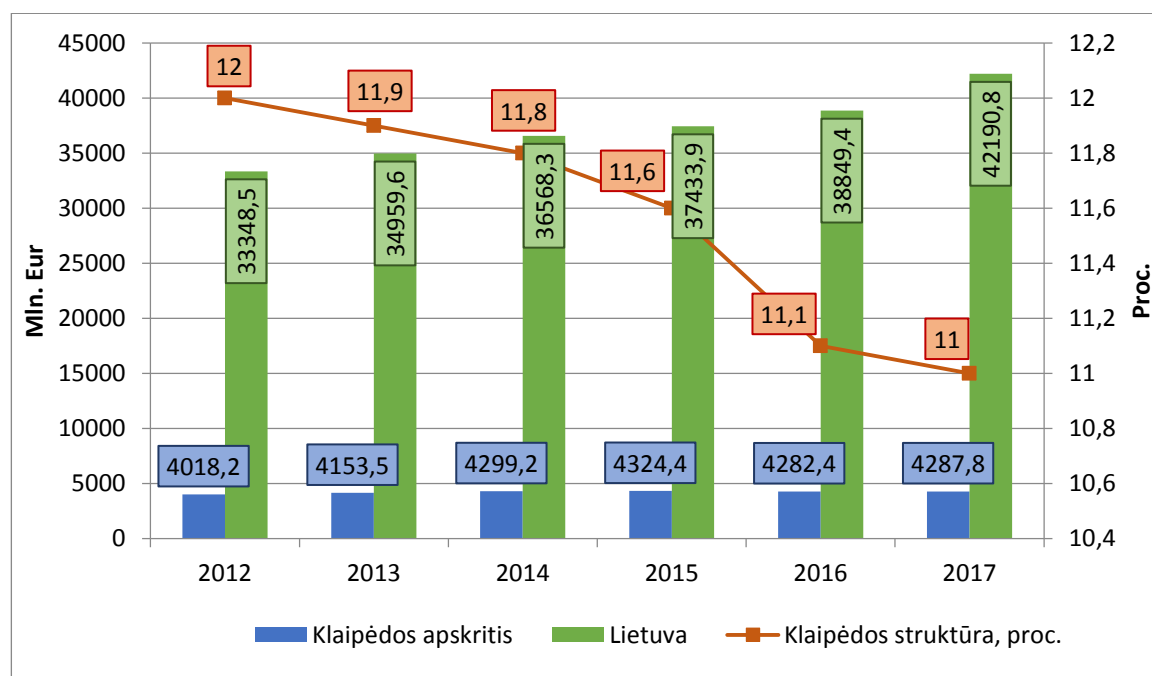
4 pav. Veikiančių įmonių struktūra pagal veiklos sritį 2018 m. pradžioje (Lietuvos statistikos departamentas)

Eurostat duomenimis tiek Europos Sąjungos, tiek Lietuvos bei Klaipėdos apskrities bendrasis vidaus produktas (BVP) vienam asmeniui yra vis didėjantis (žr. 5 pav.). Europos Sąjungos bendrojo vidaus produkto (BVP) vienam asmeniui vidurkis 2012 m. – 2017 m. padidėjo nuo 26,6 iki 30 tūkst. eurų. 2017 m. Lietuvos BVP vienam asmeniui siekė 14,9 tūkst. eurų, o Klaipėdos apskrities 14,8 tūkst. eur. Mažiausias BVP yra Bulgarijoje ir tesiekia – 7,3 tūkst. eurų, o didžiausias Islandijoje – 63,2 tūkst. eurų, tai yra dvigubai daugiau nei Europos Sąjungos vidurkis.

5 pav. Europos Sąjungos, Lietuvos ir Klaipėdos apskrities BVP vienam asmeniui, tūkst. eurų (Eurostat, Lietuvos statistikos departamentas)

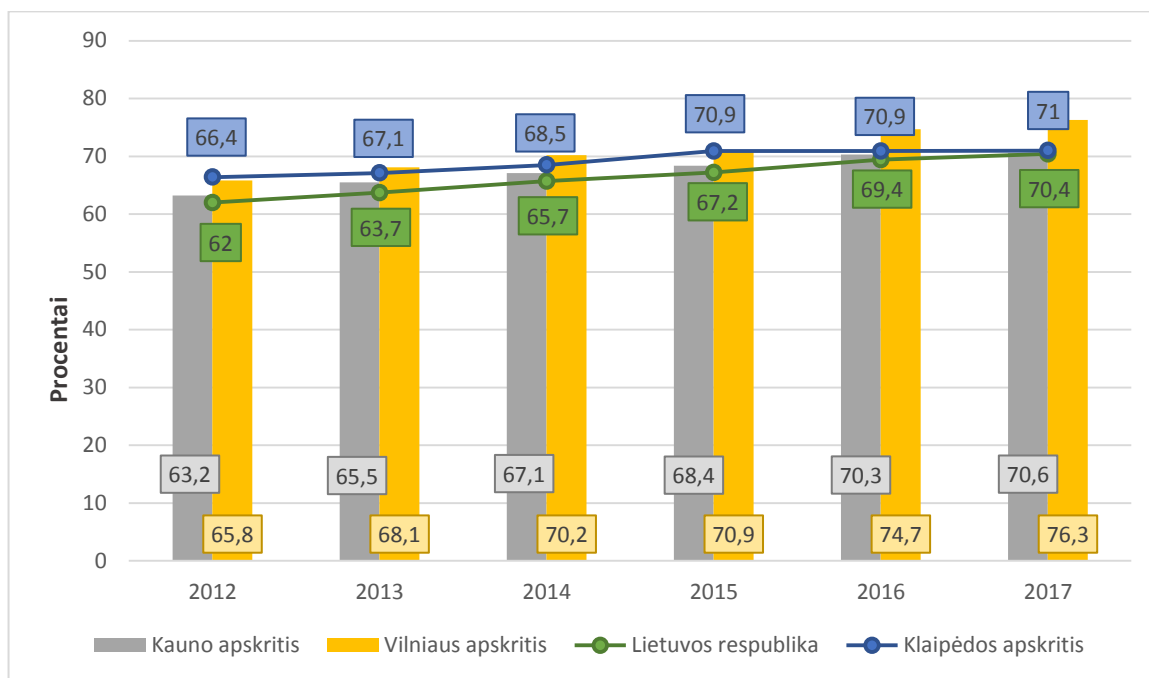
Kaip jau pastebėta, tiek Lietuvos, tiek Klaipėdos apskrities bendrasis vidaus produktas (BVP) yra vis didėjantis. Klaipėdos apskrities BVP per 5 pastaruosius metus nuo 2012 iki 2017 m. padidėjo virš 200 tūkst. ir paskutiniaisiais metais siekė 4 287,8 mln. eurų, o tai sudaro 11 proc. visos Lietuvos BVP (žr. 6 pav.). Svarbu pažymėti tai, kad Klaipėdos dalis visoje Lietuvos BVP struktūroje vis mažėja, per 5 metus krito 1 proc. Klaipėdos apskrityje daugiausia BVP bendrosios pridėtinės vertės sukurta didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuje (40,6%), pramonėje (23,9%), viešajame sektoriuje (10,9%) ir statybų sektoriuose (7,5%). Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) 2017 m., lyginant su 2016-aisiais, padidėjo 3,9% ir metų pabaigoje siekė 42,2 mlrd. Eur. Ekonomistai teigia, kad 2017 m. BVP augimo tempas padidėjo dėl paslaugų sektoriaus ir pramonės pridėtinės vertės augimo, taip pat dėl gerokai padidėjusio eksporto bei dėl labai spartaus visos ekonomikos augimo pernai pirmojoje metų pusėje.

6 pav. Lietuvos ir Klaipėdos apskrities BVP, Lietuvos ir Klaipėdos apskrities BVP, to meto kainomis (Lietuvos statistikos departamentas)

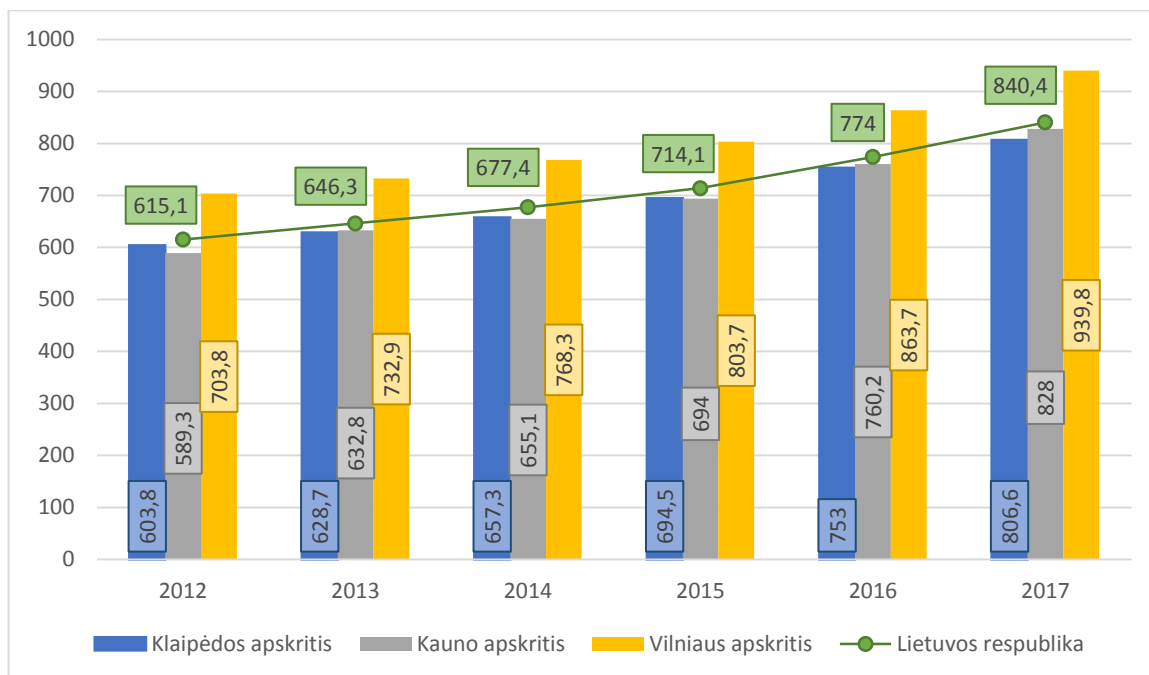
Lietuvos darbo biržos duomenimis nedarbo lygis visoje Lietuvoje 2018 m. yra 6 proc. Klaipėdos teritorinės darbo biržos duomenimis 2018 m. bedarbių proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų siekė - 6,4 proc, fiksuota 13,1 tūkst. bedarbių. Kai tuo tarpu visoje Lietuvoje bedarbių užfiksuota – 139,6 tūkst. Didžiausias nedarbas Klaipėdos apskrityje fiksuojamas Šilutės rajono savivaldybėje – per 6 proc. Mažiausias Klaipėdos mieste ir rajone. Analizuojant paveikslą nr. 7 pastebėta, kad užimtumo lygis tiek Lietuvoje, tiek didžiausiuose Lietuvos miestuose didėja. Klaipėdos apskritis lenkia net ir Lietuvos Respublikos rodiklį. Šioje apskrityje 2017 m. fiksuotas 71 proc. užimtumas, vidurkis visoje Lietuvoje

– 70,4 proc. Vilniaus ir Kauno apskrityse užimtumo lygis yra didesnis nei Lietuvos, atitinkamai – 76,3 proc. ir 70,6 proc.

7 pav. Lietuvos ir Vilniaus, Klaipėdos, Kauno apskričių užimtumo lygio palyginimas, proc. (Lietuvos statistikos departamentas)

Lietuvos statistikos duomenimis, 2018 m. darbo užmokestis vis didėja ir šiuo metu siekia 895,2 Eur. Prieš metus 2017 m. vidutinis bruto darbo užmokestis per mėnesį šalyje siekė 840,4 eurų. Lyginant 2017 m. su 2016 m. mėnesinis bruto darbo užmokestis padidėjo apie 8 proc. (žr. 8 pav.). Augimą lėmė padidinta minimalioji mėnesinė alga (MMA) ir padidintas valstybės pareigūnų, tarnautojų politikų, teisėjų, ir biudžetinių įstaigų darbuotojų parigėinės algos bazinis dydis. Klaipėdos apskrityje mėnesinis bruto darbo užmokestis yra 806,6 eurais, t.y. mažiau nei Lietuvos vidurkis ir Vilniaus bei Kauno apskričių darbuotojų gaunamas atlyginimas per mėnesį.

8 pav. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis BRUTO (Lietuvos statistikos departamentas)

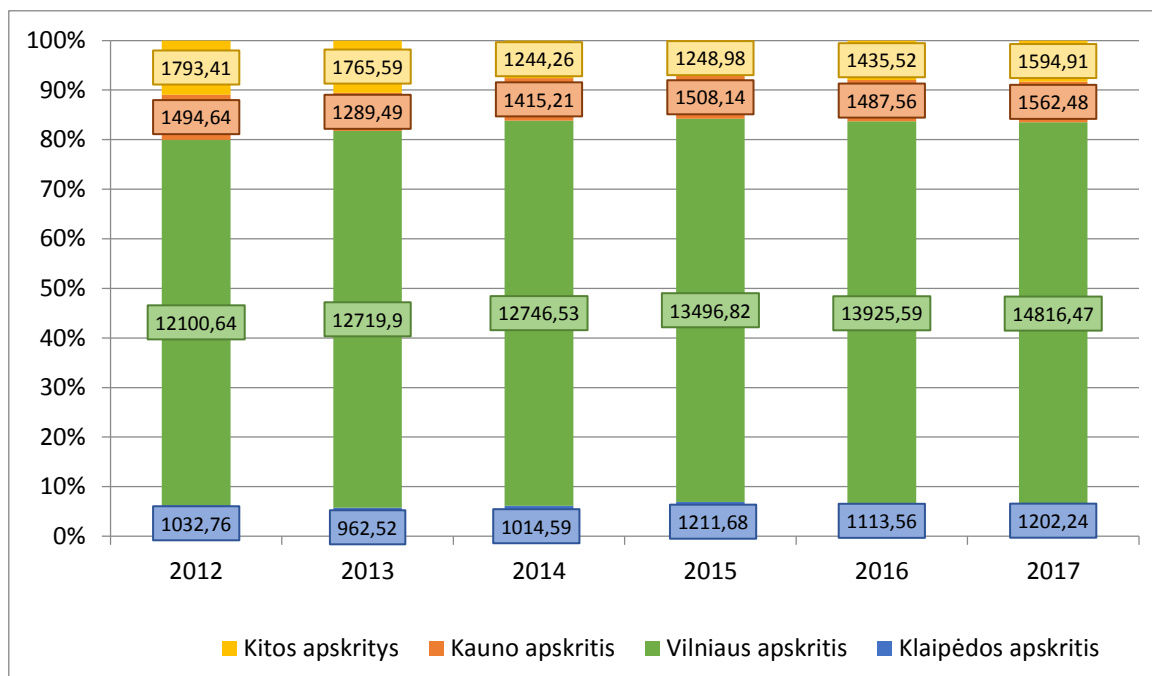
Atsižvelgiant į 8 lentelę, pastebėtina, kad didžiausias mėnesinis bruto atlyginimas yra Klaipėdos mieste, 2017 m. jis siekė 878,3 eurų, neatskaičius mokesčių, Klaipėdos rajono savivaldybėje – 743,9 eurų. Palangos bei Neringos savivaldybių darbuotojų atlyginimui įtakos turi sezoniškumas, kadangi šie miestai yra kurortai, juose pagrinde vyrauja sezoniniai darbai, o atlyginimas siekia 641,6 ir 722,8 eurų. Mažiausi atlyginimai yra Skuodo ir Kretingos r. savivaldybėse, atitinkamai – 609,8 ir 652,0 eurų.

8 lentelė. Vidutinis darbo užmokestis BRUTO (mėnesinis) Klaipėdos apskrityje, eurais (Lietuvos statistikos departamentas)

Administracinė teritorija	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Klaipėdos apskritis	603,8	628,7	657,3	694,5	753,0	806,6
Klaipėdos r. sav.	587,1	597,8	601,9	644,1	707,4	743,9
Klaipėdos m. sav.	659,2	685,2	722,6	759,2	818,2	878,3
Neringos sav.	462,5	499,6	523,3	566,7	637,9	722,8
Palangos m. sav.	451,8	479,9	496,5	539,9	582,6	641,6
Šilutės r. sav.	499,3	526,5	535,5	567,2	611,3	668,3
Kretingos r. sav.	460,5	486,9	505,2	543,3	614,5	652,0
Skuodo r. sav.	468,3	487,1	511,5	549,5	579,8	609,8

Didiesiems Lietuvos miestams – Vilniui, Kaunui ir Klaipėdai atitenka virš 80 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų (TUI). Per metus vidutiniškai į Lietuvą pritraukiama beveik 12 mlrd. Eurų tiesioginių užsienio investicijų. (žr. 9 pav.). Daugybę metų Vilniaus miestas pritraukia didžiausią dalį (~65 proc.) TUI Lietuvoje. Kaunui – apie 10 proc, t.y. 1,5 mlrd. Daugiau nei 1 mlrd. Eurų arba

mažiau nei 10 % TUI atitenka Klaipėdos apskrčiai. Klaipėdos LEZ lemia 40% visos apskrities tiesioginių užsienio investicijų. Jame veikia daugiau nei 100 įmonių ir dirba daugiau nei 4000 darbuotojų. Šios įmonės generuoja apie 3 % Lietuvos BVP bei lemia apie 2,5 % šalies eksporto. Kauno LEZ – 17 % Kauno apskrities TUI, o Panevėžio LEZ – 4% savo apskrities TUI.

9 pav. Lietuvos ir Vilniaus, Klaipėdos, Kauno apskričių tiesioginių užsienio investicijų struktūra, mln. Eur (Lietuvos statistikos departamentas)

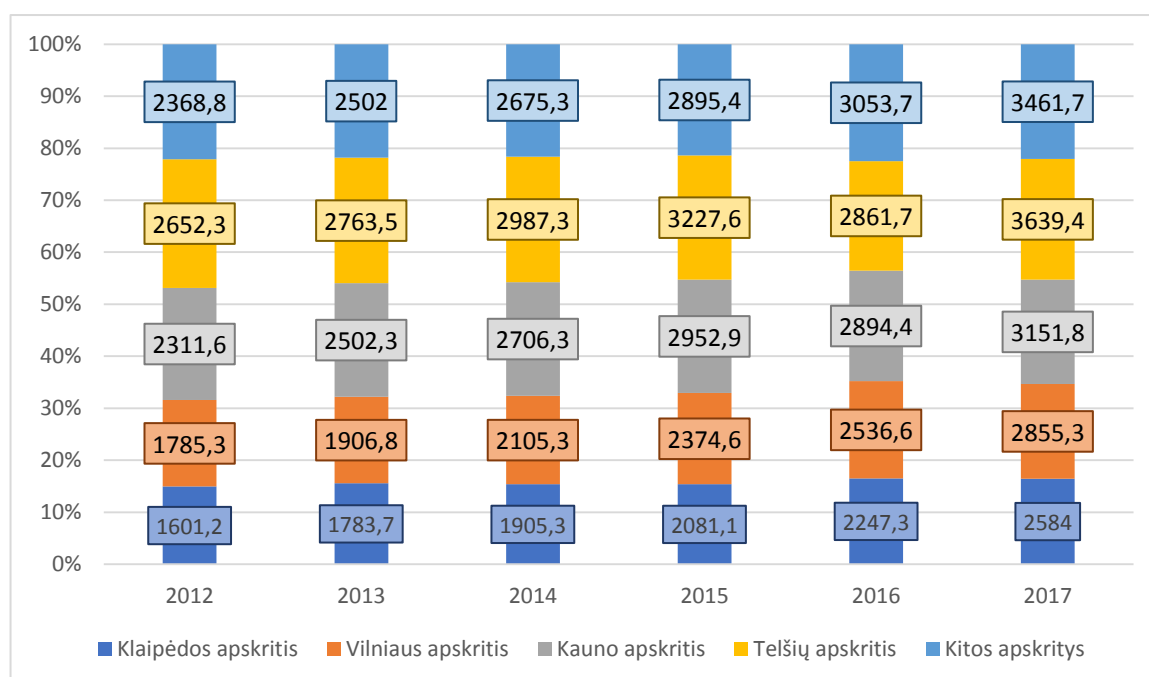
2017 m. pabaigoje tiesioginės užsienio investicijos (TUI) Klaipėdos apskrityje sudarė 1202,24 mln. eurų, arba 8 % visų šalies TUI. Daugiausia TUI teko Klaipėdos miesto ir rajono savivaldybėms, atitinkamai 69% ir 23,9% visų apskrities užsienio investicijų (žr. 9 lentelė). Klaipėdos miesto ir rajono savivaldybėse TUI viršijo vidurkį Lietuvoje, gerokai pralenkdamas kitas apskrities savivaldybes. Mažiausiai užsienio investicijų pritraukia Skuodo r. sav. – 154 mln. ir Kretingos r. sav. – 386 mln. eurų. Pagal šiuos rodiklius Klaipėdos apskritis buvo 2-oji iš 10-ies Lietuvos apskričių pritraukusi daugiausiai tiesioginių užsienio investicijų.

9 lentelė. Klaipėdos apskrityje esančių rajonų savivaldybių tiesioginės užsienio investicijos, mln. Eur (Lietuvos statistikos departamentas)

Administracinė teritorija	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Klaipėdos r. sav.	4866	4967	4666	4815	3536	3442
Klaipėdos m. sav.	4552	4046	4457	5579	5475	6122
Neringos sav.	1953	2300	2501	2609	2841	2987
Palangos m. sav.	1755	2024	1958	2101	2273	2391
Šilutės r. sav.	389	413	588	981	893	872

Kretingos r. sav	238	256	200	256	254	386
Skuodo r. sav.	65	106	128	137	152	154

2017 m. lietuviškų prekių kilmės eksportas visoje Lietuvos Respublikoje siekė 15692,2 mln. Eurų. Didžiausią lietuviškos kilmės prekių eksporto dalį sudarė prekių eksportas iš Telšių apskrities (23,2 proc.), mažiausią – iš Tauragės apskrities (1,3 proc.). Klaipėdos apskrityje eksportas siekė – 2584 mln. Eurų (žiūrėti 10 pav.). Kauno – 3151,8, Vilniaus – 2855,3 mln. Eurų. 2017 m., palyginti su 2016 m., lietuviškos kilmės prekių eksporto padidėjimui daugiausia įtakos turėjo 27,2 proc. padidėjęs šių prekių eksportas iš Telšių, 15 proc. – iš Klaipėdos apskričių. 2017 m. didžiąją lietuviškos kilmės prekių eksporto iš Kauno apskrities dalį sudarė trąšų eksportas (18,7 proc.), iš Telšių apskrities – naftos produktų eksportas (83,4 proc.), iš Vilniaus ir Klaipėdos apskričių – plastikų ir jų gaminių eksportas (atitinkamai 11,2 ir 21,2 proc.). 2017 m. iš Kauno ir Vilniaus apskričių daugiausia lietuviškos kilmės prekių eksportuota į Vokietiją (atitinkamai 13 ir 13,4 proc.), iš Telšių apskrities – į Jungtines Valstijas (22,9 proc.), iš Klaipėdos apskrities – į Švediją (11,4 proc.).

10 pav. Lietuviškos prekių kilmės Eksportas, mln. Eurų (Lietuvos statistikos departamentas)

Klaipėdos apskrities apibendrinti statistikos duomenys pateikti 10 lentelėje. Išanalizavus daugybę verslumo rodiklių, taip pat svarbu paminėti ir tai, kad Lietuvoje labai mažėja gyventojų skaičius, o tai turi įtaką įmonių plėtrai, nes mažėja įmonių produktų, paslaugų paklausai. Remiantis statistikos duomenimis 2007 – 2017 m. Lietuva sumažėjo 402 tūkst. arba 12,4 proc. gyventojų. Neigiamas gyventojų skaičiaus tendencijas lėmė emigracija ir neigiama natūrali kaita. Per tą patį laikotarpį Klaipėdos apskrityje sumažėjo beveik 40 tūkst. gyventojų, arba 11,1 proc gyventojų. 2017 m. Klaipėdos apskrityje užfiksuotas gyventojų skaičius siekia – 320 tūkst, daugiausia jų Klaipėdos

mieste – 151 tūkst. Klaipėdos apskrityje nedarbo lygis yra žemesnis lyginant su visos Lietuvos vidurkiu. Klaipėdos apskrityje didžiausias nedarbo lygis yra Šilutės rajone – 12,2%. Statistiniais duomenimis nedarbo lygis Skuodo rajone nuo 2012 m. sumažėjo nuo 14% iki 8%. Kalbant apie darbo užmokestį (DU), išanalizuota, jog Klaipėdos apskrityje esantis DU yra panašus į Lietuvos vidurkį, o atsilieka tik nuo Vilniaus ir Kauno apskričių. Klaipėdos mieste bruto darbo užmokestis 2017 m. siekė 878,3 eur. Kalbant apie užsienio investicijas, didiesiems Lietuvos miestams atitenka didžioji dalis investicijų (TUI), ne išimtis ir Klaipėdos miestas. 2017 m. suma siekė 6122 mln. eurų.

10 lentelė. Klaipėdos apskrities verslo ir ekonomikos rodiklių apibendrinimas (sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento statistiniais duomenimis)

	Klaipėdos miestas	Klaipėdos rajonas	Šilutės rajonas	Kretingos rajonas	Skuodo rajonas	Palangos miestas	Neringa
Gyventojų sk. (tūkst., 2017 m.)	151,3	54,6	39,9	38,6	17,6	15,4	3,1
Užimti gyventojai (tūkst., 2017 m.)	76,8	24,6	14,1	21,2	9	7,1	2,2
DU (bruto, mėn. 2017)	878,3	743,9	668,3	652,0	609,8	641,6	722,8
Registruotas nedarbas (proc., 2016 m.)	6,4 %	6,0 %	12,2 %	4,9 %	8,0 %	8,0 %	5,3 %
TUI, mln. Eur., 2017 m.	6122	3442	872	386	154	2391	2987

Įvertinus makroekonominę aplinką ir verslo struktūros rodiklius, pastebėtina jog rinkos augimas ir jos pelningumas yra svarbūs naujo verslo kūrimui ir esamo plėtrai. Klaipėdos r. savivaldybėje, smulkių ir vidutinių įmonių koncentracija yra didžiausia. Klaipėdos apskrityje įmonių skaičius vis didėja, analizuojant pastaruosius metus, Klaipėdos apskrityje SVV įmonių skaičius padidėjo 3 %. BVP tiek Lietuvoje, tiek Klaipėdos apskrityje nuo 2012 metų taip pat didėja. Klaipėdos apskrityje sukurto BVP vidurkis yra beveik identiškas visos Lietuvos vidurkiui. Palyginimui – Klaipėdos apskrityje sukurtas BVP vienam asmeniui yra aukštesnis už aplinkinių šalių - Latvijos, Lenkijos vidurkį. Pagal ūkio sektorius Klaipėdos regione daugiausiai veikia mažmeninės ir didmeninės prekybos, transporto ir saugojimo, apgyvendinimo ir maitinimo sektorių įmonės. Vertinant ateities perspektyvas, mažai tikėtina, kad šalies, bei Klaipėdos apskrities ūkyje galėtų sparčiau didėti užimtumas, dėl didelių emigracijos mastų vis daugiau Lietuvos įmonių susiduria su tinkamos kvalifikacijos darbuotojų stokos problema. Dėl šios priežasties spaudimas darbo užmokesčio augimui ir ateityje bus vis didesnis. Vis dėlto, darbuotojų trūkumas ir spartus darbo kaštų augimas skatina įmones ieškoti kitų verslo plėtros sprendimų – didinti investicijas į materialųjį turtą, ieškoti užsienio investicijų, o tai didina našumo augimą tiek trumpuoju, tiek ir ilguoju laikotarpiu ir gerina Lietuvos ekonomikos augimo perspektyvas.

4.2. Smulkaus ir vidutinio verslo paramos formos Lietuvoje ir Klaipėdos regione

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos duomenimis Lietuvoje yra daugybė verslo finansavimo galimybių, kuriama pakankamai įvairių priemonių, kuriomis gali pasinaudoti smulkios ir vidutinės įmonės, pradedant nuo paskolų priemonių, dalinio palūkanų kompensavimo, garantijų (portfelinių, individualių) priemonių iki rizikos kapitalo priemonių, investiciniai fondų ar kt. Lietuvoje parama verslui vykdoma pagal Vyriausybės, savivaldybių bei apskričių sukurtas programas, taikant finansinę paramą teikiant mokesčių ir rinkliavų lengvatas, subsidijas kurti darbo vietoms, lengvatines sąlygas mokytis, konsultuoti įmonių savininkus ir pan., teikiant verslo inkubatorių ar technologinių parkų paslaugas. Išanalizavus verslo aplinką Lietuvoje ir Klaipėdos apskrityje, pastebima, kad savivaldybių parama apima verslui aktualios informacijos rinkimą bei pateikimą įmonėms, iš dalies finansuoja su įmonių plėtra susijusias veiklas, taiko mokesčių lengvatas, o aukštesnio lygio valdžios parama dažniausiai yra teisinių pokyčių inicijavimas, finansinė ir nefinansinė pagalba ir bendradarbiavimo tarp institucijų skatinimas. Verslios Lietuvos duomenimis Klaipėdos apskrityje esančiose savivaldybėse veikia šios smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo priemonės:

Klaipėdos miesto savivaldybės paramos priemonės SVV.

1. *Verslumo projektų ir renginių jaunimui ciklo organizavimo paslaugos.* Šios priemonės tikslas verslumo mokymai ir praktinių užsiėmimų paslaugos smulkiojo ir vidutinio verslo atstovams bei jaunimui. Organizuojami verslo mokymų ciklai, kuriuos sudaro praktiniai užsiėmimai verslo pradžios ir plėtros temomis. Priemone gali pasinaudoti smulkiojo ir vidutinio verslo atstovai, jaunimas iki 29 metų.

2. *Internetinės svetainės administravimas.* Priemonės tikslas periodiškai vykdyti Klaipėdos miesto verslo aplinkos tyrimus, atnaujinant informaciją interneto svetainėje www.investinklaipeda.com.

3. *Kūrybinio inkubatoriaus – parma kultūros fabrike veikiančioms įmonėms.* SVV atstovams, kurie dirba kūrybinių industrijų sektoriuje yra sudarytos sąlygos lengvatinėmis sąlygomis veikti Klaipėdos Kultūros fabrike. Priemone gali naudotis kūrybinių industrijų atstovai – „šiuolaikinių scenos menų sritį atstovaujantys nepriklausomi jaunieji menininkai profesionalai; fiziniai asmenys, įmonės ar asociacijos, kurios priskiriamos kūrybinėms industrijoms (dizaino ir kino industrijų atstovai, informacinių technologijų ir programinės įrangos paslaugas teikiančios verslui įmonės ir fiziniai asmenys, taip pat ir kitos kūrybinės įmonės ir fiziniai asmenys, teikiantys paslaugas verslui (kurių mažiausiai du trečdaliai narių yra asmenys iki 35 amžiaus)“ (Versli Lietuva, 2018).

4. *Smulkią ir vidutinį verslą atstovams, atitinkantiems nustatytus kriterijus, integruotą investicijų teritorijos vietos veiklos grupės vietos plėtros strategijos įgyvendinimas.* Priemonės tikslas skatinti gyventojais būti versliais ir aktyviais bendruomenės gyvenime ir darbo rinkoje. Priemonei įgyvendinti verslo startui gali būti suteikiama parama iki 10 tūkst. EUR vienam subjektui, taip pat yra siekiama motyvuoti neaktyvius darbingo amžiaus gyventojus įgyti profesinę kvalifikaciją taip įsiliejant į darbo rinką. Pagal šią priemonę teikiama „kompleksinė parama SVV įmonėms, įdarbinančioms socialinės rizikos asmenis; įgyvendinamos naujos darbo su jaunimu formos tikslinėje teritorijoje, siekiant sudaryti sąlygas socialinę atskirtį patiriančių jaunuolių savirealizacijai per profesinį orientavimą, savanorystę ir sociokultūrinės veiklas“ (Versli Lietuva, 2018). Paramą gali gauti jauni verslininkai, pradėję verslą ne anksčiau kaip prieš 1 metus, darbo rinkoje sunkiai darbo rinkoje įsitvirtinantys asmenys bei jaunesni nei 29 metų asmenys.

Klaipėdos rajono savivaldybės paramos SVV priemonės.

Dalinė finansinė parama. Šios paramos tikslas skatinti gyventojų verslumą bei SVV plėtrą taip prisidedant prie nedarbo mažinimo bei užimtumo didinimo Klaipėdos rajone bei didinti rajono investicinių patrauklumą. Verslios Lietuvos duomenimis parama teikiama smulkią ir vidutinį verslą atstovams:

1. Įregistravimo išlaidoms iš dalies padengti, iki 10 % visų Programos lėšų, bet ne daugiau kaip iki 80 % tinkamų padengti išlaidų;
2. Dalyvavimo parodose, konferencijose, mokymuose išlaidoms iš dalies padengti iki 10 % visų Programos lėšų, bet ne daugiau kaip 80 % tinkamų padengti išlaidų;
3. Įmonės įrangos ir darbo priemonių įsigijimo išlaidoms iš dalies padengti iki 20 % visų Programos lėšų, bet ne daugiau kaip 50 % tinkamų padengti išlaidų be PVM;
4. Įmonės verslo planų, investicijų projektų, rinkos tyrimų, mokslinių tiriamųjų darbų, paraiškų finansinei paramai iš Europos Sąjungos struktūrinių ar kitų fondų gauti rengimo išlaidos iš dalies padengti iki 10 % visų Programos lėšų, bet ne daugiau nei kaip 80 % visų dokumentais pagrįstų išlaidų;
5. Įmonės verslo informacinių ir Klaipėdos rajono savivaldybės įvaizdį formuojančių leidinių išleidimo išlaidų dalinis finansavimas iki 20 % visų Programos lėšų, bet ne daugiau nei kaip 80 % visų dokumentais pagrįstų išlaidų;
6. Įmonės investicinių paskolų ir (ar) išperkamosios nuomos verslo plėtros projektams vykdyti per 12 mėn. iki paraiškos pateikimo dienos sumokėtų palūkanų dalies padengimas iki 20 % visų Programos lėšų, bet ne daugiau nei kaip 80 % visų dokumentais pagrįstų išlaidų;

7. Įmonės nekilnojamojo turto, valstybinės žemės nuomos išlaidų dalinis kompensavimas pradantiems verslininkams (pirmus 3 metus) iki 20 % visų Programos lėšų, bet ne daugiau nei kaip 80 % visų dokumentais pagrįstų išlaidų;

Kretingos rajono savivaldybės paramos priemonės SVV.

1. *Tiesioginė finansinė parama verslui.* Siekiant padidinti užimtumą Kretingos rajone sukurta ši priemonė, kuria tikimasi paskatinti kurti naujas įmones. Priemonė taikoma labai mažoms įmonėms (<10 darbuotojų), veikiančioms ne ilgiau kaip 2 metus. Verslios Lietuvos duomenimis parama skiriama šioms veikloms:

- Įmonės steigimas. Finansuojamos pradinės steigimo išlaidos (mokestis notarui, valstybės įmonei Registrų centras už juridinio asmens laikino pavadinimo įtraukimą į registrą ir juridinio asmens įregistravimą, apmokėjimas už suteiktas dokumentų rengimo paslaugas). Finansuojama iki 300 Eur;
- Paraiškų, pretenduojant į Europos Sąjungos ir kitų fondų paramą, rengimas. Finansuojama iki 50 procentų paraiškų rengimo išlaidų, bet ne daugiau kaip 500 Eur;
- Investicinių paskolų ir (ar) išperkamosios nuomos verslo plėtros projektams vykdyti sumokėtų palūkanų dalies padengimas. Finansuojama iki 1500 Eur;
- Interneto puslapių kūrimas. Finansuojama iki 200 Eur. Parama pagal 1, 3 ir 4 punktus skiriama įmonėms, veikiančioms iki 1 metų. Parama pareiškėjams teikiama išlaidų kompensavimo būdu. Finansuojamos išlaidos, patirtos per pastaruosius 12 mėnesių iki paraiškos pateikimo;

2. *Mokestinės lengvatos investuotojams.* Šios priemonės tikslas savivaldybės teritorijoje nuosavybės teise turintiems žemės ir kito nekilnojamojo turto arba nuomojantiems valstybinę žemę (ne žemės ūkio veiklai) verslo subjektams gali būti taikomos žemės, valstybinės žemės nuomos ir nekilnojamojo turto mokesčių lengvatos. Verslios Lietuvos, 2018 m. duomenimis mokesčių lengvatos gali būti suteikiamos:

- Vienerių metų mokestinė lengvata iki 100 proc. apmokamų mokesčių naujai įsteigtam verslui (įmonė turi būti įregistruota ne anksčiau kaip 3 metai iki prašymo pateikimo datos), investavusiam į savo veiklą daugiau kaip 10 tūkst. Eur ir įdarbinusiam ne mažiau kaip 3 darbuotojus.

Kai verslo subjektas į savo veiklos plėtrą Savivaldybės teritorijoje investavo ir įdarbino naujus darbuotojus, taikomos šios mokesčių lengvatos:

- Mokestinė lengvata iki 50 proc. mokamų mokesčių, jeigu yra įdarbinta nuo 10 iki 20 darbuotojų ir investuota į verslo plėtrą daugiau kaip 20 tūkst. Eur.

- Daugiau nei 50 proc. Mokestinė lengvata vieneriems metams, kai įdarbinta 21 ir daugiau darbuotojų ir investuota į verslo plėtrą daugiau kaip 20 tūkst. Eur. dvejus metus taikyti mokestinę lengvatą iki 50 proc. mokamų mokesčių, jeigu išlieka įdarbinta nuo 10 iki 20 darbuotojų ir investuota į verslo plėtrą daugiau kaip 60 tūkst. Eur;
- Vienerius metus taikyti mokestinę lengvatą nuo 50 iki 100 proc. mokamų mokesčių, jei verslo subjektas investavo į Savivaldybės teritorijos tvarkymą arba infrastruktūrą ne mažiau kaip 30 tūkst. Eur, kai sutvarkyta teritorija arba sukurta (atnaujinta) infrastruktūra yra valstybinio ar Savivaldybės fondo žemėje ir neįeina į verslo subjekto valdas, o sutvarkymas atliktas pagal specialius architektūros ir teritorijos tvarkymo reikalavimus ir yra pripažintas tinkamu naudoti.

Palangos miesto savivaldybės paramos priemonės SVV:

1. Mokesčių lengvatų suteikimas juridiniams asmenims. „Palangos miesto savivaldybės tarybos patvirtintuose mokesčių lengvatų teikimo taisyklėse yra numatyta, kad jeigu juridinis asmuo investuoja lėšas į savivaldybės teritorijos infrastruktūrą (sporto, sveikatingumo, pramogų) pagal suderintus su savivaldybės administracija projektus ir juridinio asmens investicijos mieste sudaro ne mažiau kaip 2900 tūkst. Eurų bei lėšos investuojamos į naujai statomus įrengiamus objektus, tokiam asmeniui suteikiamos mokesčių lengvatos“ (Versli Lietuva, 2018). Palangos savivaldybė tokiems ūkio subjektams suteikia mokesčių lengvatų iki 5 metų. Siūlomos lengvatos apima galimybę juridiniam asmeniui į savivaldybės biudžetą nemokėti jam apskaičiuotų nekilnojamo turto, žemės ar žemės nuomos mokesčių. Lengvata gali pasinaudoti privatūs ir viešieji juridiniai asmenys.

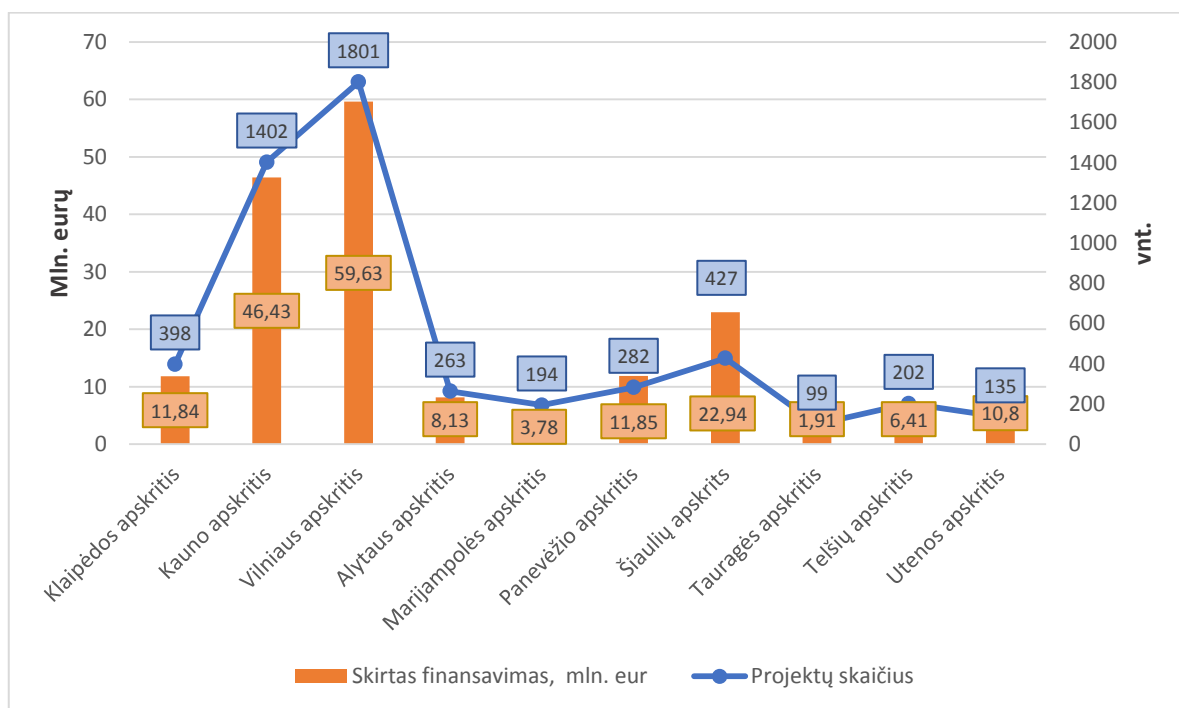
2. Gyventojų pajamų mokesčio lengvatos suteikimas fiziniams asmenims. Asmenys dirbantys pagal verslo liudijimą, moka mažesnę pelno mokesčių į savivaldybės biudžetą. Palangos savivaldybė kiekvienais metais nustato žymiai mažesnius mokesčius, nei visoje Lietuvoje, smulkiesiems verslininkams, vykdančios veiklą Palangos mieste.

Kiekviena apskritis, savivaldybė turi numaćiusi savo veiklos planus ir formas, pagal kurias skatina SVV plėtrą. Vienur šių formų skaičius didesnis, kitur mažesnis, bet apibendrinant jos yra gana panašios pradedant mokesčių lengvatomis, papildomu finansavimu arba verslo renginių organizavimo, konsultavimo ar patalpų darbui suteikimo.

Lietuvos integracija į Europos Sąjungą tiesiogiai paveikė ir toliau veikia verslo aplinką. Europos Sąjunga struktūrinių fondų pagalba sudaro puikias sąlygas siekti didesnio smulkių ir vidutinių įmonių konkurencingumo. ES prisideda prie to: skatinant verslo savivaldos organizacijas teikti konsultacines ir informacijas paslaugas verslui, remiant inovacijų, naujų technologijų diegimą didinant. „Europos Sąjunga kurdama palankią verslui aplinką siekia paversti Europą vieta, kurioje būtų naudinga investuoti ir dirbti. Kadangi Europoje 99 proc. verslo įmonių sudaro smulkaus ir vidutinio verslo

subjektai, todėl šis sektorius sulaukia daug politinio dėmesio. Šis dėmesys akcentuotinas dar ir dėl to, kad SVV įmonių gausa žymi augančią ir sveiką ekonomiką, o veiklos specifika pritraukia dinamiškiausius ir kūrybiškiausius žmones.“ 2014-2020 m. finansiniu laikotarpiu ES investicijos verslui skiriamos šioms sritims: moksliniai tyrimai, eksperimentinė plėtra ir inoacijos (MTEPI) – 326,1 mld. EUR, smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumas 531,5 mln. EUR, pramonės įmonių energetinis efektyvumas 25,2 mln. Eur, Verslo startuoliai dirbantys sau – 40,5 mln. EUR, Žmogiškųjų išteklių konkurengumo skatinimas – 106,9 mln. Eur. Nuo 2014 m. įmonėms jau skita virš 416 tūkstančių eurų.

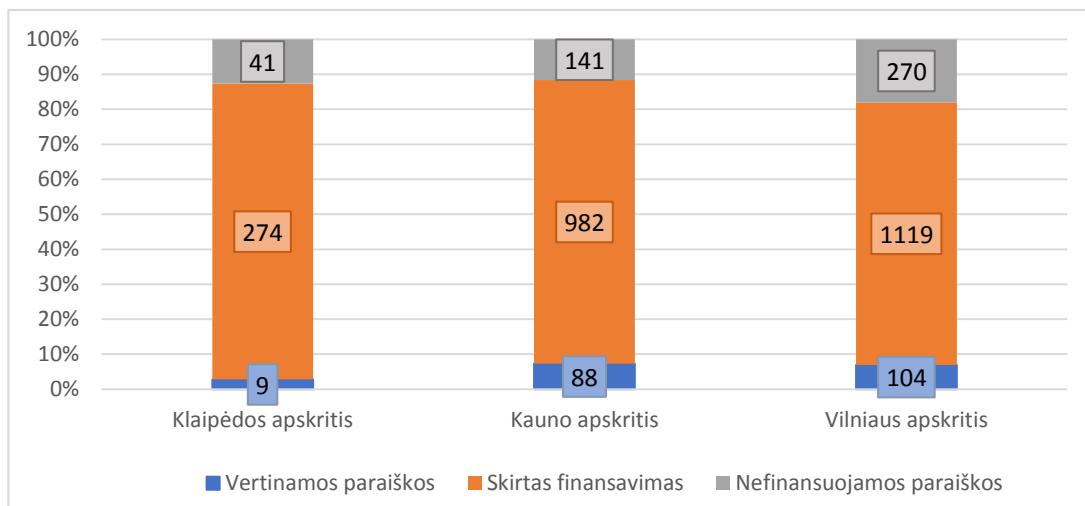
Išanalizavus Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerijos (www.esinvesticijos.lt) 2014-2020 Europos Sąjungos fondų investicijų Lietuvoje duomenis bei statistiką 11 paveiksle pateikiama atskirų apskričių projektų skaičius ir ES skirto finansavimo suma skirta smulkių ir vidutinių įmonių konkurencingumui skatinti. Išanalizavus projektus pagal apskritis, pažymima, kad didžiausia dalis verslo aplinkai gerinti skirtų projektų vykdyta ir šiai dienai vykdoma Vilniaus apskrityje. Daugiausia ES finansavimo priemonėmis 2014-208 m. pasinaudojo Vilniaus apskrities įmonės – 59,63 mln. eurų, paminėtu laikotarpiu finansuotas 1801 projektas. Kaune fiksuota - 46,43 mln. eurų parama, finansuoti 1402 projektai. Kalbant apie Klaipėdos apskritį, smulkiam ir vidutiniam verslui skatinti skirta 11,84 mln. eurų, finansuojamų projektų dalis lyginant su Vilniumi ir Kaunu yra daug mažesnė – 398 projektai.

11 pav. ES fondų panaudojimo statistika (LR Ūkio ministerija)

Siekiant gauti Europos Sąjungos paramą, įmonės dalyvauja konkursiniuose kvietimuose, teikdami paraiškas finansavimui gauti. Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA) ir Mokslo, inovacijų

ir technologijų agentūra (MITA) administruoja projektinius kvietimus, teikia informacija ir konsultacijas, kaip parengti paraiškas bei, kaip įgyvendinti projektus. Nuo 2017 m. organizacija paskelbė virš 20 skirtingų kvietimų įmonėms gauti finansavimą. 12 paveiksle pavaizduota 2017-2018 periodu gautų paraiškų skaičius pagal ES 3 prioritetą - smulkią ir vidutinį verslo konkurencingumui skatinti.

12 pav. Gautų paraiškų struktūra didžiuosiuose Lietuvos miestuose, 2017 – 2018 m. (LR Ūkio ministerija)

Apibendrinant parama smulkioms ir vidutinėms įmonėms teikiama pagal apskričių ar savivaldybių parengtas įvairias programas. Klaipėdos regione tai apima mokesčių lengvatų taikymą, rinkliavų lengvatas, finansinę paramą (pvz., subsidijos), lengvatines sąlygas mokytis, konsultuotis ir pan., bei veikti Klaipėdos technologijų parke. Taip pat Klaipėdos mieste veikia ir technologijų parkas ir ginių parkų paslaugas. Analizuojant ES suteikto finansavimo statistiką galima apibendrinti, jog Klaipėdos regiono įmonėms skiriamas finansavimas lyginant su didžiais miestais Vilniumi ir Kaunu yra gana žemas. Projektų paramai gauti taip pat pateikiama 4 kartus mažiau. Šiaulių apskritis statistiniais duomenimis lenkia Klaipėdos apskritį pagal pateiktų projektų skaičių ir gautą finansavimą.

4.3. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių ir Klaipėdos regiono ekonominių rodiklių koreliacinė analizė

Ankstesnėse darbo dalyse buvo paminėti įvairūs veiksniai, turintys įtakos SVV plėtrai. Siekiant įvertinti priklausomybę, tarp pasirinktų veiksnių ir SVV įmonių skaičiaus bus atliekama koreliacinė analizė. Tyrimo metu siekta įvertinti ryšio stiprumą bei reikšmingumą tarp Klaipėdos apskrities vieno iš verslumo rodiklių - įmonių skaičiaus bei makroekonominių veiksnių tokių kaip: BVP, užimtumas, eksporto apimtys, tiesioginės užsienio investicijos bei pajamos - vidutinis darbo užmokestis

Analizuojami kintamieji ir jų duomenys pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė. Koreliacinėje analizėje naudojami kintamieji ir jų duomenys 2012-2017 m. (sudaryta autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis, 2018 m.)

	Įmonių skaičius, vnt.	BVP, mln eur.	Užimtumas, proc.	Ekspoto apimtys, mln. Eur.	TUI, mln, eur.	Vidutinis DU, eur.
	Y	X₁	X₂	X₃	X₄	X₅
2012	7790	4018,2	66,40	1601,20	1032,76	603,80
2013	7949	4153,5	67,10	1783,70	962,52	628,70
2014	8132	1299,2	68,50	1905,30	1014,59	657,30
2015	8810	4324,4	70,90	2081,10	1211,68	694,50
2016	9104	4282,4	70,90	2247,30	1113,56	753,00
2017	9193	4287,8	71,00	2584,00	1202,24	806,60

Atlikta koreliacinė analizė leidžia išsiaiškinti, kurių nepriklausomų kintamųjų ryšys su priklausomu kintamuoju (įmonių skaičiumi) yra statistiškai reikšmingas ir šio ryšio pobūdį. Skaičiavimai SPSS programa pateikiami 2 priede. Atliktos koreliacinės analizės rezultatai pateikiami 12 lentelėje.

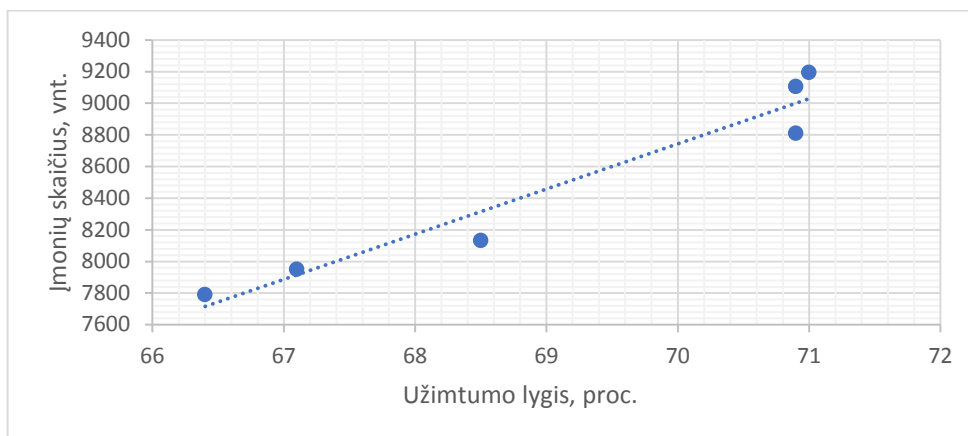
12 lentelė. Koreliacinės analizės rezultatai (sudaryta autorės remiantis SPSS skaičiavimais)

Kintamasis	BVP, mln eur.	Užimtumas, proc.	Ekspoto apimtys, mln. Eur.	TUI, mln, eur.	Vidutinis DU, eur.
	X₁	X₂	X₃	X₄	X₅
r	0,371	0,969	0,944	0,848	0,959
Interpretacija	Silpna koreliacija	Labai stipri koreliacija	Labai stipri koreliacija	Stipri koreliacija	Labai stipri koreliacija
p	0,469	0,001	0,005	0,033	0,003
Ryšys	Nereikšminga	Statistiškai reikšmingas	Statistiškai reikšmingas	Statistiškai reikšmingas	Statistiškai reikšmingas

Apibendrinant lentelės duomenis, pažymėtina, kad tarp įmonių skaičiaus Klaipėdos apskrityje (Y) ir bendrojo vidaus produkto (X₁) koreliacija yra silpna bei per didelė paklaidos tikimybė, todėl šis ryšys yra nereikšminis. Tarp tiesioginių užsienio investicijų į apskritį (X₄) egzistuoja stiprus ir statistiškai reikšmingas ryšys. Tarp Y ir užimtumo (X₂), ekspoto apimčių (X₃) bei vidutinio darbo užmokesčio (X₅) dydžio yra labai stiprus ryšys. Stipriausią ryšį ir koreliaciją turintiems veiksniams atliekama regresinė analizė.

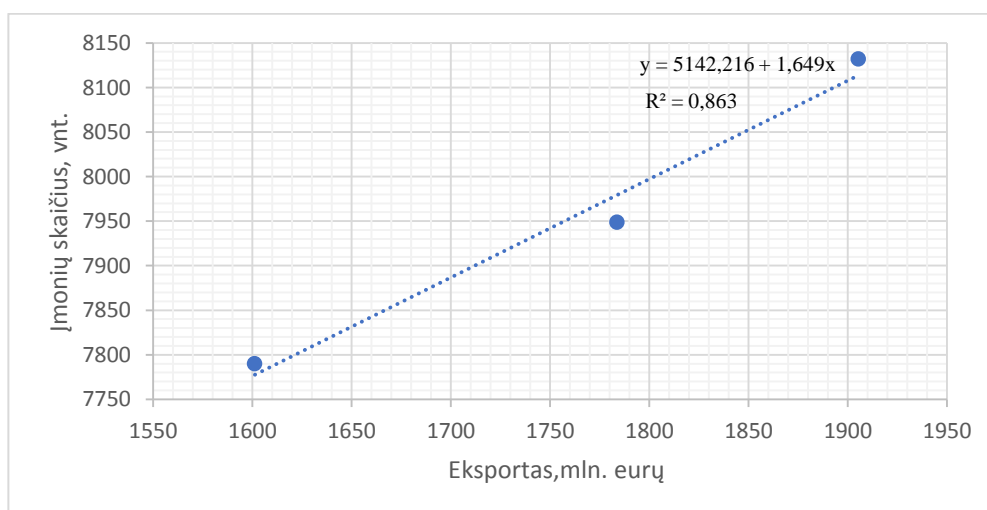
Iš 12 lentelės duomenų matome, kad įmonių skaičius ir užimtumo lygio koreliacija yra 0,969, atitinkanti p reikšmė 0,001 yra mažesnė už 0,01. Taigi šių dviejų dydžių koreliacija teigiama, o priklausomybė statistiškai reikšminga. Apskaičiuotas smulkaus ir vidutinio verslo įmonių skaičius

Klaipėdos apskrityje (Y) ir užimtumo lygio Klaipėdos apskrityje procentas. Tiesinės regresijos lygtis yra: $Y = -11233,493 + 285,388 * X_2$. Išanalizavus SPSS pateiktus skaičiavimus (2 priedas), lygties determinacijos koeficientas yra 0,924, tai reiškia, jog užimtumo lygis 92 proc. lemia Klaipėdos apskrities įmonių skaičiaus pokyčius (13 pav.).

13 pav. Įmonių skaičiaus priklausomybė nuo užimto proc. Klaipėdos apskrityje

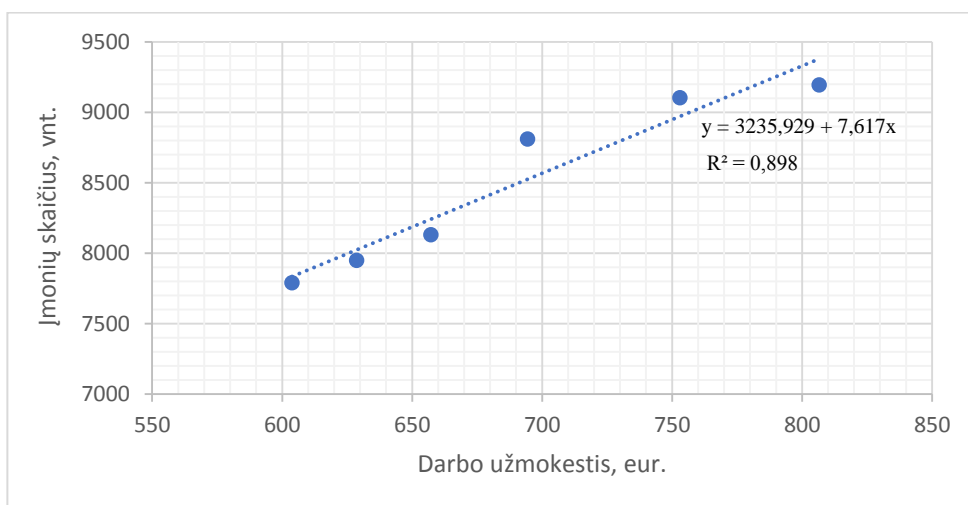
Analizuojant įmonių skaičiaus Klaipėdos apskrityje (Y) ir eksporto apimčių itaką, koreliacinė reikšmė - 0,944 yra labai stipri. P reikšmė lygi 0,005, tai yra mažiau už 0,05 ir net už 0,01 tai reiškia, kad priklausomybė statistiškai reikšminga. Tiesinės regresijos lygtis yra: $Y = 5142,216 + 1,649 * X_3$. Išanalizavus SPSS pateiktus skaičiavimus (2 priedas), lygties determinacijos koeficientas yra 0,863, tai reiškia, jog eksporto apimtys 86 proc. veikia Klaipėdos apskrities įmonių skaičiaus pokyčius. 14 paveiksle pateikta įmonių skaičiaus priklausomybė nuo eksporto apimčių.

14 pav. Įmonių skaičiaus priklausomybė nuo eksporto apimčių Klaipėdos apskrityje

Labai stipri koreliacija yra tarp įmonių skaičiaus ir vidutinio darbo užmokesčio, koreliacijos koeficientas siekia 0,959. Ši koreliacinė reikšmė yra taip pat statistiškai reikšminga, nes gauta p reikšmė didesnė už 0,001. Tiesinės regresijos lygtis yra: $Y = 3235,929 + 7,617 * X_5$. Išanalizavus SPSS

pateiktus skaičiavimus (2 priedas), lygties determinacijos koeficientas yra 0,898, tai reiškia, jog darbo užmokesčio dydis 89 proc. priklausomas Klaipėdos apskrities įmonių skaičiaus pokyčių. 15 paveiksle pateikta įmonių skaičiaus priklausomybė nuo eksporto apimčių.

15 pav. Įmonių skaičiaus priklausomybė nuo vidutinio darbo užmokesčio Klaipėdos apskrityje

Apibendrinant galima teigti, kad atlikta analizė parodė, kad didžiausią ir statistiškai reikšmingą įtaką Klaipėdos apskrityje esančių įmonių skaičiui turi užimtumo lygis, eksporto apimtys, darbo užmokesčio bei tiesioginių užsienio investicijų pokyčiai.

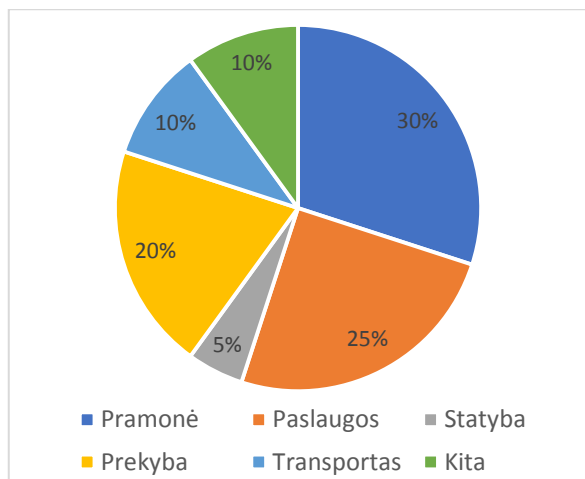
4.4. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybių Klaipėdos regione vertinimas

Siekiant įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybes Klaipėdos apskrityje, buvo atlikta anoniminė ekspertų anketinė apklausa. Apklausoje dalyvavo 20 respondentų iš įvairių Klaipėdos apskrityje veikiančių institucijų bei įmonių. Buvo apklausti aukščiausio, vidurinio lygio vadovai, savivaldybių darbuotojai, laisvosios ekonominės zonos atstovai, įmonių direktoriai, verslo organizacijų ekspertai ir kt.

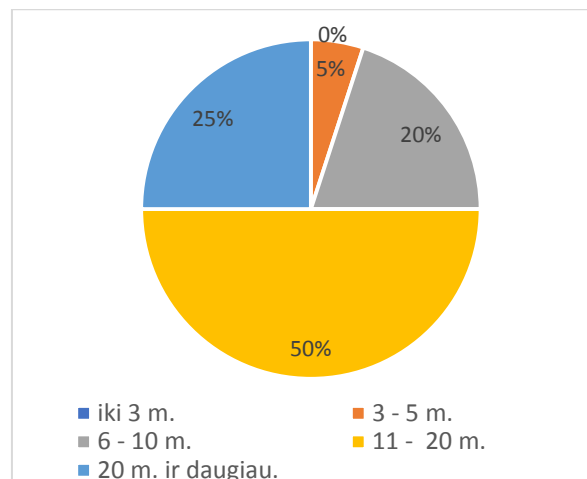
Analizuojant respondentų įmonių veiklos pobūdį 16 paveiksle galima matyti, kad daugiausia apklaustųjų (6, 5 ir 4 asmenys) yra veikiantys pramonės, paslaugų bei prekybos sektoriuose, atitinkamai 30 proc., 25 proc. ir 20 proc. Beveik trečdaliu mažiau respondentų, 2 asmenys yra iš transporto, logistikos sektoriaus, 10 proc. – 2 respondentai pažymėjo kita - prirašydami, jog jų įmonės teikia administracines paslaugas arba konsultacijas verslui. 1 respondentas iš statybos sektoriaus – 5 proc.

Svarbu pažymėti tai, kad didžioji dalis respondentų yra asmenys turintys 11-20 m. arba 20 m. ir daugiau darbinės patirties, atitinkamai 50 proc. ir 25 proc. Respondentų, kurių patirtis iki 3 m. – nėra. Tik vienas respondentas iš apklaustųjų turėjo 3-5 m. patirtį (17 pav.).

Kalbant apie respondentų išsilavinimą dauguma jų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą - 70 proc. Tarp respondentų buvo ir tokių, kurie turi ir profesinį ir aukštąjį išsilavinimus. Turinčių tik vidurinį išsilavinimą respondentų nebuvo.

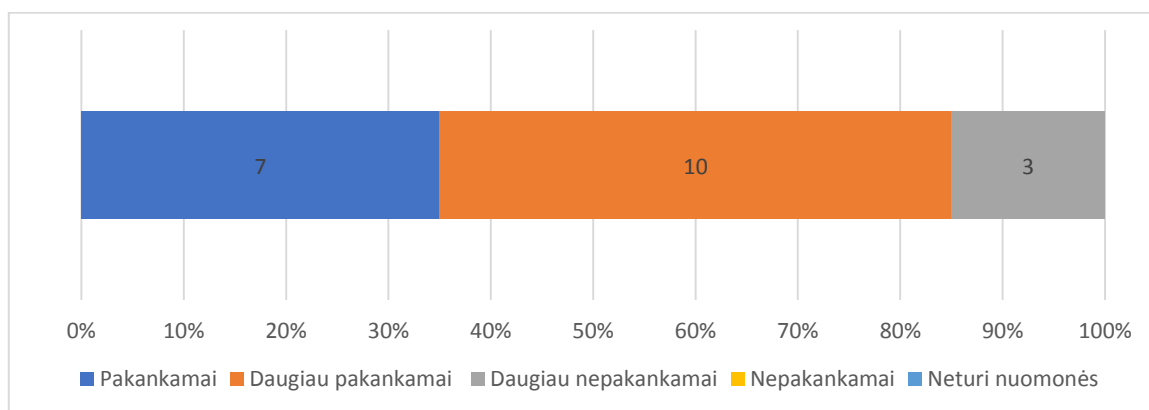

16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal veiklos sritį

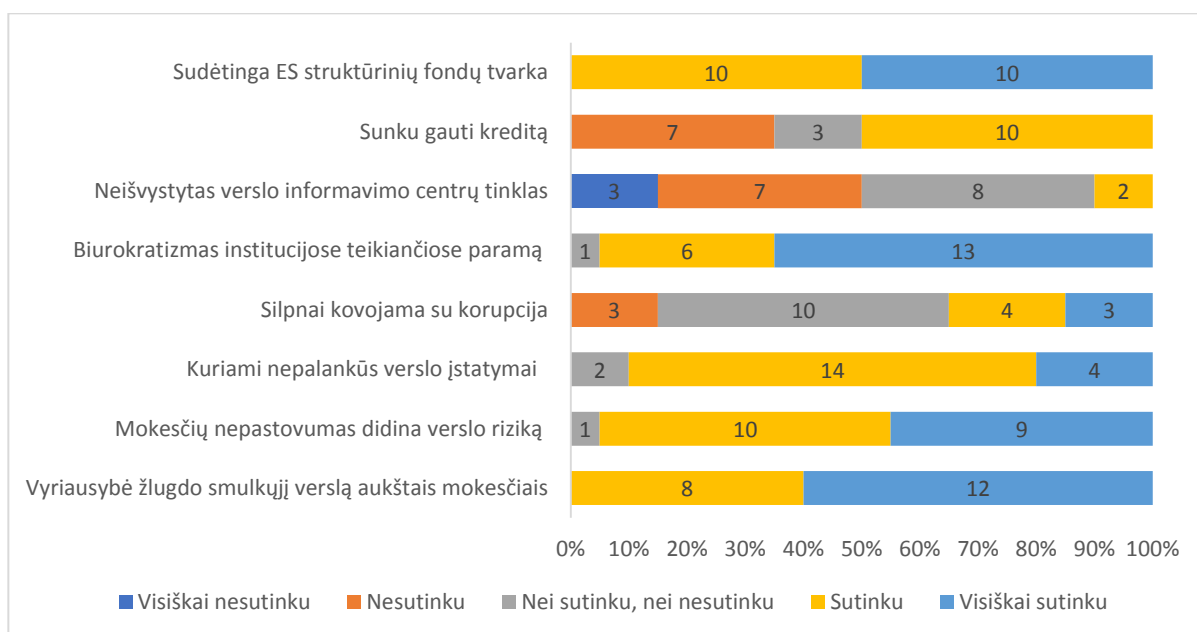
17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal patirtį

Respondentų buvo prašoma nurodyti ar valstybė, jų nuomone, pakankamai skatina smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimą Lietuvoje? Respondentų atsakymų pasiskirstymas pavaizduotas 18 paveiksle. Apibendrinat paveikslo duomenis, 10 respondentų – 50 proc. teigia, kad valstybė jų nuomone, verslą skatina daugiau pakankamai, 7 respondentai – 35 proc. teigia, jog pakankamai ir tik 3 – 15 proc. mano, kad valstybė labiau nepakankamai skatina smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimą Lietuvoje. Respondentų, kurie neturi nuomonės šiuo klausimu nebuvo.

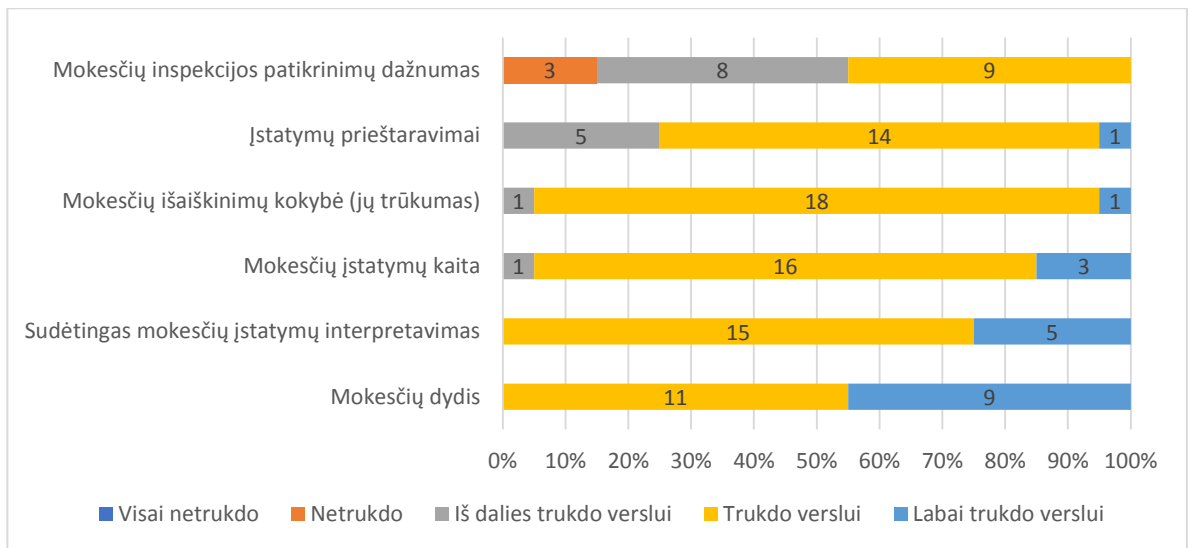
18 pav. Respondentų nuomonė apie SVV skatinimą Lietuvoje

Siekiant išsiaiškinti nuomonę, respondentų prašyta įvertinti įvairius teiginius apie valstybės ir smulkaus ir vidutinio verslo ryšį Lietuvoje. 19 paveiksle pateikti apibendrinti rezultatai. Apibendrinat paveikslo duomenis, 60 proc. – 12 respondentų visiškai sutinka ir 40 proc. sutinka, kad vyriausybė žlugdo smulkųjų verslą aukštais mokesčiais. Dauguma respondentų (95 proc.) taip pat sutinka su tuo, kad mokesčių nepastovumas didina verslo riziką. 90 proc. respondentų sutinka arba visiškai sutinka, jog Lietuvos Respublikoje yra kuriami verslui nepalankūs įstatymai. Kalbant apie per didelį biurokratizmą institucijose teikiančiose paramą, pažymėtina tai, kad 13 respondentų – 65 proc. visiškai sutinka su šiuo teiginiu. Įvairių atsakymų buvo gauta, ties teiginiu „neišvystytas verslo informavimo centrų tinklas“, 3 respondentai (15 proc.) visiškai nesutiko, 7 (35 proc.) - nesutiko, 2 asmenys (10 proc.) sutiko su šiuo teiginiu. Visiška dauguma respondentų mano, kad ES struktūrinių fondų tvarka yra per sudėtinga.

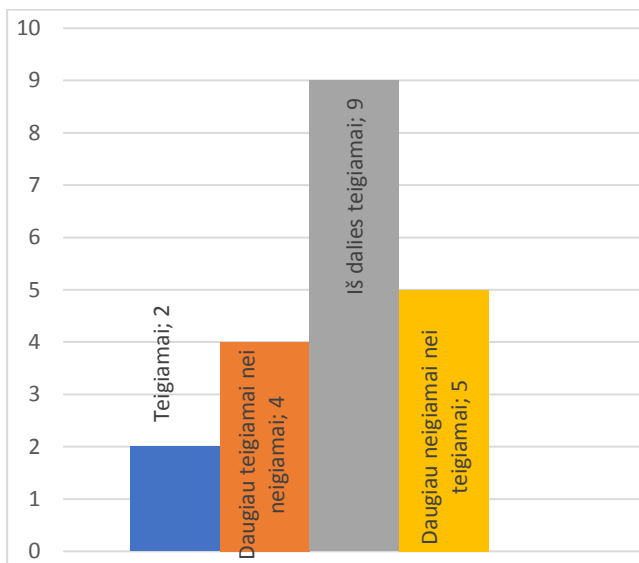
19 pav. Respondentų atsakymai į pateiktus teiginius

Kadangi teorinėje dalyje dauguma autorių mokesčių sistemą paminėjo, kaip vieną iš pagrindinių kliūčių verslo plėtrai, respondentams buvo užduotas klausimas įvertinti Lietuvos mokesčių sistemos trūkumus. Atsakymų rezultatai pateikti 20 paveiksle. Respondentų nuomone, didžiausi trikdžiai verslui yra mokesčių dydis, sudėtingas jų interpretavimas, perdidelė mokesčių kaita bei jų išaiškinimo trūkumas bei kokybė. Mažiausiai verslui trukdo mokesčių inspekcijos patikrinimų dažnumas bei įstatymų prieštaravimai.

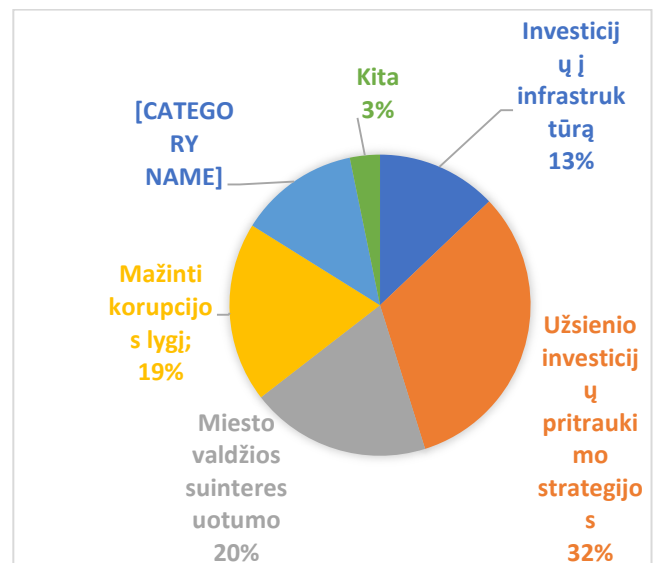

20 pav. Lietuvos mokesčių sistemos trūkumai

Kadangi visi ekspertai yra dirbantys Klaipėdos apskrityje, tad jų buvo paprašyta įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybes Klaipėdos apskrityje, bei įvardinti priemones, kurios padėtų įmonėms sėkmingai plėstis. Vertinimo rezultatai pateikti 21 paveiksle. Tik 2 respondentai vertina plėtros galimybes teigiamai, 9 – iš dalies teigiamai ir net 5 daugiau neigiamai nei teigiamai, visiškai neigiamai vertinančių nebuvo. Respondentų nuomone (22 pav.), kad verslas sėkmingai plėstusi reikalinga užsienio investicijų pritraukimo strategija – 32 proc., reikia daugiau miesto valdžios suinteresuotumo – 20 proc. ir 19 proc. pažymėjo, jog reikia mažinti korupcijos lygį. 1 respondentas pažymėjo kita – jo nuomone, reikalinga strategija pritraukti daugiau gyventojų ar sugrąžinti jau emigravusius.

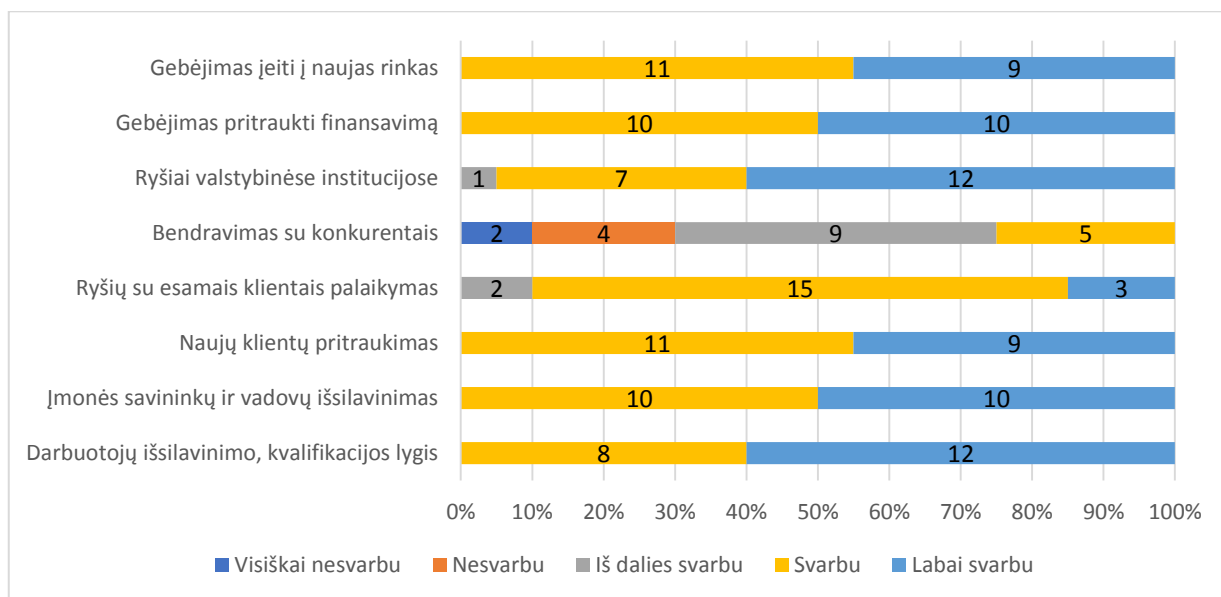

21 pav. Klaipėdos apskrities verslo galimybių vertinimas

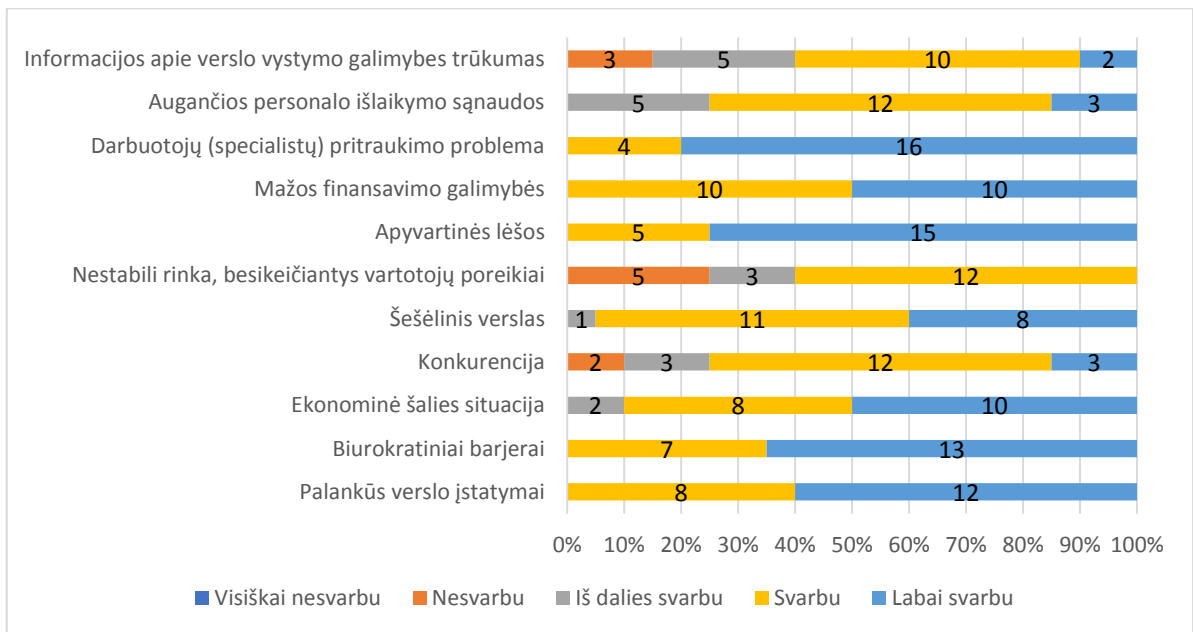
22 pav. Priemonės padėsiančios verslui sėkmingai plėstis Klaipėdos apskrityje

Kad išsiaiškinti kokie veiksniai turi įtakos smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Klaipėdos apskrityje respondentams buvo pateikti teiginiai, kurių kiekvieną respondentas turėjo įvertinti. Aplinkos veiksniai remiantis teorija buvo išskirti į vidinius ir išorinius. 23 paveiksle pateikta svarbiausi rezultatai apie vidinės aplinkos veiksnių svarbą verslo plėtrai Klaipėdoje. Pilnas veiksnių vertinimas pateiktas 3 priede. Apibendrinant respondentų atsakymus galima teigti, jog svarbiausi veiksniai verslo plėtrai yra – darbuotojų išsilavinimo ir kvalifikacijos lygis (40 proc. – svarbu, 60 proc. – labai svarbu); įmonės vadovų išsilavinimas (po 50 proc. – svarbu ir labai svarbu); verslo strategija (50 proc. svarbu, 45 proc. labai svarbu), naujų klientų pritraukimas bei ryšių su senais palaikymas (55 proc. svarbu, 45 proc. labai svarbu); ryšiai valstybinėse institucijose – net 60 proc respondentų pažymėjo, jog tai labai svarbu, taip pat gebėjimas įeiti į naujas rinkas bei gebėjimas pritraukti finansavimą pažymėtini kaip svarbūs arba labai svarbūs veiksniai plėtojant verslą. Mažiau svarbūs veiksniai – bendravimas su konkurentais (10 proc. respondentų pažymėjo, jog tai visiškai nesvarbu 20 proc. - nesvarbu, 45 proc – iš dalies svarbu), nuolatinė tiekėjų paieška, pastovūs patikimi tiekėjai bei senų technologijų naudojimas ar naudojamos įrangos patogumas ir naujumas.

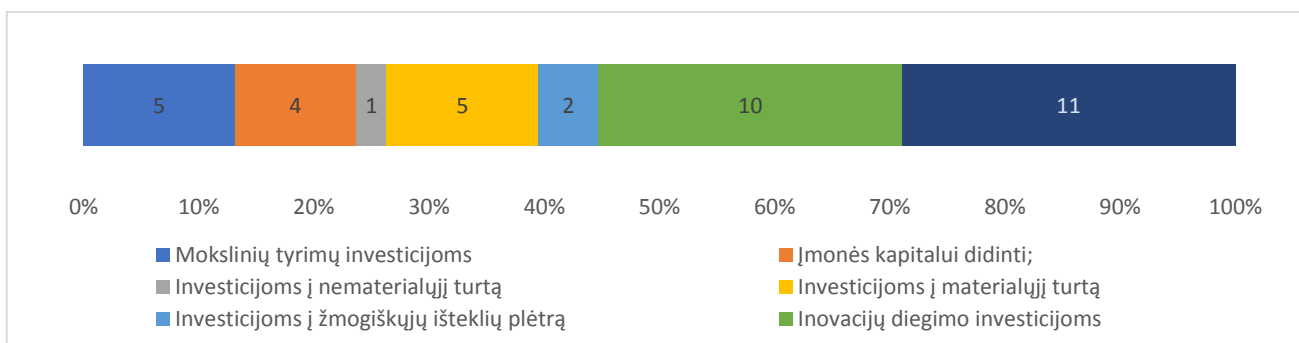
23 pav. Vidinių aplinkos veiksnių svarba

Toliau esančiame 24 paveiksle pavaizduoti duomenys apie išorinių veiksnių svarbą verslo plėtrai. Apibendrinant paveikslo duomenis, galima pastebėti, jog beveik visi išvardinti teiginiai respondentų nuomone yra labai svarbūs arba svarbūs. 75 proc. respondentų teigia, kad apyvartinės lėšos yra labai svarbus veiksnys. Taip pat 80 proc. pažymėjo ir darbuotojų (specialistų) pritraukimo (trūkumo) problemos svarbumą, kuri ateityje gali vis didėti. Mažiausiai svarbiais veiksniais respondentai laiko nestabilią rinką ir besikeičiančius vartotojų poreikius (25 proc. respondentų pažymėjo šį teiginį, kaip nesvarbų), konkurenciją (10 proc. respondentų – nesvarbu, 15 proc. – iš dalies svarbu) ir informacijos apie verslo vystymo galimybes trūkumą.

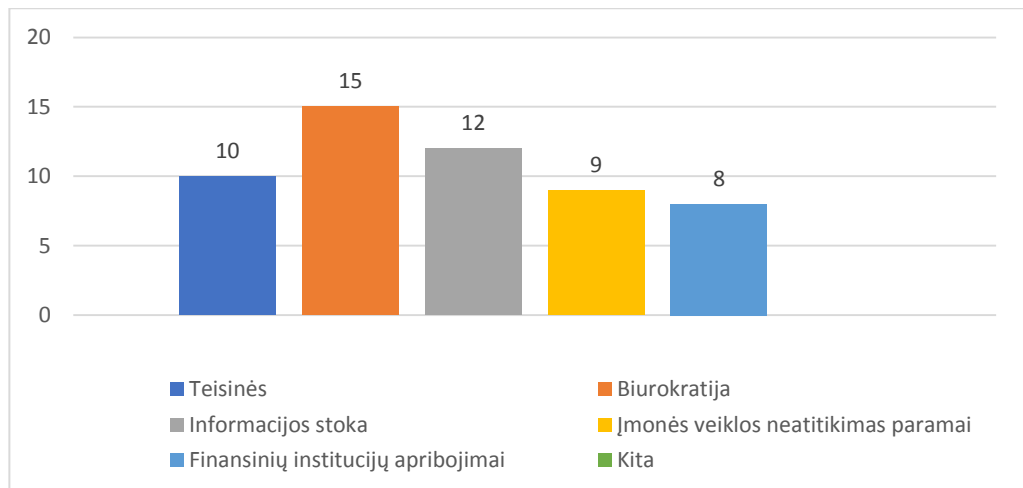
24 pav. Išorinių aplinkos veiksnių svarba verslo plėtrai

Tyrimo metu siekta išanalizuoti finansavimo galimybes ir pobūdį Klaipėdos apskrityje, todėl ekspertams buvo užduotas klausimas: „Kokiu tikslu Klaipėdos regiono įmonėms yra reikalingas papildomas finansavimas arba parama šiuo metu?“. Klausimo atsakymų rezultatai pateikti ... paveiksle. Apibendrinant ekspertų nuomonę, galima teigti, jog didžiausias finansavimas reikalingas apyvartinėms lėšoms finansuoti – 30 proc, inovacijų diegimo investicijoms – 25 proc. ir įmonės kapitalui didinti.

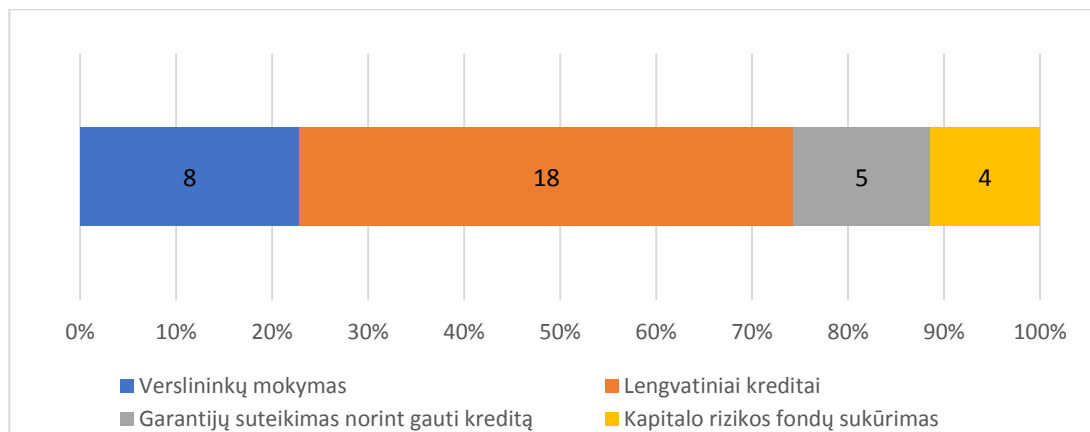
25 pav. Verslo finansavimo pobūdis Klaipėdos apskrityje

Tam, kad išsiaiškinti su kokiomis finansavimo problemomis įmonės susiduria ieškodamos finansavimo šaltinių, ekspertų paprašyta pažymėti svarbiausias problemas. Rezultatai pateikti 26 paveiksle. Daugiausia, respondentų nuomone, įmonės susiduria su biurokratijos bei informacijos problema, mažiausiai su finansinių institucijų apribojimais.

26 pav. Verslo finansavimo problemos Klaipėdos apskrityje

27 paveiksle pavaizduotos, ekspertų nuomone, svarbiausios kryptys, kurioms Klaipėdos savivaldybė turėtų skirti lėšas smulkiam ir vidutiniam verslui remti. Anot jų svarbiausios kryptys yra lengvatinių kreditų suteikimas, verslininkų mokymas ir garantijų suteikimas norint gauti kreditus.

27 pav. Svarbiausios kryptys, kurioms Klaipėdos savivaldybė turėtų skirti lėšas

Apibendrinant ekspertų apklausos rezultatus išskirti SVV Klaipėdos regione plėtrą skaitinantys veiksniai (teigiami veiksniai) ir plėtrą ribojantys veiksniai (neigiami veiksniai). Šie veiksniai pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė. Teigiami ir neigiami veiksniai veikiančys Klaipėdos regiono verslo plėtrą (Sudaryta autorės remiantis atliktu tyrimu)

Teigiami veiksniai	Neigiami veiksniai
<ul style="list-style-type: none"> • Strateginė regiono padėtis: Baltijos jūra, Klaipėdos uostas, tarptautinis oro uostas; • Stambus šalies transporto ir logistikos centras; • Laisvoji ekonominė zona; 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudėtinga ES struktūrinių fondų tvarka; • Per didelis biurokratizmas; • Nepalankūs verslo įstatymai; • Mokesčių dydis ir nepastovumas;

<ul style="list-style-type: none"> • Sąlyginai nebrangi darbo jėga • Gana pastovūs vartotojų poreikiai, • Pakankamai informacijos apie verslo vystymo galimybes; • Palanki Klaipėdos regiono padėtis turizmo, vystymuisi: pajūrio teritorija, neužšalantis Klaipėdos tarptautinis jūrų uostas, Tarptautinis Palangos oro uostas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žmonių emigracija; • Specialistų trūkumas ir jų pritraukimo problema; • Užsienio investicijų strategijos nebuvimas; • Nepakankamas ES lėšų įsisavinimas; • Silpni įmonių kooperavimosi bei klasterizacijos procesai; • Per mažas investavimas į inovacijų ir naujovių diegimą.
--	---

Apibendrinant galima teigti, jog Klaipėdos apskritis yra palanki plėtoti verslą dėl geros regiono geografinės padėties, net 40 proc. ekspertų Klaipėdos apskrities, kaip verslaus regiono įvaizdį vertina teigiamai, likusi dalis „daugiau teigiamai nei neigiamai“. Klaipėdos apskrities patrauklumą lemia, Klaipėdoje esantis jūrų uostas, tarptautinis Palangos oro uostas, kurie sudaro palankias sąlygas SVV plėtrai turizmo, transporto, logistikos bei apdirbamosios gamybos sektoriuose. Baltijos jūra ir Kušių marios suteikia galimybes vandens ir rekreacinio turizmo, pramoginės žuvininkystės ir susijusių verslų plėtrai, kartu skatinant apgyvendinimo ir maitinimo sektorius. Klaipėdos regione veikia viena didžiausių laisvųjų ekonominių zonų Lietuvoje, kurioje įsteigta virš 100 įmonių. Klaipėdos miestas yra stambus šalies transporto ir logistikos centras, tačiau Klaipėdos regionas vystosi daug lėčiau palyginus su Vilniaus ir Kauno, kurie yra modernesni ir labiau tinkami verslui ir jo plėtrai. Klaipėdos regione salyginai nebrangi darbo jėga lyginant su Kaunu ir Vilniumi, vidutinis mėnesinis bruto (iki mokesčių) darbo užmokestis Klaipėdos regiono savivaldybės įmonėse, įstaigose ir organizacijose, neįskaitant individualiųjų įmonių, 2017 m buvo 806 eurų, kai Vilniuje siekė 939 eurus, o Lietuvos vidurkis 828 eurai. Išanalizuoti ir neigiami veiksniai, tarp kurių daugybė tinkančių ir visai Lietuvos Respublikai: sudėtinga ES struktūrinių fondų tvarka; per didelis verslo paramos institucijų, savivaldybių biurokratizmas, kuriami nepalankūs verslo įstatymai, mokesčių reformos ir jų nepastovumas. Respondentai pastebi ir nevisiškai veiksmingą užsienio investicijų pritraukimo strategiją. Klaipėdos regionas įsisavina pakankamai mažai ES lėšų lyginant su kitais Lietuvos regionais. Per mažai investuojama į inovacijų ir naujovių diegimą, dėl to gali kilti sunkumų siekiant konkuruoti tarptautinėse ir vidaus rinkose. Ypatingai neigiamas veiksnys, ribojantis verslo plėtrą, yra žmonių emigracija, dėl kurios Klaipėdos regione mažėja santykinė jaunų ir ekonomiškai aktyviausių gyventojų dalis, atsiranda specialistų trūkumo ir jų pritraukimo problema. Klaipėdos regione, kaip nacionaliniu mastu, reikalinga švietimo sistemos pertvarka, užtikrinanti specialistų, gebančių prisitaikyti prie ateities ekonomikos poreikių, parengimą.

IŠVADOS

1. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra yra dažnas mokslinių diskusijų objektas. Dauguma mokslininkų ir praktikų vieningai pripažįsta, jog smulkus ir vidutinis verslas (SVV) turi itin didelę reikšmę šalies ekonomikoje, nes sukuria daugiausiai naujų darbo vietų, užtikrinančių stabilų ekonomikos augimą, skatina gamybinių pajėgumų plėtrą, lanksčiai prisitaiko prie pokyčių, greičiausiai diegia inovacijas, aukštas technologijas bei kuria naujoves. Nepaisant to, kad SVV reikšmė ir indėlis į šalies ūkį kasmet didėja, šis verslo sektorius susiduria su tam tikromis problemomis. Autorių teigimu, finansiniai ištekliai yra naudojami neracionaliai, per mažai skatinamos inovacijos, naujų technologijų diegimas, trūksta investicijų į žmogiškąjį kapitalą, dėl įgūdžių ir informacijos trūkumo ne visi verslo subjektai geba pasinaudoti parama, todėl mažėja veiklos efektyvumas bei auga regionų išsivystymo lygio skirtumai.
2. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad pagrindinis kriterijus smulkiam ir vidutiniam verslui apibrėžti yra įmonėje dirbančių darbuotojų skaičius. Apibūdinant smulkias ir vidutines įmones dažnai naudojami ir kiti kriterijai – tai metinė apyvarta ir kapitalo dydis. Yra atvejų, kai atsižvelgiama ir į priklausomybę tam tikrai ūkio šakai ar į kitus kriterijus. Pagrindinė verslo plėtros idėja yra būti rinkos lyderiu - tai reiškia apyvartos ir tikslų siekimą ir įgyvendinimą, rinkos dalies didinimą, naujovių, naujų technologijų diegimą. SVV plėtra yra pagrindinis ES ir Lietuvos tikslas.
3. Veiksniai stabdantys, reguliuojantys smulkių ir vidutinių įmonių plėtrą apima ir vidaus ir išorės veiksnius. Vidaus veiksnių grupė apima technologinius veiksnius ir pačios įmonės charakteristikas – darbuotojų, vadovų neišsilavinimas, kompetencijos trūkumas, neteisingas požiūris į inovacijas, senų technologijų naudojimas, negebėjimas pritraukti finansavimą, inovacijas, nenoras bendradarbiauti su verslo organizacijomis. Antroji veiksnių grupė apima išorės aplinkos veiksnius arba vadinamus verslo klimato veiksnius: politinė situacija, įstatymai, finansai, konkurencija, mokesčiai, konkurencija, šešėlinis verslas, didelių verslo struktūrų protegavimas, švietimo sistema vyriausybės paramos ir paskatos trūkumas, veikla neorientuota į eksportą ir kt. Nepaisant to, jog yra daugybė veiksnių stabdančių SVV veiklą, galima teigti, jog Lietuvos Respublikoje ir pasaulyje taip pat yra stengiamasi sukurti palankias sąlygas įmonių plėtrai bei kūrimuisi, tai skatinama teikiant įvairias finansavimo priemones. Išoriniai finansavimo būdai: valstybės parama, rizikos kapitalo fondų paslaugos, finansinių įstaigų bankų ir kredito unijų teikiami kreditai. Europos Sąjunga taip pat finansiškai remia verslo kūrimą bei plėtrą. Be finansinės SVV subjektams teikiama ir nefinansinė parama – tai yra verslo inkubatorių, įvairių verslo centrų teikiamos konsultacinės paslaugos.

4. Įvertinus smulkiojo ir vidutinio verslo situaciją Lietuvoje, galima teigti, kad didžiuosiuose Lietuvos miestuose, įskaitant Klaipėdos regioną, mažų ir vidutinių įmonių koncentracija yra didžiausia. Klaipėdos apskrityje įmonių skaičius vis didėja, sekant paskutinių penkerių metų tendenciją, Klaipėdos apskrityje SVV įmonių skaičius vidutiniškai per metus augo 3 %, struktūros dalis tarp visų Lietuvoje veikiančių įmonių mažėja. BVP tiek Lietuvoje, tiek Klaipėdos apskrityje nuo 2012 metų taip pat didėja. 2017 m. Klaipėdos apskrityje sukurtas BVP vienam asmeniui yra 14,8 tūkst. Eurų, Lietuvoje 14,9 tūkst. Eurų. Klaipėdos apskrityje sukurtas BVP vienam asmeniui yra aukštesnis nei aplinkinių šalių - Latvijos, Lenkijos. Pagal ūkio sektorius Klaipėdos regione daugiausiai veikia mažmeninės ir didmeninės prekybos, transporto ir saugojimo, apgyvendinimo ir maitinimo sektorių įmonės.
5. Apibendrinus ekspertinio tyrimo rezultatus, nusatyta, kad Klaipėdos regionas yra palankus plėtoti verslą. Dauguma ekspertų apibūdina Klaipėdos apskritį, kaip verslaus regiono įvaizdį, vertina teigiamai. Klaipėdos ekonomika koncentruojama į logistikos ir apdirbamosios pramonės sektorius. Klaipėda turi galimybes pritraukti silpnesnių ekonominių regionų darbuotojus, siūlydama naujas darbo vietas ir aukštesnius atlyginimus. Veiksniai teigiamai veikiantys verslą Klaipėdos regione yra gera strateginė regiono padėtis – uostas, laisvoji ekonominė zona, sąlyginai nebrangi darbo jėga. Klaipėdos regionas yra ypatingai palankus turizmo vystymuisi dėl pajūrio zonos, Klaipėdos uosto ir tarptautinio Palangos oro uosto. Neigiami veiksniai veikiantys verslą yra sudėtinga paramos fondų tvarka, biurokratizmas, nepalanki ir nepastovi politinė situacija šalyje, korupcija valdžioje, nepalankūs įstatymai, per dideli mokesčiai ir didelis žmonių emigracijos mastai, ko pasekoje trūksta kvalifikuotų darbuotojų ir mažėja paklausa. Klaipėdos regiono įmonės pasiavina pakankamai mažai ES lėšų, kas galimai lemia investavimo į inovacijas ar naujoves nebuvimą, lyginant su kitais regionais.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R. Ir Trifonova J. (2007). Valstybės parama smulkiam ir vidutiniam verslui Lietuvoje: bendras ir praktinis aspektai *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* 41, 7-17.
2. Adamonienė R., Trifonova J. (2007), The State Support for small and Medium Sized Companies: General and Practical Aspects of Lithuania. *Engineering Economics 1 (51)*, 392-435.
3. Banys R., Rudminaitis V., Grybėnas V. (2006). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje. Vilniaus universiteto leidykla: Vilnius
4. Baršauskas P. (2003). *Smulkaus ir vidutinio verslo politika Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Kaunas: Technologija.
5. Bartkus, Edverdas V. (2007) *Smulkaus ir vidutinio verslo vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla
6. Brahmi M., Laadjal A. (2015), The Strategic Choices of Small Medium-Sized Enterprises Integration: Evidence from Specific Economic Territory, *Economica 2:24*, 254-271.
7. Caca E. (2010), The Factors Influencing SMEs in Countries in Transition: The Albania Case, *International Journal of Interdisciplinary Social Sciences 5-3*, 10-25.
8. Chaundry N. I., Khalid I. N., Farooq H. (2018), Analyzing the Interaction among Factors Hindering the Growth of SMEs: Evidence from Cutlery Sector of Pakistan. *Abasyn Journal of Social Sciences, 11 (1)*, 112-134.
9. Čekanavičius V., Murauskas G. (2003). *Statistika ir jos taikymai*. Vilnius: TEV.
10. Davulis G. (2013). Smulkusis ir vidutinis verslas Lietuvoje ir jo makroekonominis efektyvumas. *Journal of Management 1(22)*, 19-29.
11. Dorożyński T., Kuna-Marszałek A. (2014) Competitive advantages of SMEs. The case of the Lodz Metropolitan Area. *Business and Economic Horizons 10-4*, 281-304.
12. Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje (2018) *ES fondų panaudojimo statistika*. Prieiga per internetą <http://www.esinvesticijos.lt/lt/statistics>
13. Fabrizio Ciarmatori, Roberta Bocconcelli and Alessandro Pagano, (2018). The role of European R&D projects for SMEs' resource development: an IMP perspective. *Imp Journal 12(2)*, 346-367.
14. Gineitienė Z. (2005). *Verslo kūrimas ir valdymas*. Vilnius: Rosma.
15. Gineitienė Z., Korsakaitė D., Kučinskienė M., Tamulevičius J. (2003) *Verslas*. Vilnius: Rosma.
16. Greblkaitė, J. ir Puškoriūtė, N. (2014). Smulkių ir vidutinių įmonių skatinimas Lietuvoje, tobulinant viešojo sektoriaus paslaugų teikimą verslui. *Viešoji politika ir administravimas, 13(1)*, 137-148.

17. Gunasekaran A., Bharatendra K., Michael Griffin R. (2011) Resilience and competitiveness of small and medium size enterprises: An empirical research. *International Journal of Production Research* 49(18), 5489-5509.
18. Hatten T. (2011) *Small Business Management: Entrepreneurship and Beyond* (5th ed.). Mason: South-Western Cengage Learning.
19. Invega (2018). *Finansinių priemonių žemėlapis*. Prieiga per internetą <http://invega.lt/lt/lietuvos-finansines-priemones-viename-zemelapyje/>
20. Jasienė, M. (2013). *Pinigai ir kreditas*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
21. Kličius A. (2011) *Verslo raida: vingiai ir problemos*. Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas.
22. Krasniqi, B; Hashi, I. (2007). Entrepreneurship and SME growth, Evidence from laggard transition economies, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research* 17(5), 5-6.
23. Lietuvos Respublikos Seimas. (1998). *Lietuvos Respublikos Smulkią ir vidutinį verslą plėtros įstatymas* (Nr. XIII-192, 2017-01-12). [žiūrėta 2018-10-15]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.68516/hFGOkKchtM>
24. Lietuvos statistikos departamentas (2018) *Lietuvos ir Vilniaus, Klaipėdos, Kauno apskričių užimtumo lygio palyginimas, proc. Požymiai: Gyventojai socialinė ir demografinė statistika, gyventojų užimtumas ir nedarbas, nedarbingumo lygis*. [žiūrėta 2018-11-19]. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
25. Lietuvos statistikos departamentas (2018). *Informacinis pranešimas, darbo užmokestis šalyje*. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5713602>
26. Lietuvos statistikos departamentas (2018). *Lietuvos apskritys, užsienio prekyba*. Prieiga per internetą https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/3329771/Uzsienio_prekyba.pdf
27. Lietuvos statistikos departamentas. (2018). *Paveiklo pavadinimas Požymiai: Nacionalinės sąskaitos, BVP. Statistiniai rodikliai ir regionas* [lentelė]. [žiūrėta 2018-11-19]. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
28. Lietuvos verslo paramos agentūra (2018). *Igyvendinami projektai*. Prieiga per internetą <http://lvpa.lt/lt/lvpa-igyvendinami-projektai-190>
29. Liustrovaitė, J. ir Martinkutė – Kaulienė, R. (2015). Smulkaus ir vidutinio verslo kreditavimo problemos Lietuvoje. *Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija "Mokslas – Lietuvos ateitis"*, Vilnius, Lietuva (pp. 238-245).

30. Naveed Iqbal Chaudhry, Zaid Bin Khalid, Haleema Farooq Abasyn (2018) Analyzing the Interaction among Factors Hindering the Growth of SMEs: Evidence from Cutlery Sector of Pakistan. *Journal of Social Sciences*, 11-1
31. Pačėsa N. (2007). Mažo ir vidutinio verslo strateginiai plėtros principai: valstybės vaidmuo. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* 42, 83-92.
32. Pačėsa N. ir Pukas V. (2002) Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra - pagrindinis regioninės politikos instrumentas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 24, 2002 , p.101-109.
33. Piza, C., Cravo, T. A., Taylor, L., Gonzalez, L., Musse, I., Furtado, I, ... Abdelnour, S. (2016). The Impacts of Business Support Services for Small and Medium Enterprises on Firm Performance in Low-and Middle-Income Countries: A Systematic Review. *The Campbell Collaboration*, 12(1), 1-165.
34. Registrų centras (2018). *Juridinių asmenų dalyvių informacinė sistema*. Prieiga per internetą <http://www.registrucentras.lt/p/33>
35. Rutkauskas, A.V., Krutkienė, I. (2011). Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo regioninėje plėtroje. Tarptautinės mokslinės konferencijos „Regionų plėtra“ pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, p. 38–51.
36. Shiroka, Pula J. (2015) Defining Small and Medium Enterprises: a critical review. *Academic Journal of Business, Administration, Law and Social Sciences* 1- 1, 54-72
37. Simonavičienė Ž., (2003). Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių integracija į Europos sąjungą: problemos ir jų sprendimo būdai. *Ekonomika*, 63, p. 10.
38. Smagurauskienė, L. (2011). *Verslo skatinimo sistemos teritorinės organizacijos ypatumai Lietuvoje: daktaro disertacija*. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110307_153526-12454
39. Stefanovic I., Milosevic, D., Miletic, S. (2009). Significance and Development Problems of SME's. *Contemporary Market Economy, Serbian Journal of Management*, 4(1), 127-136.
40. Stripeikis O. ir Žukauskas P. (2004). Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* 31, 209-228.
41. Stripeikis O., Žukauskas P., (2004). Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 31, p. 209-227
42. Svetikas A. (2006). *Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje*. Vilnius: Tiltai.
43. The small Business act for Europe, (2011). Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act_en
44. The Ministry of Industry and Information Technology, the National Bureau of Statistics, the National Development and Reform Commission, and the Ministry of Commerce.

45. Tidikis R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
46. Urbonavičius S. ir Ivanauskas R. (2002). Smulkių ir vidutinių įmonių vieta globaliuose procesuose. *Ekonomika*, 60 (2), p. 130-139.
47. Užimtumo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2018). *Bedarbių struktūros pokyčiai*. Prieiga per internetą https://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/rodikliai_men_pabaigoje.aspx
48. Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba.
49. Valstybinė mokesčių inspekcija (2018). *Juridiniai asmenys*. Prieiga per internetą <https://www.vmi.lt/cms/juridiniai-asmens>
50. Versli Lietuva (2018). *Finansavimo šaltiniai*. Prieiga per internetą <https://www.verslilietuva.lt/verslauk/finansavimo-saltiniai/>
51. Versli Lietuva (2018). *Savivaldybių parama*. Prieiga per internetą <https://www.verslilietuva.lt/verslauk/finansavimo-saltiniai/savivaldybiu-parama/>
52. Vijeikis J. ir Baležentis (2010). Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 20 (1), 49-67.
53. Žukauskas R. S. (2002), *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys*. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius.

PRIEDAI

1 priedas. Ekspertų apklausos anketa.

Gerb. Eksperte,

Kauno Technologijos universiteto magistrantė Simona Pocyte atlieka tyrimą „Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Klaipėdos regione“, kurio tikslas – atlikti apklausą ir remiantis tyrimo rezultatais įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtros galimybes, pagrindines paramos formas bei esamas problemas, kurios mažina smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybes Klaipėdos regione. Anketa yra anoniminė, jūsų atsakymai padės atlikti išsamų tyrimą ir atsakyti į klausimus: kokie veiksniai ir priežastys skatina ir stabdo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą Klaipėdos regione. Iš anksto dėkoju už Jūsų išreikštą nuomonę.

1. Informacija apie ekspertą.

Jūsų įmonės veiklos pobūdis:

- Pramonė;
- Paslaugos;
- Statyba;
- Prekyba;
- Transportas ir saugojimas;
- Kita _____

Darbo patirtis:

- iki 3 m.;
- 3 - 5 m.;
- 6 - 10 m.;
- 11 - 20 m.;
- 20 ir daugiau.

Išsilavinimas:

- Vidurinis;
- Profesinis;
- Aukštasis neuniversitetinis
- Aukštasis universitetinis

2. Jūsų nuomone, ar valstybė pakankamai skatina smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimą Lietuvoje? Pažymėkite jūsų nuomone tinkamą atsakymą:

- Pakankamai;
- Daugiau pakankamai
- Daugiau nepakankamai
- Nepakankamai;
- Neturiu nuomonės.

3. Kaip vertinate smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybes Klaipėdos regione? Pažymėkite jūsų nuomone tinkamą atsakymą:

- Teigiamai, verslas klęsti;

- Daugiau teigiamai nei neigiamai;
- Iš dalies teigiamai;
- Daugiau neigiamai nei teigiamai;
- Neigiamai, verslas žlunga.

4. Kaip manote, ko reikėtų, kad Klaipėdos regiono įmonės sėkmingai plėstųsi?

- Investicijų į infrastruktūrą;
- Užsienio investicijų pritraukimo strategijos;
- Miesto valdžios suinteresuotumo;
- Mažinti korupcijos lygį;
- Steigti daugiau verslo paramą, konsultacijas teikiančių įstaigų.
- Kita.....

5. Ar sutinkate su šiais teiginiais? (Įvertinkite kiekvieną teiginį ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Vyriausybė žlugdo smulkųjų verslą aukštais mokesčiais					
Mokesčių nepastovumas didina verslo riziką					
Nepalankūs verslo įstatymai					
Silpnai kovojama su korupcija					
Per didelis institucijų teikiančių paramą verslui biurokratizmas					
Nepakankamai išvystytas verslo informavimo centrų tinklas					
Sunku gauti kreditą					
Sudėtinga tvarka norint pasinaudoti ES struktūriniais fondais					

6. Įvertinkite kokią įtaką verslo plėtrai Klaipėdos regione turi toliau išvardinti vidinės aplinkos veiksniai. (Įvertinkite kiekvieną teiginį ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

VIDINĖS APLINKOS VEIKSNIAI					
	Visiškai nesvarbu	Nesvarbu	Iš dalies svarbu	Svarbu	Labai svarbu
1. Darbuotojų išsilavinimo, kvalifikacijos lygis					
2. Darbuotojų iniciatyvumas, kūrybiškumas, novatoriškumas					
3. Organizacijos kultūra, komandinis darbas					
4. Įmonės savininkų ir vadovų išsilavinimas					
5. Vadovaujančio personalo požiūris į inovacijas					
6. Verslo strategija					
7. Naudojamos įrangos patogumas ir naujumas					
8. Senų technologijų naudojimas					
9. Investicijos į naujų produktų tyrimus					
10. Investicijos į žmogiškuosius išteklius					
11. Naujų klientų pritraukimas					

12. Ryšių su esamais klientais palaikymas					
13. Pastovūs patikimi tiekėjai					
14. Nuolatinė naujų tiekėjų paieška					
15. Bendravimas su konkurentais					
16. Naudojimas konsultantų paslaugomis					
17. Ryšiai valstybinėse institucijose					
18. Gebėjimas pritraukti finansavimą					
19. Gebėjimas įeiti į naujas rinkas					
20. Veikla orientuota į eksportą					

7. Įvertinkite, kokią įtaką verslo plėtrai Klaipėdos regione turi toliau išvardinti išorinės aplinkos veiksniai. (Įvertinkite kiekvieną teiginį ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

IŠORINĖS APLINKOS VEIKSNIAI					
	Visiškai nesvarbu	Nesvarbu	Iš dalies svarbu	Svarbu	Labai svarbu
1. Politinė situacija šalyje					
2. Palankūs verslo įstatymai					
3. Biurokratinių barjerų mažėjimas					
4. Tinkama šalies verslo plėtojimo strategija					
5. Korupcija valdžioje					
6. Ekonominė šalies situacija					
7. Konkurencija					
8. Šešėlinis verslas					
9. Didelių verslo struktūrų protegavimas					
10. Nestabili rinka, besikeičiantys vartotojų poreikiai					
11. Apyvartinės lėšos					
12. Mažos finansavimo galimybės					
13. Investicijų pritraukimo problema					
14. Produkto kūrimo ir vystymo problemos					
15. Dideli produkto kūrimo, gamybos kaštai					
16. Darbuotojų (specialistų) pritraukimo problema					
17. Augančios personalo išlaikymo sąnaudos					
18. Informacijos apie verslo vystymo galimybes trūkumas					
19. Švietimo sistema					
20. Gyventojų skaičiaus pokyčiai					

8. Įvertinkite Lietuvos mokesčių sistemos trūkumus. (Įvertinkite kiekvieną teiginį ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

	Visai netrukdo	Netrukdo	Iš dalies trukdo verslui	Trukdo verslui	Labai trukdo verslui
1. Mokesčių dydis					
2. Sudėtingas mokesčių įstatymų interpretavimas					
3. Mokesčių įstatymų kaita					
4. Mokesčių išaiškinimų kokybė (jų trūkumas)					
5. Įstatymų prieštaravimai					
6. Mokesčių inspekcijos patikrinimų dažnumas					

9. Kokių tikslų Klaipėdos regiono įmonėms yra reikalingas papildomas finansavimas arba parama šiuo metu?

- Mokslinių tyrimų investicijoms;
- Įmonės kapitalui didinti;
- Investicijoms į nematerialųjį turtą;
- Investicijoms į materialųjį turtą;
- Investicijoms į žmogiškųjų išteklių plėtrą;
- Inovacijų diegimo investicijoms;
- Apyvartinėms lėšoms finansuoti;
- Kita (įrašykite)

10. Su kokiomis finansavimo problemomis įmonės susidūria ieškodamos finansavimo šaltinių?

- Teisinėmis;
- Biurokratinėmis;
- Informacijos stokos;
- Įmonės (veiklos) neatitikimu paramai;
- Finansinių institucijų apribojimu skolinti;
- Kita (įrašykite)

11. Kuriai kryptiai Klaipėdos savivaldybės skiriamos lėšos smulkiam ir vidutiniam verslui remti yra/turėtų būti svarbiausios?

- Verslininkų mokymas
- Lengvatiniai kreditai
- Garantijų suteikimas skiriant kreditus įmonėms
- Kapitalo rizikos fondų sukūrimas;
- Kita

(įrašykite) _____

12. Kuris iš šių teiginių, Jūsų nuomone, geriausiai charakterizuoja Klaipėdos apskritį verslo plėtros požiūriu?

- Klaipėdos apskritis yra palanki plėtoti verslą dėl geros regiono geografinės padėties;
- Klaipėdos apskritis – tai inovacijų, aukštųjų ir informacinių technologijų, kultūros, turizmo ir verslo centras;
- Klaipėdos regionas – stambus šalies transporto ir logistikos centras;

- Klaipėdos apskrityje daug kvalifikuotos darbo jėgos;
- Klaipėdos apskrities vadovai turi aiškia verslo plėtros strategiją;
- Klaipėdos regionas vystosi daug lėčiau palyginus su Vilniaus ir Kauno, kurie yra modernesni ir labiau tinkami verslui;

13. Jūsų nuomone, Klaipėdos apskrities, kaip verslaus regiono įvaizdis yra:

- Teigiamas;
- Daugiau teigiamas nei neigiamas;
- Daugiau neigiamas nei teigiamas;
- Prieštaringas;
- Neigiamas.

Ačiū už Jūsų atsakymus ir sugaištą laiką!

2 priedas. Koreliacinės analizės rezultatai

		Correlations					
		Įmonių_ skaičius	BVP	Užimtumas	Eksportas	Tiesioginės_u žsienio_invest icijos	Darbo_užm okestis
Įmonių_skaičius	Pearson Correlation	1	,371	,969**	,944**	,848*	,959**
	Sig. (2-tailed)		,469	,001	,005	,033	,003
	N	6	6	6	6	6	6
BVP	Pearson Correlation	,371	1	,237	,255	,423	,284
	Sig. (2-tailed)	,469		,651	,626	,403	,585
	N	6	6	6	6	6	6
Užimtumas	Pearson Correlation	,969**	,237	1	,890*	,865*	,891*
	Sig. (2-tailed)	,001	,651		,017	,026	,017
	N	6	6	6	6	6	6
Eksportas	Pearson Correlation	,944**	,255	,890*	1	,767	,992**
	Sig. (2-tailed)	,005	,626	,017		,075	,000
	N	6	6	6	6	6	6
Tiesioginės_u žsienio_investicijos	Pearson Correlation	,848*	,423	,865*	,767	1	,762
	Sig. (2-tailed)	,033	,403	,026	,075		,078
	N	6	6	6	6	6	6
Darbo_užmokestis	Pearson Correlation	,959**	,284	,891*	,992**	,762	1
	Sig. (2-tailed)	,003	,585	,017	,000	,078	
	N	6	6	6	6	6	6

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

3 priedas. Regresinių lygčių koeficientų skaičiavimo rezultatai

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,371 ^a	,138	-,078	637,34137

a. Predictors: (Constant), BVP

b. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	259393,264	1	259393,264	,639	,469 ^b
	Residual	1624816,069	4	406204,017		
	Total	1884209,333	5			

a. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

b. Predictors: (Constant), BVP

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	7785,882	926,344		8,405	,001	5213,937	10357,827
	BVP	,191	,239	,371	,799	,469	-,472	,853

a. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,969 ^a	,939	,924	168,90016

a. Predictors: (Constant), Užimtumas

b. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1770100,272	1	1770100,272	62,049	,001 ^b
	Residual	114109,061	4	28527,265		
	Total	1884209,333	5			

a. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

b. Predictors: (Constant), Užimtumas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	-11233,493	2505,641		-4,483	,011	-18190,269	-4276,717

Užimtumas	285,388	36,230	,969	7,877	,001	184,798	385,978
-----------	---------	--------	------	-------	------	---------	---------

a. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,944 ^a	,890	,863	227,33292

a. Predictors: (Constant), Eksportas

b. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1677488,315	1	1677488,315	32,459	,005 ^b
	Residual	206721,018	4	51680,254		
	Total	1884209,333	5			

a. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

b. Predictors: (Constant), Eksportas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	5142,216	595,993		8,628	,001	3487,474	6796,959
	Eksportas	1,649	,289	,944	5,697	,005	,846	2,453

a. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,848 ^a	,719	,649	363,94628

a. Predictors: (Constant), Tiesioginės_užsienio_investicijos

b. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1354381,766	1	1354381,766	10,225	,033 ^b
	Residual	529827,567	4	132456,892		
	Total	1884209,333	5			

a. Dependent Variable: Įmonių_skaičius

b. Predictors: (Constant), Tiesioginės_užsienio_investicijos

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound

1	(Constant)	2997,385	1726,082		1,737	,157	-1794,986	7789,756
	Tiesioginės užsienio investicijos	5,047	1,578	,848	3,198	,033	,665	9,429

a. Dependent Variable: Įmonių skaičius

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,959 ^a	,919	,898	195,66010

a. Predictors: (Constant), Darbo užmokestis

b. Dependent Variable: Įmonių skaičius

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1731077,839	1	1731077,839	45,218	,003 ^b
	Residual	153131,495	4	38282,874		
	Total	1884209,333	5			

a. Dependent Variable: Įmonių skaičius

b. Predictors: (Constant), Darbo užmokestis

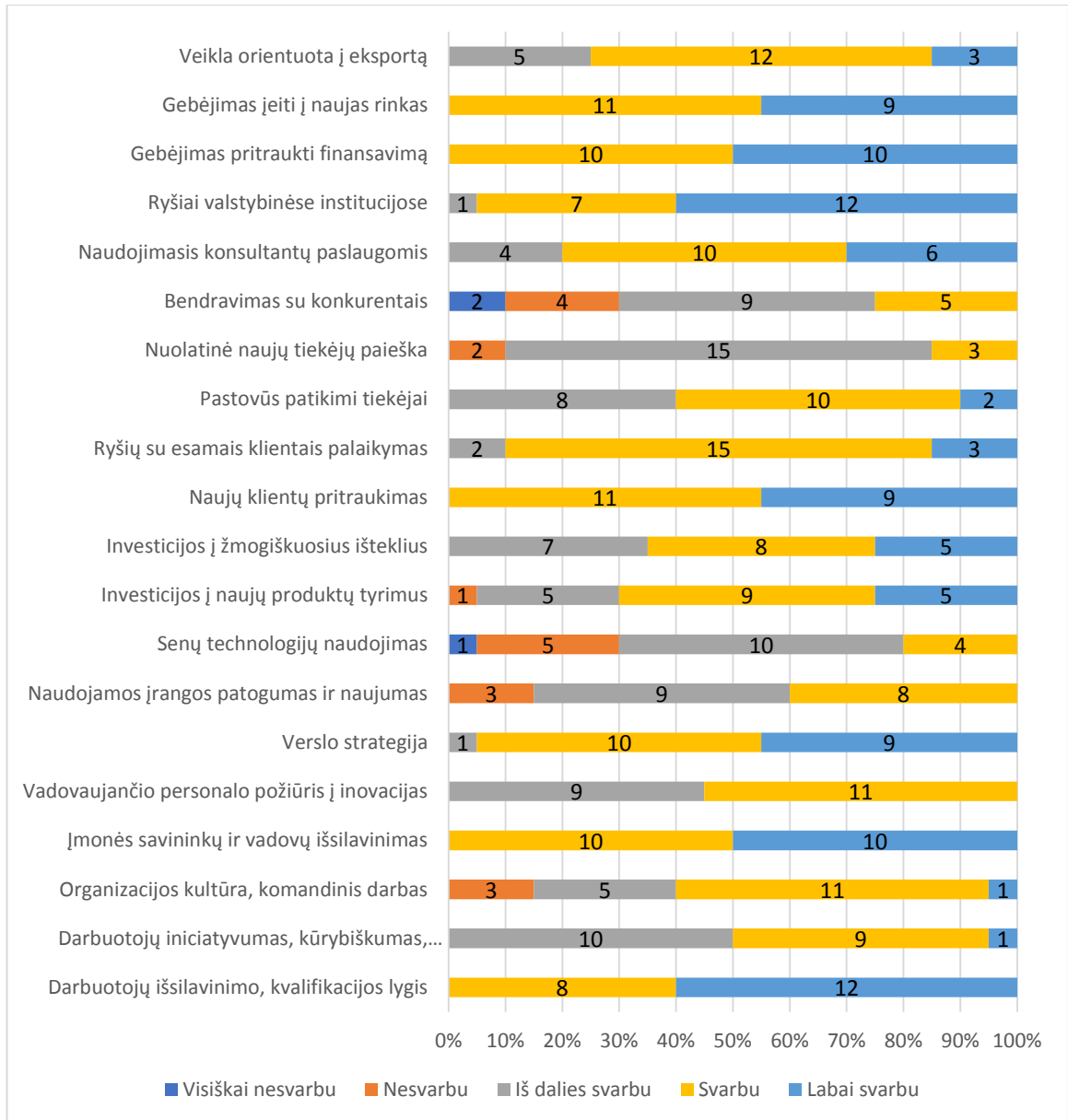
Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	3235,929	786,349		4,115	,015	1052,674	5419,184
	Darbo užmokestis	7,617	1,133	,959	6,724	,003	4,472	10,761

a. Dependent Variable: Įmonių skaičius

4 priedas. Ekspertų apklausos atsakymų rezultatai į pateiktą klausimą: „Įvertinkite, kokią įtaką verslo plėtrai Klaipėdos regione turi toliau išvardinti išorinės aplinkos veiksniai. (Įvertinkite kiekvieną teiginį ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).“

Vidinių aplinkos veiksnių vertinimas

Išorinių aplinkos veiksnių vertinimas

